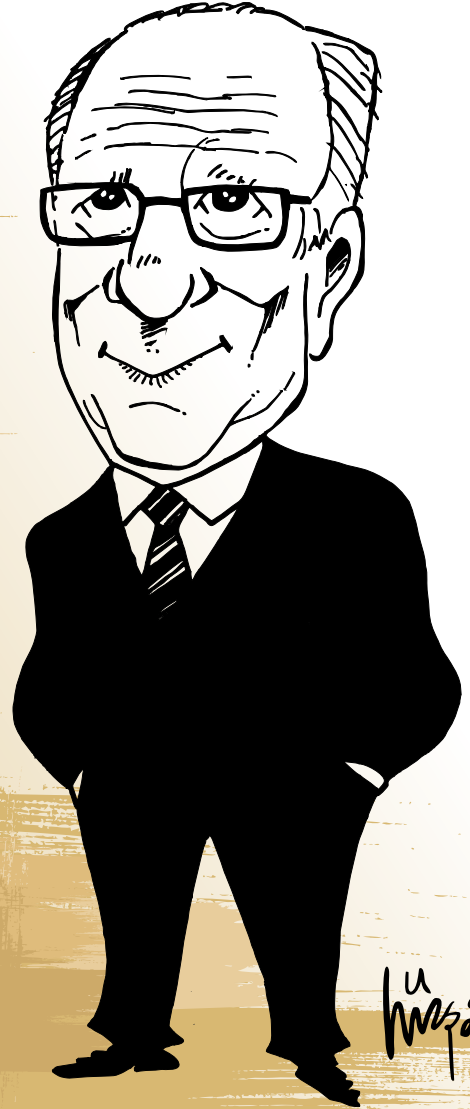

İ.BEŒÇET KALAYCI

Anısına

İ. BeŒcet

Çaycuma bir deli sevda içimizde, ona hizmet etmekse kutsal bir ibadet. Bu aşkla çalışıyor, bu inançla ilçemizi geleceğe hazırlıyoruz. Yeniliklere açık, hoşgörülü, sevgi dolu insanına layık olmak için gecemize gündüzümüze katıyoruz. Çaycuma değişiyor, ilçemiz, yarınlara umutla koşuyor. Her şeyin daha iyi olacağına dair bir büyük inanç var hepimizin içinde. Müjdesini bir kez daha veriyorum: Filyos Irmağının kenarındaki bereketli topraklar üstünde, tüm ülkeye örnek modern bir kent yükseliyor.

Yüzümüz hep geleceğe dönük ama geçmiş, bizi var eden değerleri asla unutmuyoruz. Dün, bugün yarın ilişkisini doğru kuramayan toplumların geleceğini kurmakta zorlandığının tanığıyız çünkü. Kulağımızın Hüseyin Çakır'ın türkülerine delik. "Aman of" türküsü tam da bu nedenle bir başka coşturuyor içimizi. Yaşadığımız hayat binlerce kez öğretti ki, kentlerin de tıpkı insanlar gibi duygu dünyası var. Vefa duygusu taşıyan, değerlerine sahip çıkan kentler bir başka güzellekle ışıltıyor. Kendine yabancılaşan, değerlerini unutan kentlerse hızla yok oluşa doğru sürükleniyor. Çaycuma Belediyesi yeni tam da bu şuurla değerlerine sahip çıkıyor.

Behçet Kalaycı bir ulu bilgisi ilçemizin. Bu toprakları katıksız sevmeyi öğretmekle kalmadı, yaşamıyla da örnek oldu. Dizelerinde nakış nakış işledi memleket sevgisini, okul kürsülerinde dersini verdi, gazetelerde yazdı, konferanslarda anlattı, dost sohbetlerinde dile getirdi büyük bir incelikle. Ve yaptığı her şey, söylediği her söz bizi biz yapan değerlerin çimentosu oldu daha sonra.

Onun, *"Yurt bahçelerinden kopmuş birer çiçek / Türlü renk ve kokularıyla gelerek /*

Yaratmış bu sevecen halkı / Bir güldestede birleşerek" şeklindeki dizeleri, insanımızla ilişkilerimizi düzenlememizde yol gösterici oluyor bize. Estetik bakışı, değişen Çaycuma'nın yeni yüzüne ışık tutuyor.

Behçet Kalaycı, kendisinden bir yaş büyük, aydın bir öğretmeniydi Cumhuriyet'in. Yüreği Cumhuriyet idealleri, Atatürk ilkeleri, Çaycuma sevgisiyle doluydu. En küçük toz kondurmadı bu duyguların üzerine. Çaycuma Belediyesi, ilçemizin bu büyük değerinin savunduğu tüm ilkelere sahip çıkıyor.

Ona sahip çıkmanın Çaycuma'ya sahip çıkmakla eşdeğer olduğunu iyi biliyor çünkü...

Bu çabalarımızı daha da artıracamız...

Sahip olduğumuz tüm değerleri gelecek kuşaklara aktarmak gibi büyük bir görev var önümüzde. Bu görevi yol yapmak, kanal açmak, parkları düzenlemek kadar önemli buluyoruz.

Elinizde tuttuğunuz çalışma bu duyguların ürünü olarak pek çok insanın emeğiyle oluştu.

Katkı veren herkese şükranlarımı sunuyor, sevgili öğretmenimizi rahmet ve şükranla anıyorum.

“Arsızlık edip yaşamaya çalışıyoruz şunun şurasında.”

Eğitimci, şair, yazar. Babası, İstinaf Mahkemesi Reisi Hasan Hilmi Bey'in görevi nedeniyle 1922'de Urfa'da doğar. Dedesi, kalabalık bir aile halinde Trabzon'dan göç edip, Zonguldak'a yerleşen, kömür ocakları sahiplerinden Kalaycıoğlu Hacı Hafız Mehmet Efendi'dir.

“Ben,

Kalaycıoğlu İbrahim Behçet

Ömrüne bereket

Kozanlı Hayriye Hanımın

Beşinci çocuğu.

*Urfa'da taş avlulu bir
evde*

*Şu kadar bin yıl sonra
Peygamber İbrahim'den
Çıkıp rahm-ı mâderden
Dünyayı teşrif etmişim.”*

1923'de Urfa'dan

İstanbul'a, oradan Devrek'e taşınırlar. Babası Hasan Hilmi Bey burada "ipten adam alan" avukattır, 1932'de kalp hastalığı yüzünden Devrek'te yaşamını yitirir.

“Harran'da kutsal balıklar yüzer

Rahmetli peder

Bakmayıp gözümüzün yaşına

Dokuzunda beni yetim

*Otuz beşinde anamı dul bırakıp
gider.”*

Ah! Ölümmler acılarla doludur. Doyasıya sarılamadan, dallarına asılamadan, koca bir çınarın devrilişidir. Evin, en güçlü direğinin yıkılışıdır. Toz toprak kalkınca ortalıktan, yaşamın ne denli güç olduğu gerçeğiyle karşılaşır insan. Hele bir çocuğun, dünyaları yıkılır. Sonra uzun sürecek yalnızlık.

“Devletimiz, velinimetimiz, efendimiz

Sayesinde soframızdan

Eksik olmaz nimetimiz.

Üç ayda bir, altmış lira gelir

Dul ve yetim tertibinden

Kala kala bu kaldı

Koskoca İstinaf

Reisinden.”

İlkokula Devrek'te

başlar, Çaycuma'da bitirir.

İlkokuldan sonra üç yıl

öğrenime ara vermek

zorunda kalır, terzi çıraklığı

yapar. Sonra ortaokul için

Zonguldak'a gider.

Kalaycı'nın okumak, büyük

adam olmak için isteği koca

dağlar gibidir. Ama olanaksızlıklar,

o dağlardan da kocamandır.

“İhsaniye yolundaki kulübede

Karın dağ yemişleriyle doymuş

Bir çocuk uyurdu geceleri

Düşleri gecelere sığmazdı,

Büyük büyüktü düşünceleri.”

Ortaokul öğrencisi, ilk gençlik yıllarında

bir çocuk. İçinde özlemler, istemler kabırır. Ama, kör olası yoksulluk yüzünden istemlerini, düşüncelerini içine gömmek zorundadır. Onurlu başı, aşağı eğilmemelidir.

“Çikolata besili arkadaşlarım vardı

**Okul sıralarında
Pahalı giysiler içinde
Çikolata markalarını tartıştırlardı
Aralarında.
Bir kuru somunu tam bir hafta
Katıksız yediğim günlerde
-Sevilerden başı dönmüş çocuk-
Bu yalınkat bayların arasında
Ezilir, kahrolur da
Renk vermezdim.
Yürekerimizin büyük açlığı
özlemler
Beslerdi benliğimi.”**

Liseye Zonguldak'ta başlar, Kastamonu'da devam eder, oradan Sivas'a geçer. Okul değiştirmelerinin nedenini Kalaycı: "Savaş ve kıtlık yıllarında devlet pilavı yiyebilmek" olarak yanıtlar.

“Babam İstinaf Reisliğinden emekli

Kalaycızade Hasan Hilmi

Bir bilge kişiymiş

Anama vasiyet etmiş:

'Okuyup çekmesin benim çektiklerimi,

Oğlum bakkal olsun' demiş.

Çünkü bakkaldı bizim Mehmet Ağa

Narh veriyordu taşa, toprağa

Anam dinlemeyip koca vasiyetini

Saldı gurbet ellere

Okusun diye beni.”

Lise öğrenimi sırasında 10. sınıfta iken sınavla Adana Öğretmen Okulu'na geçer. Yenice'de (1944-1945) bir yıl ilkokul

öğretmenliğinden sonra sınavlarını kazanarak girdiği Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Beden Eğitimi Bölümü'nü bitirir.

Zonguldak Maden Teknik Okulu, Ticaret Lisesi, Çaycuma Ortaokulu'nda öğretmenlik yapar. 1956 yılında Devrekli Kuvayı Milliyeci Yeşilbaş Osman Efendi'nin torunu Suat Hanım'la evlenir. Kalaycı, Türküsüz Kent'te Devrek evlerinden söz ederken; “En iyi kızlarından birini bana veren / O dost yüzlü beyaz evlerden / Çok azı kalmış bugün.” diyecektir. Zonguldak, Isparta (Burada bir süre Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü), Samsun, Çankırı Ticaret

Lisesi yöneticilikleri yapar. Çankırı'da görev yaptığı 1966-1972 döneminde bir ara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde girdiği sınavla branş değiştirerek, Türkçe öğretmenliğine geçer.

Zonguldak'a Ticaret Lisesi yöneticiliğine döner ve 1973 seçimlerinde CHP'den milletvekili aday adayı olur. Ön seçimlerde 7. sırayı almıştır, ancak bu sıra seçilmek için yeterli değildir. Ankara Akşam Ticaret Lisesi öğretmenliğine verilir, daha sonra isteğiyle atandığı Zonguldak Merkez Ortaokulu Türkçe öğretmenliğinden 1982 yılında emekli olur. Görev yaptığı yerlerde yeni okulların kuruculuğunu yapar; çalıştığı her okula spor ve kültür-edebiyat alanlarında hareket getirir. Düşünce ve

görüşlerini, yerel gazete ve dergilerde, okul dergilerinde yayımlar.

Çaycuma'da oturan Kalaycı, çocuklarının görevleri nedeniyle Çaycuma-Ankara-İstanbul üçgeninde yaşamını sürdürür. Ancak, 2006 yılında yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamaz, 28 Mayıs günü sonsuzluğa geçer ve 29 Mayıs'ta Ankara Karşıyaka mezarlığında toprağa verilir.

Behçet Kalaycı, sanat-edebiyat çalışmalarına ortaokul yıllarında başlar. 9 yaşındayken yitirdiği İstinaz Reisi babasının olanakları Kalaycı'ya iyi bir öğrenme ortamı sağlar:

“Evimiz bir kitaplık gibiydi. Babam Fransızca ve Arapça bilirdi. Mevlana'dan, Sadi'den Hayyam'dan Farsça şiirler okurdu. Bunlardan çok zevk aldığı belliydi. Annem Farsça ve Arapça bilirdi. Süleyman Nazif ile Cenap Şehabettin Beyler aile dostlarımızdı. Bunlardan başka M. Akif, T. Fikret, N. Kemal gibi şairlerin şiirleriyle çocuk yaşlarda tanıştık. Sonra Y.Kemal'i tanıdım. İlkokulu bitirdiğim zaman bir çok şiir ve gazeli ezberimdeydi. Babamın ölümünden sonra annem kitap okuma geleneğini sürdürdü. Yaşlılarımız olan komşu ve akraba çocukları ile akşamı iple çekerdik. 'Robenson', 'Binbir Gece Masalları' doyamadığımız kitaplardı. Ortaokul ve lise döneminde

öğretmenlerimiz kompozisyonlarımızı çok beğenirlerdi. Şiir ve öykülerim elden ele dolaşırdı. Rüştü Onur ile eski arkadaştık. Muzaffer Tayip ile de bu sırada Çelikel Lisesinde tanıştık. Onlar yeni şiir akımı, bense bir Yahya Kemal hayranı olarak eski şiiri benimsediğim için ters düşer, tartıştık.” (Devrek Postası, 8 Şubat1990)

“Şiir ve düzyazı denemelerim ortaokul sıralarında başladı. Türkçe öğretmenimiz şair Rıza Polat beni olduğu kadar pek çok arkadaşımızı da etkiledi. Kalbi gibi kitaplığı da hepimize açtı.” (Kıyı, 6. Sayı, Temmuz 1992)

Zonguldak'ta Behzat Baruönü ile "Yükseliş" (İlk sayı 29 Ekim 1950), Samsun'da öğrencileri ile "Uyanış" dergilerini çıkarır. Şiir, öykü ve deneme yazıları "Bucak, Yükseliş, Uyanış, Meşale, Demet, İmbat, Anadolu Ekini, Kıyı, Zonguldak" dergilerinde ve çalıştığı yerlerdeki yerel gazetelerde yayımlanır.

Yurdun değişik yerlerinde görev yapan Kalaycı'nın yaşamında Zonguldak önemli bir yerdir, odak noktasıdır. Lise öğrenciliği yıllarında bir süre kömür işletmesinde çalışır, çok ağır koşullarda kömür üretimi yapan madencilerin yaşamlarına tanık olur. Aynı yıllarda Muzaffer Tayip Uslu ve Rüştü Onur'la bir yıl birlikte okur, Ahmet Naim ve Mehmet Seyda ile yazınsal birliktelikleri olur.

KİTAPLARI

Anılar Geçidi, Anı-Anlatı, 1962, Isparta.

Türküsz Kent, Şiir, 1983, Ankara.

Kıvrıcık (Genç Bir Maden İşçisinin Öyküsü), Roman, 1992

ÖYKÜLERİ

Kalaycı'nın bugüne değin pek öne çıkarmadığı bir yanı da öykücülüğüdür. 29 Ekim 1950'de ilk sayısı çıkan Yükseliş dergisinin bazı sayılarında öykülerinden birkaç örnek görmüştük. ZOKEV'in (Zonguldak Kültür Eğitim Vakfı) düzenlediğı “Behçet Kalaycı'ya Saygı Gecesi” nedeniyle kendisiyle yaptığımız görüşmede bu öykü dosyasını da inceleme olanağı bulduk

Kalaycı'nın öykü dosyasında en eskisi 1943 tarihini taşıyan; 9'u çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmış, 6'sı ise yayınlanmamış 15 tane öyküsü var. Genel olarak bölge insanının yaşamından kesitleri işleyen bu öykülerde de, yayımlanmış kitaplarında olduğu gibi temiz bir dil, sıcak bir anlatım özelliğı görülür.

Kalaycı'nın öykülerini yayımlanış sırasına göre şöyle gösterebiliriz:

- 1-Telkin Kuvveti: Ocak Gazetesi - (Eylül 1944, Sayı 254 / 211, Zonguldak)
- 2- Yangın- Türkün Sesi Gazetesi: (Ekim 1945 Sayı 1, Zonguldak)
- 3- Bizim Dere- İleri Gazetesi - (15 Ocak 1948 Sayı 58, Giresun)
- 4- 24 Saatin İçinden- Yükseliş Dergisi - 29 Ekim 1950, Sayı 1- Zonguldak
- 5- Attan Ters İnen Adam – (Yükseliş Dergisi - 1Aralık 1950, Sayı 2, Zonguldak)
- 6- Mehemmet Hoca- (Meşale Dergisi, Haziran 1955, Sayı 5, Zonguldak)
- 7- Zemzem- (Meşale Dergisi, Nisan 1955, Sayı 3, Zonguldak)
- 8- Eğridir Balıkçısı- (İmbat, Mart 1963, Sayı 3, İzmir)
- 9- Duffy'nin Takaları – (Uyanış Dergisi, Nisan 1967, Sayı 8, Samsun)

YAYIMLANMAYANLAR

Gümüş Göl, 1943

Yılbaşı- Aybaşı, 1950

Adı konulmayan bir öykü, 1950

Dalgırcalı Hacca

Karımla Ben

Bizim de Bir Ağacımız Var

EĞİTİMCİLİK ve ATATÜRKÇÜLÜK KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ, GENÇ ŞAİRLERE ÖĞÜTLERİ

EĞİTİMCİLİĞİ:

“Liseleri dört yıla çıkardık. Müfredatta değişiklik yaptık. Lisan derslerine yüklenelim dedik. Fransızca, İngilizce, Almanca yetmiyor; Latin ve Grek dillerini de okutalım diye tutturduk. Bunlar o zaman (4.MEB Şurası) söylenen ve yazılanlar meyanındaydı.

“Bize kalırsa, küçük insanı, genç insanı konu olarak alan okul, eğer gerçek amacı onu hayata hazırlamaksa, her şeyden önce çatık kaşlarını indirsın ve biraz tebessüm etsin. Asık suratlı okullar, asık suratlı insan yetiştiriyor. Toplumumuz asık suratlı insanlarla dolu.” (Yükseliş, Ekim 1950)

ATATÜRKÇÜLÜĞÜ:

“Atatürk nesli, büyük emanetin uyanık nöbetçileridir. Türk bayrağının dalgalandığı her karış toprak, emperyalizmin tasmalı uşakları üzerine bastığı an, baştanbaşa lav kesilecektir. Bu topraklar üzerinde hiçbir kötü niyetliye yer yoktur. Ankara kalesinin ölümsüz şafağı asla

kararmayacaktır.” (Yükseliş, 29 Ekim 1950, Zonguldak)

“Atatürk’ü yıpratmaya çalışanlar, O’nu, diğer ölümler safında görerek korkusuzca hücumla geçenler, hepimizde birer parça halinde yaşadığını unutuyorlar. Gene unutuyorlar ki, biz onu mukaddes bildiğimiz şeylerden sayıyoruz.”

(Yükseliş, Aralık 1950, Zonguldak)

“Gazetelerin her günkü sayılarıyla türlü misallerini verdikleri inkılap ve Atatürk düşmanlığının fiiliyata dökülen tahripkarlığı apaşıkardır. Vatandaşlarda haklı bir endişe başlamıştır. Memleketin şurasında burasında heykeller kırılıyor, şeyhler, müritler türüyor, tekkeler açılıyor. Mukaddes Allah ve din kavramları piyasa metali haline getirilip, vicdanlar tedirgin ediliyor.” (Yükseliş, 22 Nisan 1951, Sayı 4-5, Zonguldak)

“Türk Gençliği için seçilecek bir tek doğru yol vardır; Atatürk’ün ışıklı yolu. Türk gençliğini başka yollara saptırmakta çıkarları olanların umutları, kursaklarında kalacak. Sağdan soldan gelen her türlü açık ve gizli saldırı, onların inanç dolu göğsünde kırılacaktır.” (Uyanış, Mayıs 1965, Samsun)

“Gençlerimizden, her şeyden önce yurdumuzun ve halkımızın tüm sorunlarına içtenlikle sahip çıkmalarını, bu terletici görevi başaracak kadar bilim ve ahlak gücüne kavuşmalarını istiyoruz. Her çeşit geriletici etmenlere karşı direnecek, savaşıacaksınız. Tümünüz kurtuluşun ve yükselişin nurlu yolunda tek amaca yönelmiş olarak ilerleyin.” (Uyanış, Kasım 1965, Samsun)

Genç Şairlere:

“Bugün şairlerimiz bir kolaycılık içinde. Oysa özgün Türk şiirini yaratmanın ön koşulu olarak Türk şiir geleneğini bütün evreleri ile tanımak ve bu yoldan bir senteze ulaşmak gerektiğine inanıyorum. Şair, aynı zamanda bir dilcidir. Bunu söylerken şairin, sözcük türetme hastalığını değil, sözcük seçmede ve dilini özenle kullanmadaki becerisini anlatmak istiyorum. Yahya Kemal, “Orta sınıf halkın diline dikkat eden şair, dilini bulmuştur” der. Gerçekten yazdıklarımızın halk tarafından okunmasını istiyorsak, onun dilini özenle ve bir disiplin içinde kullanmanın en doğru yol olduğunu düşünüyorum. (Zonguldak Dergisi-Nisan-1997-Ankara)

Günümüz şairleri İkinci Yeni'nin

ardıllarıymış gibi bir izlenim bırakıyorlar. Bir imge hünerbazlığıdır gidiyor. Eski şairlerimizin tasannu (zorlayarak bir şeyi süslü ve güzel gösterme) düşkünlüğünün başka bir biçimde yansımaları gibi bir şey. Uzakdoğu şiirine özenmiş gibi kısa ve espriye kurgulanmış şiirler çokça yazılıyor.

Bazı şiirlerin soluğu, bir imge uğruna, ilk dizede kesiliyor. Sonraki dizeler arasında hiçbir ilinti bulunmadığı için şiirin bütünlüğü zedeleniyor. (Kıyı Dergisi, Sayı 76, Temmuz 1996)

“Zonguldak'ta yarı gecede bir rüzgar eser. Üzülmez deresi boyunca denize doğru esen bu rüzgar sanki bir ağıttır. Karaelmas şehitlerine yakılmış bir ağıt. Yaz - kış hiç susmaz... Urfa'ya “Şanlı”, Antep'e “Gazi” demişiz. Barışta, savaştan çok şehit veren Zonguldak için ne diyeceğiz ?” (Behçet Kalaycı)

KAYNAKÇA:

Kitapları:

- * Anılar Geçidi (Anı – Anlatı), Isparta Matbaası, Isparta, 1962
- * Türküsüz Kent (Şiir), Yorum Matbaacılık Yayıncılık, Ankara, 1983
- * Kıvırcık - Genç Bir Madencinin Öyküsü (Roman), Ankara, 1992

RÖPORTAJLAR, HAKKINDA YAZILANLAR

* Behçet Kalaycı'yı Okurken -
Ersin Erge, Kuzeyusu, Temmuz '92,
Samsun

* Behçet Kalaycı İle Söyleşi -
Metin Turan, Anadolu Ekini, Aralık-
Ocak-Şubat '92, Ankara

* Türküsüz Kent -Yıldırım
Eryılmaz, Uyanış, 22.05.1986,
Zonguldak

* Yöresel Değerlerimiz:
Behçet Kalaycı, Devrek
Postası, 08.02.1990, sayı:
1331, Devrek

* Yaşayan
Değerlerimiz: Behçet
Kalaycı, Zonguldak
Dergisi, Nisan 97, Ankara

* Behçet Kalaycı İle
Söyleşi: Metin Turan,
Kıyı, Temmuz '92, sayı:
76, Trabzon

* Bizden Biri, Söyleşi:
Mustafa Kademoğlu,
Zonguldak, Nisan-Mayıs '92,
Ankara

* Yüzakı Sanatçılarımız:
Behçet Kalaycı, Çaycuma Festival
Broşürü, Ağustos '97, Çaycuma

* Edebiyatımızda Zonguldak,
Güngör Gençay, Evrensel Kültür,
Kasım '97, İstanbul

YAZILARI

* Atatürk, Yükseliş, 01.12.1950,
Zonguldak

* Çıkarken, Yükseliş, 29.10.1950, sayı:
1, Zonguldak

* 29 Ekim 1923'den 1950'ye, Yükseliş,
29,10,1950, sayı: 1, Zonguldak

* Yeni Öğretim Yılına Başlarken,
Uyanış, Kasım '65, sayı:1, Samsun

* Onlar, Kızılırmak, 11.01.1943, Sivas

* Ölümünün 49.Yıldönümünde Şair
Rüşti Onur, Kıyı, Aralık '91, sayı:
69, Trabzon

* Doğru Yol, Uyanış, Mayıs
'65, Samsun

* Bir Yolun Kötü Alın
Yazısı, Halkın Gücü,
07.03.1961, Zonguldak

* Hortlayan Tehlike,
Yükseliş, 22.04.1951,
sayı:4-5, Zonguldak

* Okumak / Okutmak,
Uyanış, Ocak '65, Samsun

ÖYKÜLERİ

* Attan Ters İnen Adam,
Yükseliş, 01.12.1950,
Zonguldak

* Duffy'nin Takaları, Uyanış,
Nisan '67, Zonguldak

* Telkin Kuvveti, Ocak,
19.09.1944, Zonguldak

* Yangın, Türkün Sesi, 29.10.1945,
Zonguldak

* Bizim Dere, İleri, 15.01.1948, Giresun
* Bizim Dere,İleri gazetesi,15 Ocak
1948 sayı:58- Giresun

* 24 Saatin İçinden, Yükseliş Dergisi,
Ekim 1950, sayı:1- Zonguldak

* Mehmet Hoca, Meşale Dergisi,

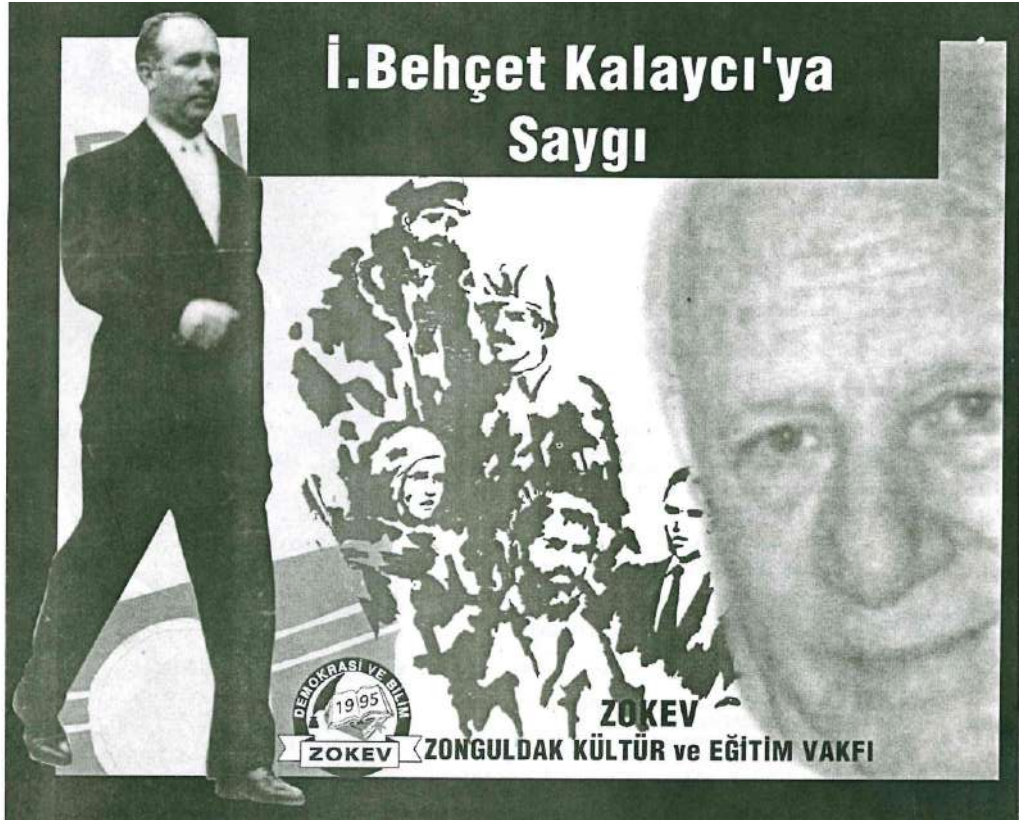

Haziran 1955, sayı:5- Zonguldak
* Zemzem, Meşale Dergisi, Nisan
1955 sayı:3- Zonguldak
* Eğridir Balıkçısı, İmbat, Mart
1963 sayı:3- İzmir

ŞİİRLERİ

* Side Aşıkları – (İmbat, Ekim
1963)

* Eski Soğuksu Köprüsü – (Devrek
Postası, 15.03.1990, Devrek)
* Grizu Ağıldı, (İşçi Sendikası,
21.06.1983, Zonguldak)
* Devrek'te Bahar - (Türküsüz Kent'ten,
Zonguldak Dergisi, Nisan 1997, Ankara)
* Köpeklerle Dair - (İmbat, Mart '63,
Sayı 26, İzmir)

ZOKEV tarafından 27 Kasım 2004 tarihinde düzenlenen Behçet Kalaycı'ya saygı gecesi için hazırlanan kitabın kapağı.

YAYINLANMIŞ KİTAPLARI

ANILAR GEÇİDİ

Behçet Kalaycı, ilk kitabı olan “Anılar Geçidi”ni kırk yaşında iken yayımlar. Ancak, “anılar” daha eskidir. Yazar, ilk gençlik anılarından yola çıkarak, yaşanmış aşkları, gezi izlenimlerini, yurt geneline yayılan gözlemlerini, doğal güzellikleri sergileyen betimlemelerle öykü tadında anlatır. Bu kitapta, özgün bir biçim denemesiyle, ilk kez Ataç'ın uyguladığı “ve” bağlacını kullanmaz. Yalın, akıcı bir dil, insanı hemen sarıveren etkili bir anlatım, imbiikten süzölmüş anılar. Bir solukta okunuveren, yazarın anılarında yer eden Zonguldak insanının yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini de sergileyen bir ilk kitap “Anılar Geçidi”.

“Gündoğusundan
serin bir sabah yeli
esiyordu. Adam,
çiğlerle ıslanan
çimenlerin
üzerinde
Vergilus'un
çobanları gibi
yalnızdı.
Rüzgarın estiğı
yana baktı.
Kavşak dağı
koyu bir
haziran

yeşiline boyanmıştı. Uzaktaki dağlar sabah vakti daha genç görünüyorlardı. İhtiyar meşe çocukluk günlerindeki gibiydi. Narlar çiçekteydi. Hasat mevsimi başlamak üzereydi. Sabah göklerinin mavisine çocukluğundan beri vurgundu. Ciğerlerini ıslak çimen kokulu sabah havasıyla yıkadı. Şehirlerin insanı usandıran gürültüsünden, hiç duyarlığı kalmamış olan o sürü yaşantısından ayrılıp bu küçük kasabaya döndüğüne çok iyi etmişti. Beş on adım ötede, yamaçtaki babadan kalma beyaz ev yeşillikler içinde yükseliyordu. Daha ötede kasaba bir bağ görünüşündeydi. Filyos çayı geniş kumsal yatağında sabah güneşiyle ısıldı. Yirmi yıllık bir ayrılıktan sonra kasabayı pek az değişmiş buldu. O zamanların ele avuca sığmaz çocuğı şimdi 'yaşantı yolunun yarısında' kır saçlı bir adam olmuştu. Görünüşü ağırbaşlıydı.

Ünomüno'nun 'ağır adam yere daha sağlam basar' sözünün canlı bir kanıtı gibiydi. Kafasındaki anılar geçidine rağmen kimildamadan duruyordu. Okumak üzere baba ocağından ilk ayrıldığı günü ansıdı...”

Behçet Kalaycı bu çok güzel betimlemeyi, Aktaş tepesinin eteklerinde bulunan ve alt kısmından Temizlik deresi

akan, babasından kalma konak tipi ahşap evinin, çiçekler ve meyve ağaçlarıyla dolu, Çaycuma'yı kuşbakışı gören bahçesinin üst kısmından yapmış olmalı. Ne yazık ki, o büyük bahçe ve ev, Behçet Kalaycı'nın mesleği gereği göçebe yaşamı nedeniyle satılmak zorunda kalınır. Ön kısmı türlü çiçeklerle dolu, taş yapılı merdivenle çıkılan ve eski Çaycuma evlerinin bir örneği olan güzelim ev, yeni sahibinin elinde tarihe karışır...

Kalaycı'nın, Çaycuma'dan Zonguldak'a, Bartın'a, Devrek'e; oradan yurdun Sivas, Tersakan, Pozantı, Adana, Mersin gibi çeşitli yerlerine uzanan anıları; tertemiz bir Türkçe ve yalın bir anlatımla, gittiği yerlerin yaşantısında yer eden özellikleri ile berrak sular gibi çağıldayarak, bir solukta okunacak sıcaklıkta sürüp gider.

TÜRKÜSÜZ KENT

Behçet Kalaycı'nın "Kömür ocaklarının adsız şehitlerine" adadığı "**Türküsüz Kent**" (Ocak, 1983) kitabındaki şiirler "bir ırmak şiir" niteliğindedir. Ad konulmayan şiirler Romen rakamıyla numaralanmıştır. Her şiirde, yurdun değişik yörelerinden gelerek Zonguldak'ta bir kültür yumağı oluşturmuş "**Zonguldak insanları**"nın, özellikle kömür işçilerinin, acılı, hüznü yaşamları, kentin anılarda iz bırakan tipleri, Zonguldak'ın bir başka simgesi defneleri, kentin can çekişen yeşilliği duru, yalın, temiz bir dille, duygu ve birikim yoğunluğu içinde, akıcı bir anlatımla dile getirilir.

Türküsüz Kent, Karaelmas diyarında, ciğerlerinde kömür tozları taşıyan, ozanın yaşamlarına gençlik yıllarından beri tanık olduğu "**Yüzleri gecelerce kara, içleri apak**" diye nitelediği, ölümü umursamayan yiğit maden işçilerinin, her biri yurdun bir

köşesinden gelerek Zonguldak'ta bir güldeste oluşturmuş, sıcakkanlı, hoşgörülü insanların şiirsel öyküleridir. Bunun yanında, bir çirkinleşme sürecini yaşayan kentin yamaçlarında can çekişen yeşilin, kirlenen denizin, bir estet'in yüreğinde açtığı onulmaz acıyı dile getiren bu şiirler, doğa ve insan sevgisinin bir sevgi prizmasından yansıyan görüntüleridir.

Kitabın son şiiri, geçmiş yılları anımsayarak, yaşanmış günlerin

hüzünlü anıları içinden, maden işçilerinin yaşadıkları dramı yüreğinde duyarak “Zonguldak'a bir sesleniş” gibidir. Şair, her ne kadar “**Zonguldak'ı zehirli bir zakkum**” gibi koklasa da, bu kentte yaşadıkları ve anıları, özellikle şair dostlarıyla Balkaya'daki (Şimdi İş Bankası Zonguldak Şubesinin bulunduğu yerdeki daha çok Halkevi'nin genç aydınlarının oturduğu pastane) sanat-edebiyat söyleşileri, ruhunun derinliklerinde kalın bir tortu gibi yer etmiştir.

TÜRKÜSÜZ KENT'ten:

*Kokuşlar yeşerince
Yaşlı ceviz dallarında
Çaycuma'da Sıracevizler'de
Yaşanan eski hıdırellezler gelir usa.
Bir Cezanne yeşilinde doğa.
Çocuk yüzlerinde ilkyaz'ın mutluluğu
Renkli etekler uçuşurken salıncaklarda
Yükselen güneşle dağılır
Balat Dağı'nı saran buğu.
Gölgede kurulmuştur çilingir sofrası,
Nar gibi kızarmış hıdırellez kuzusu.
Kaynakta soğumayı bekler
Arslan sütü dolu şişeler
Hanende-i şehir Denizkızı Eftalya
Borulu bir gramafonda
Sevdadan yakınır:
“Şebabet gitti de elden
Başımdan gitmiyor sevda”
Lütfeyle, gitmesin bülbül dilli Eftalya
Sonra susar bülbül, solar çimen, solar fulya
Çekilmez olur şu güzelim dünya.*

*Şişede durduğu gibi durmaz arslan sütü,
Çekilir barabellumlar
Sesleri yankılanır
Karşı dağlarda
Boşalırken şarjörler.
Kokuşlar yeşerince
Yaşlı ceviz dallarında
Anıların külü yeniden kıvılcımlanır
Ruh bir kez daha
Bilerek aldanır.
Çatlayınca yeşil zırhı cevizlerin
Güz başlamış demektir.
Dallarda
Sararan yapraklar arasında
Gösterip mercan dişlerini
Narlar gülümsemektedir.
...*

*Bir İlyaz sabahı geçtik Devrek'ten
Sisler içinde akmaktaydı ırmak,
Yeşil yeşil geriniyordu
Rüştü'yü yaratan toprak.*

*...
Eski Mahalle'de
O konak misali evde
Erken yatılırdı geceleri,
Esmeğe başlardı yarı gecede
Öfkeli Kargayeli.
Köpekler ulurdu Romanus'da
Kurt kokusu almış,
Horoz sesleri gelirdi Karşıyaka'dan
Belli sabah yaklaşmış.
Sabahleyin daracık sokaklardan,
Koca çitlembiklerin altından
Gidilirdi Millet Bahçesi'ne
Serilip ulu çınarların gölgesine*

*Akan suya karşı
Meydan okurduk yaz sıcaklarına,
Külhan gibi yanarken çarşı.
Aratmazdı hiçbir plajı,
Söğüt dallarında dinlenirken akşam güneşi
Kum gibi kaynardı Kızlarkayası,
Sivişin döneği.
Dudakları alparıslan kirazı,
Şimdi çoktan ana olmuş o güzel kızları
Ellerinde birer sepebi,
Sular görürdünüz bahçeleri.
Her akşam sokağımızdan
Yalpalayarak geçen
O cömert, babacan insanlar
Çoktan toprak oldular.*

...

*Kutsal kitapların cennet betimleri
Anımsatırdı bu güzel yerleri,
En iyi kızlarından birini bana veren
O dost yüzlü beyaz evlerden
Çok azı kalmış bugün.
Sevimsiz beton yığınları
Tırmanmış mavisine göğün.*

*Yolcu yolunda gerek
Uyu anılar içinde Devrek.*

...

*Üzülmez'den, Çaydamar'dan yola çıkan
Kampana çala çala çarşıdan
Geçerken koyu bir duman salan
O kömür yüklü trenler
Şimdi neredeler?*

...

*Zonguldak deresi bir eyyam
Pırıl pırıl akarmış.*

*İhtiyar değirmencinin kızı
Suyun aynasında örermiş saçlarını.
Sonra bir uygarlıktır başlamış
Ve kapkara kesilmiş derenin suyu.
Ne varsa bellekte anıya dair
Tümü Zonguldak üstünedir,
Zonguldak bir anılar kentidir.*

...
*Toprak altında yaşayan yalnız böcekler midir?
Tonya'lı Ali sekiz vardiyasında işçidir.
Tonya neresi, Üzülmez neresi,
Ağlamaklı eder insanı
Öykünün gerisi.
Tonya'lı Ali dipten deler dağları
Lağımıcıdır.
Elinde tabancası,
Birkaç papele yaşar
Tüm yaşantıların en namuslusunu.
Ciğerlerinde kara tozlar,
Ciğerlerinde sarı tozlar.
Her zerresi toz içinde kıllarının, etinin
Gözlerinde tüten memleketinin
Yanar içinde özlem ateşi.
Vardiyanın sonunda
İri bir kömür parçası gibi
Çıkar dışarı.
Gün ışığında öksürür,
Öksürdükçe ciğerlerini tükürür.
Oy anam Tonya neresi, Zonguldak neresi,
Ne gaybana deredir şu Üzülmez deresi.*

*Çaycuma'dan Karamusa'ya tozlu bir yol uzanır,
Doruklarda soluğu kesilir, tıkanır.
Mısır tarlalarının yeşilinde ölür
Göldağı'ndan süzülen akşam güneşi.
Türkülerde söylendiği üzere*

*Yuvaya döner her kuşun eşi.
05 trenine iner maden işçileri,
Kalplerinde tevekkül,
Gidip de dönmeyenlerin ağıdı dillerinde.*

*Karamusa'dan Kamil
Ve domuzdamcı yedi arkadaşı,
Başlatmak için yerin altında
Sekiz saatlik bir savaşı,
Davi lambalarının ışığında
Girdiler Dağbaca'dan içeri.
Arılar gibi çalışıyordu posta,
Melemetçiler, kazmacılar, lağımclar
Kara bir toz bulutunun içinde,
Karbon çağını aktarmak için çağımıza,
Üstlerinde cılız direklere abanmış koca dağlar,
Nice yüz yıldır unutilan
Yeni tansıklar peşinde,
Duymadan terli, kara enselerinde
Ölümün solugunu,
Yerine getiriyorlardı
Şefin “daha çok üretim” buyrugunu.
Paçaları ıslaktı dizlerine kadar,
Baretlerinde tınlıyordu düşen damlalar.
Guruldamaya başlamıştı karınları
Bir kenarda açıp çıkınları
Kömür tozlarını katık edip ekmeğe
Başladılar yemeğe.
Sarmıştı havayı bir çürük kokusu,
Ateş böcekleri gibi yanan lambaların
Işığında harelenmekteydi su.
Önce çatırdayarak esnedi bağ'lar,
Gazaba gelmişti koca dağlar.
Çöktü üstlerine mamutlar kadar iri bir kaya.
Bilemeden neye uğradıklarını,
Verdiler son soluklarını.*

*“Altı da bir, üstü de birdir yerin” diyen şair
Öğüdün bir başka konuya dair.
İki katlı kentimizin çarpıcı ikilemidir:
Alttakiler katarken kömüre kanlarını
Üsttekiler gülüp eğlenmektedir.
Duyulur arada bir göçük haberi,
Kimse umursamaz, canlarını
Bir somun uğruna verenleri.*

*Hiç değişmeyen yaman bir yazgıyla
Oğullar yollarır Hades'in diyarına.
Kurumadan gözlerde babaya dökülen yaşlar,
Oğulların türküsü başlar.
Yapışıp babalarının bıraktığı kanlı kazmaya
Başlarlar ölümcül kömürü kazmaya.*

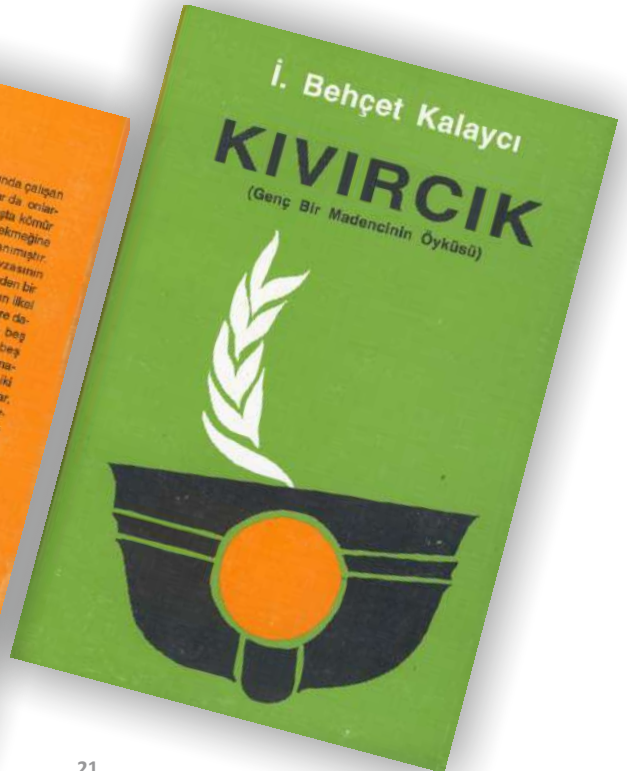
KIVIRCIK (GENÇ BİR MADENCİNİN ÖYKÜSÜ)

“Kıvırcık - Genç Bir Madencinin Öyküsü” adlı romanı Ocak 1992’de yayımlanır. Roman, “mükellefiyet” öncesi dönemdeki maden işçilerinin yaşamını, yaşanmış olaylardan yola çıkarak akıcı, yalın bir dille anlatır.

“Kıvırcık”, kömür ocaklarında çalışan yerli işçilerin ortak adıdır. Behçet Kalaycı, çocuk denecek yaşlarda kömür ocaklarında çalışmış,

kömürü ekmeğine katkı eden insanları yakından tanımıştır. Kömür Havzasının devletleştirilmesinden önceki döneminden bir kesiti ele alan “Kıvırcık” romanı, o zamanın ilkel çalışma koşullarını gerçekçi gözlemlere dayanarak yansıtır. Ayın on beş gününü kömür ocaklarında, on beş gününü de köyünde geçiren bu yarı maden işçisi, yarı rençper olan köylülerin iki ayrı mekânda geçen yaşamlarını çarpıcı bir biçimde anlatır.

Ali Dayı, savaş görmüş, deneyimli, öğretici, yol-yordam bilen tevekkül sahibi bir maden işçisidir. Dursun, genç, güçlü,

ilkokul okumuş, Çaycuma'daki Halk Odası'na gidip gelen, bilgili, saygılı bir gençtir. Atatürk'ü sever, O'nun ölümü ile sarsılır. Okulda okudukları ile maden ocağında ve köyünde yaşadıkları arasında yalpalar durur. Gene de umudunu yitirmez, ayakta kalmayı başarır. Çaycuma'nın Gemiciler Köyü'nden yaya yola çıkarak, Güdüllü Köyü üzerinden Kırat tepesine, oradan da Gelik ocaklarına işçi olarak giderler. Dursun'un köyden ilk ayrılışıdır. Maden işçisi olan babası “**toz hastalığı**”ndan, ağabeyi de göçükte kalarak ölmüştür. Gelik'e geldiklerinde, Ali Dayı köyden beri sırtında taşıdığı oğlağı rüşvet vererek Dursun'u da işe aldırır. Diğer işçilerin kaldıkları bakımsız barakalar yerine ormanda bir kaya kovuğunda yatıp kalkarlar. Bit salgını yüzünden herkes sıfır numara traş edilir. Sonra tertip edilerek 08 vardiyasında ocağa girerler. Ocak içinde ve dışında çalışma ve yaşam koşulları çok ilkelidir.

“...Ölüm nerelerdeydi acaba? Tepelerine şıp şıp suların damladığı şu cılız direklerin sırtına abanmış dağların gazabında mı? Kör nefeste mi? Azgın bir ırmak gibi her yeri kaplayacak olan sularda mı? Her an üzerlerine çökebilecek olan ayakların ışıltı ışıltı damarlarında mı? Bilinmez. Ölümün soğuk soluğudur enselerindeki ürperti. Kazma sallarken de duyulur, çifte çalarken de duyulur bu. Ölümle

gerdeğe girmektir ocağa girmek bir bakıma. Issız karanlıklarda anlaşılmaz sesler duyulur bazen; karakayalar yaratılışın gizini fısıldar gibidir. Arınmaz bir korku sarar benliği, deriye sinen kömür karası gibi arıtıp atamazsınız bir türlü. Karabasanlar böler yarı gecede bitli ranzalardaki uykuyu.”

.....

Ocak içi yaşamı bazen insanın yüreğini kabartan acı sürprizlere de gebe dir. Şaşkınlık, öfke, hü zün, duyguları insanı çileden çıkartacak boyutlara çıkar:

“...Dursun, ayaklarının üstüne ıgıl ıgıl akan toz kömürlerin kısa sürede kapağın önüne yığıldığını görünce kapağı kaldırarak kömürleri akıttı. Kömürleri çekerken küreği sert bir şeye takıldı. Küreği daldırarak bir kaya parçası olabileceğini düşündüğü nesneyi bir kenara bıraktı. Lambayı yaklaştı rıp bakınca hayretten bir çığlık attı. Gördüğü şey bir kafa kemiğiydi. Haveden Ali dayı'nın sesi duyuldu:

-Ne o Dursun, sıçan mı geldi yoksa? Ekmeğin kokusunu almış olmalı hınzır.

-Ne sıçanı dayı, hele bir gel de bak; bu bir insan kafası.

Ali Dayı ile Satı eğilip baktılar; gerçekten bu bir insan kemiğiydi. Ali Dayı:

-Kamil Çavuş demişti ya, galiba gavurların işlediği yerlere geldik; kömürleri akıtırken dikkat edin, belki öteki kemikleri de buluruz.

Kazılmış kömürleri bir arkeolog dikkatiyle, elekten geçirircesine, avuçlarından akıtarak incelediler.

Araştırma hayli vakit aldı ama sonunda kol ve bacak kemiklerini buldular. Dursun:

-Belki biraz ötelerde gövde iskeletine de rastlarız; fazla uzakta olamaz, dedi.

-Şunları şimdilik bir kenara koyun, dedi Ali Dayı, gövdeyi bulamasak da yarın bir ibrik su getirip kemiklere abdest vererek gömeriz; kimbilir hangi ana kuzusuydu garip.

Dursun, o zaman kadar kömür parçaları üzerinde bitki ve hayvan fosillerine rastlamıştı; bunları ilkokul Tabiat Bilgisi derslerinde öğrendiklerinin ışığında kavraya-bilmişti.; ama bu bambaşka bir olaydı. Göçükte kalınca aramaya bile gerek görmedikleri bir işçinin kömür katmanları arasında neredeyse yüzyıla yakın bir süreden sonra ortaya çıkıvermesi karşısında ürpermiş, sarsılmıştı. Kendi kendine:

- Terimizle, kanımızla suladığımız şu kömürün ettiğine bak, daha fazlasını istiyor bizden; istiyor ki kemiklerimiz de koynunda çürüsün; yok bu kadarı fazla artık...”

.....

On beş gün madende çalışan işçiler, esnafın elinden kurtarabildikleri paracıklarını göyneklerinin içine iyice saklar, topluca, yaya olarak Çaycuma üzerinden köylerine dönerler.

“İşçiler ocak dönüşlerinde, Çaycuma'ya ve köylerine yaklaşınc

ocaktan aşındıkları dinamitleri patlatarak gelişlerinin müjdesini verirlerdi. Karanlığı yırtan bu tok patlamalar sabahlara kadar sürerdi. Çarşının batı kesiminde ilk patlamayı işiten sabuncu çocuklardan birinin tiz çıığı duyuldu:

-Karabakallar geliyor!

Esnafın dayançsız bekleyişi sona ermişti. Partal giysileri, kapkara yüzleriyle birerlekol'da yürüyen işçiler yorgun adımlarla çarşıya girmeye başladılar. Karabakal benzetmesi ne kadar yerindeydi. Bir anda Çaycuma Afrika'da bir zenci kasabasına döndü. Yorgun işçiler önce tulumbanın başında, borusundan kara avuçlarına akan suyu solumadan içip susuzluklarını gideriyorlardı. Işığa vuran bildircinlar gibi geriden gelenler de hep tulumbaya koşuyordu. Susuzluğunu giderenler alış verişe koyuluyor; sabun, çarşı somunu, ipe dizilmiş kırmızı halka şekeri, kına, çapula, şapka gibi şeyler alarak köyün yolunu tutuyordu. Perşembe yöresine gidecek olanlar ırmağın kıyısına varınca aldıkları sabunu köpürterek yüzlerinin karasını biraz olsun gidermeye çalışıyorlardı. Sıcak suyla köpürte köpürte liflenmeden derilerinin doğal rengi olmuş kömür karasını temizlemek olanağı yoktu. Sabun bunun için önemliydi; yoksa sair zamanlarda evlerinde pek sabun kullanmazlardı.

Karabakalların geçişi bütün gece ve ertesi gün öğle vaktine dek sürdü...”

....

Ali Dayı'nın ocakta çalışırken kalp rahatsızlığı nedeniyle hastaneye

kaldırılması, Dursun'u derinden etkilerse de madende yaşam devam eder. Yardımsever bir anlayışa sahip olan Dursun, kazmacı Kuru Şahin'in işini de üstlenir, haveye girerek kazmaya başlar. Birden oluktan boşalırcasına akan kömürlerin altında kalır. Arkadaşları kurtarmak isterken, tavandan düşen koca bir kaya parçası, Dursun'u örten kömür yığınına yamyassı eder. Dursun'un "kömür tozları dolan gözleri artık çakır değildir."

Yazar, gözlemlerini o dönemin başlıca tanıkları olan ve bugün sayıları bir elin parmakları kadar azalmış bulunan yaşlı madencilerden dinledikleriyle temellendirmiştir. Romanı oluşturan episotlardan her biri, gerçek olaylar ve kişiler üzerine kurulur. Halk bilgeliği, saflık, tevvekkül ve ironiyle yüklü diyaloglarla canlı doğa betimlemeleri şiirsel bir anlatımla sürükleyici bir nitelik kazanır. Tanımadığımız bir korku ve dehşet ülkesinden ses veren "**Kıvırcık**", barışın adsız kahramanları olan kömür işçileriyle, onların aziz şehitleri için yazılmış bir destandır..

.....

Kalaycı, yaşadığı ve anlattığı yörenin insanlarını tanımaktadır. Lise çağlarında çalıştığı ve tanık olduğu maden ocağı yaşamını da yakından gözlemiştir. Bu nedenle gözleme dayalı gerçekçi bir anlatımla, madenlerin devletleştirilmesinden

önceki dönemin ocak yaşamındaki güçlükleri, göçükleri, işçilerin tevekkül içindeki davranışlarını; on beş gün çalıştıktan sonra döndükleri köylerindeki yaşamlarını, batıl inanışları, düğünleri, bayramları, töresel ve geleneksel yaşam biçimini; işçi-yönetici, işçi- esnaf ilişkilerini; yarı köylü-yarı işçi insanların iki kesim önündeki ezilmişliğini, çaresizliğini; kişileri, olayları ve mekânları çok başarılı ve canlı doğa betimlemeleri ile iç içe vererek, sürükleyici şiirsel bir anlatımla, akıcı, temiz bir dille anlatır.

Roman, maden ocaklarındaki ve köydeki yaşantının yanısıra Çaycuma ve Zonguldak'ın 1940 öncesi döneminin yaşam biçimini, geleneklerini, törelerini, inanışlarını, yalın, akıcı, güzel bir Türkçe ile anlatırken, iki kentin geçmiş yıllarının kültürüne de ışık tutan bir nitelik gösterir.

Ersin Erge, Behçet Kalaycı'nın romanını şöyle değerlendirir: *"..Kıvırcık, kömür ocaklarında ve köylerinde çalışan Karadenizli insanlarımızın ortak adı. Kitabı ikinci sefer okuduğumda yazarın kömür ocaklarında çalışan köylü insanlarımızın zorluklarını çarpıcı bir biçimde anlattığını gördüm. Üstelik bu anlatılanların hepsi gerçek. Doğa betimlemeleri insan devinimleri içinde verilirken; tekniği ile diliyle sürekli bir anlatım, romanın her sayfasında görülmüyor. Romanın kahramanları umuda düşman olmadan ekmeğini kömüre katık edenlerdir. Köyünde rençberlikten kazanacağıyla karnını doyuramayanların savaşımıdır. Üstelik bu ekmek kavgasındaki savaş çocuk yaşta dul*

yengesiyle evlendirilmiş Dursun'un dramıdır. Behçet Kalaycı kişilerin ruhsal yapısını, fizikten yararlandığı gibi psikolojiden de yararlanarak veriyor. Kıvırcık adlı romanda hem köy gerçeğini, hem de maden ocaklarında çalışan insanların hayatlarını damarlarınızdaki kanda hissedersiniz.

Hissetmekle de kalmaz, yaşarsınız. Çünkü gerçek bir kitap. Bu kitapta çağın toplumsal düşünüş ve ilişkilerini belirli kesitte de olsa bulursunuz. Bu kitapta kendinizden, ülkemizden grizu patlamalarından daha yüksek bir patlama bulacaksınız”
(Kuzey-su -Temmuz-1992 Sayı 27)

Küçük yaşta babasını yitirmiş, çocukluğu ve gençliği boyunca hüzün biriktirmişti babamız. Bizler, onun bütün yoksunluklarının, kırılganlığının sıcak bir duyarlılığa dönüştüğü dönemde var olduk. Bu duyarlılıkla kucaklandık, korunup kollandık. Şükür ki, onun şanssızlığını yaşamadık. Kırklı yaşlarımıza dek, babamızla birlikteydik. Ama **'Bütün ölümler erkendir.'** Giden için de, geride bıraktıkları için de.

Hatırlamak, yaşıtmaktır. Yaşamaktır aynı zamanda. İnsanın sahip olduğu en yüce, en korunulması yanı belleği. Anılarınızla zaman dışı, mekân dışı olabilirsiniz. Beş duyunuzun atıl bırakıldığı farklı bir duyumsama biçimidir bu. Zihinsel kayıtlarınız özlediğiniz sesleri duyurur, görüntüler film kareleri gibi peş peşe sıralanır. Huzur bulduğunuz

bir kucakın kokusunu, sıcaklığını hissedersiniz. Her şey, öylesine gerçek ve sanki bugündür ki... Her duruma göre yol gösterici bir uyarı, bir yorum vardır kayıtta. Sorar, yanıtını alırsınız. **'Tamam babacığım'** dersiniz. Kimi kez bunu yüksek sesle söylersiniz. **'Kiminle**

konusuyorsun' derler size. Sevenlerinin belleğine böylesi izler kazıdı babamız.

Bugün şiir sever dostları, onu şair kimliğiyle anıyorlar. Şiir yazmak, hele de yüreklere kolayca dokunabilen şiirler yazmak, özeldir elbet. Ama bizler için babamızın bu özel yeteneğinin ötesinde başka bir ayrıcalığı vardı: Hayatı şiir tadında yaşamak ve yaşatmak. Koşullar ne olursa olsun. Sıradanlık, rutin işler, angaryalar nitelik

değiştirip çok özel anlara dönüştürdü onunla. Vakur görüntüsünün gizleyemediği o naif muziplik dalgası yüzüne yayılmaya başlayınca **'İşte geliyor'** derdik; tam yerinde tam zamanında bir espri sihirli değnek gibi dokunur, dağıtırdı

sıkıntıyı, tasayı, telaşı.

Ataerkil aile hiyerarşisini bilmeden büyüdük biz. Anneye, babaya saygının biçimsel kodları kurulmadı evimizde. Babamızı gönlümüzce sevdik. Oyunağımızla, arkadaşımızla oynar gibi oynadık. Saçma sapan ısrarlarımızla sabır sınavlarına soktuk O'nu. Ama hep başarılıydı. Bizler büyüdükçe O'nun sınavları da ağırlaştı, çeşitlendi. Ama başarısı da sürekli yükselişteydi. Torunlarıyla ilişkisinde iyice anladık ki babamız da sabrın limiti yoktu.

Belki de mesafesiz, kuralsız yaşamın sağladığı özgürlük, onu ayrılığına

dayanılamayan biri yapıyordu. Babalık misyonunu tamamlamış, çocuklarını yuvadan uçurmuş, bayramda seyranda usulen ziyaret edilen biri olmadı hiç. O'nun **'tatilim'** dediği kesintiler dışında hep bir aradaydık. Bu beraberlik öncelikle bizi mutlu ettiği içindi. Onu görmekten, dinlemekten ve yaydığı huzuru solumaktan hep zevk aldık.

Emeğiyle, sevgisiyle desteği, sınırsızdı, kuralsızdı. Bazen fasulye ayıklarken görürdünüz, bazen kopmuş bir düğmesini dikerken ya da acemice tuttuğu fön makinasıyla torununun saçlarını kuruturken.

Masal anlatırdı, tarih anlatırdı. Ama en

çok da yaşanmış öyküler. Kahramanları yanımızdaymışçasına capcanlı aktarırdı anılarını. Kimi zaman benzetmelerimize, kızgınlıklarımıza, hiç görmediğimiz bu insanları da katardık. En güzeli de bir şey izlerken ya da dinlerken, aynı çağrışımla aynı şeyleri düşünmemiz olurdu. Durumu anlayınca birbirimize bakar, bir şey demeden gülüşürdük karşılıklı.

Geçtiği güzergâhta, onu görenlere saat ayarlayacak kadar dakik bir insandı. Bir anne, **'Kalkın artık saat 07.30, Behçet Hoca geçiyor'** diyerek çocuklarını uyandırdığını anlatmıştı. Geç kaldığı hiçbir randevusu olmadı. Bizim için de **'kalkın'** uyarısı, babamızın demlediği

mis gibi çayın kokusuydu. Kokunun işe yaramadığı durumlarda ise, şekeri gürlütle karıştırılan bardağın sesi.

Doğru işler yapmış, güzel şeyler düşünmüş ve bunların karşılığını almış insanların huzuruyla yaşadı. En çok duygulandığı anlar ise, uzun seneler görmediği öğrencilerinin ziyaretleri olurdu. Saygı, hayranlık ve minnet dolu içten sözlerle duygulanır, gözleri nemlenirdi. Neler duymadık ki babamızın hakkında... **'Sizi tanımasaydım bir kesere sap**

olamazdım hocam, her şeyimi size borçluyum.' Bir başkası, **'Bana babamdan daha çok babalık ettiniz hocam, hakkınızı helal edin'** ya da **'Hayatta en çok sizden korktum hocam ama yemin ederim en çok sizi sevdim.'** Farklı kentlerden farklı kuşaklardan yetişkin erkekler ve kadınlar sanki yeniden öğrencisi olurlardı. Buna tanık olmak, hem çok gurur vericiydi hem de eğlenceliydi. Ama korku sözcüğünü bir türlü babamızla yan yana getiremezdik nedense.

Bütün sabahlara coşkuyla uyandı. Çevresindekilere şevk veren bir enerjiyle güne başladı. **'Hırs'** denen illeti hiç tanımadan yaşadı. Hayal kırıklığı, ihanet, haksızlık keyfini kaçırса da çabucak atlatırdı.

'Küçükükten' cümlesine şerbetliydi çünkü. **'Ne olacak bu memleketin hali'** muhabbetlerinde tepeden tırnağa öğretmen kesilirdi. Anlatacak ne çok şey, düzeltilecek ne çok yanlış vardı... **'Sen bir kıvılcım çak, o mutlaka ateşe dönüşür bir gün'** deyip kutsal bir görevi yerine getirme hazzıyla anlatırdı. En küçük bir umutsuzluk sezilmezdi sesinde. Biz yine soruyoruz O'na. Şu son günlerde çok daha sık soruyoruz yanıtını bildiğimiz soruyu: **'Ne olacak bu memleketin hali baba?'** **'Tasalanmayın'** diyor. **'Sallanır ama yıkılmaz, temeli akılla atıldı. Yine de**

uyanık olmak gerek. ' 21.04.2016

Çaycuma ortaokulunda öğrenciyim. 1955-56 ders yılı. Ortaokul 3. sınıftayız. Müdürümüz Vedat Keçecigil. Matematik ve Fen Bilgisi öğretmenimiz Cemal Ürkmez. Türkçe öğretmeni Lütfiye Tokullugil. Sosyal Bilgiler öğretmeni Cemile Ürkmez. Beden eğitimi öğretmeni ise İ.Behçet Kalaycı. Fransızca öğretmenimiz yok, yerine bazen kaymakam, bazen da birileri giriyor. Ders boş geçmiyor ama dolu da geçmiyor. Fakat öğretmen kadrosu bir kasaba ortaokulu için iyi denebilecek

düzeyde.

Müdürümüz Vedat Bey'i birinci sınıftan itibaren müzik derslerimizde kemanıyla anımsıyorum hep. Korkar, çekinirdik Müdür Bey'den, ama iyi bir insan olduğunu da duyumsardık çoğu zaman. Ondan öğrendiğimiz ulusal marşları arada bir de olsa mırıldandığım oluyor hâlâ. Geçenlerde bir-iki kez telefon ile görüştük kendisiyle. Hele ilk telefonda eşi hanımefendi adımı söyleyince, aradan geçen bunca yıla karşın **“Merhaba oğlum Hamit!”** dediğinde gözlerim doldu diyebilirim. Elli yılı aşkın bir zaman geçmiş, sanki birkaç yıl olmuş gibi söyleştik epeyce hocamla.

BEDEN DERSİNDE KAZMALAR ELİMİZDE!

Matematik öğretmenimiz Cemal Ürkmez ile de birçok anımız var, ama onları sonraya bırakıyorum. Behçet Kalaycı'ya getirmek istiyorum sözü! İmanımızı gevretti Behçet Bey bütün yıl bahçe kazmaktan! Bize bir yararı olsa neyse! Ama bütün yıl biz, okulun bahçesine hentbol-basketbol alanı yapılacak diye kazma salladık. Bizden sonra gelenler de biraz kazmışlar ama spor da yapmışlar o alanda. Biz ortaokulda okurken Tarım dersimiz de vardı. Kazma-kürek o ders için getirilirdi okula. Ama okulun

bahçesine açık hava spor alanı yapmak projesi Behçet Bey'in aklına düştüğünden beri bizler “mükellef amele!” gibi “kazmalar elimizde!” şarkısı ile okula gider olmuştuk

O yıl biraz sert geçiyordu kış mevsimi. O nedenle Beden Eğitimi dersleri de sınıfta yapılıyordu çoğu kez. Böyle durumlarda Behçet Bey ya bir kitaptan bölümler okur, ya Atatürkçülük'ten söz ederdi. Bazen da izin verirdi ödev yapmamız için. Bir keresinde yine kendini kaptırmış anlatırken Zeki Özdede (Kaleci Zeki) bir espri-muziplik yaptı. Gülüşme sesleri geldi arka taraftan. Behçet Bey de duysun mu bunu? ***“Atatürk'e söz edene bir vururum, yumruğum göğsünün arkasından çıkar!”***

diye gürledi şiddetle. Zeki'nin Atatürk'e bir şey dediği yoktu aslında, o sadece dalgasındaydı işin. Ama biz neredeyse sıralara yapışmıştık korkumuzdan! Bereket Behçet Bey ise sadece gülmekle yetinmiş başka herhangi bir şey yapmamıştı. O kadarı da yetmişti sınıfa maksadı anlatmak için!

DEFTERE DİZİLEN ANILAR

Bir gün elinde kahverengi kaplı bir defter ile gelmişti sınıfa. O yıllarda kişinin özel duygularını, anılarını yazdığı özel defterler olurdu. Öyle bir defterdi elindeki. Bir ara açtı bir sayfayı ve bir okumaya başladı. Biz öğrenciler dinlemedeydik. Güzel okuyordu Behçet Bey, etkili bir ses tonuyla okuyordu. Benim ilgimi

çekmişti okunanlar. Aradan yıllar geçmişti. Zonguldak'ta Tahsin Tatlı apartmanında altlı-üstlü oturuyorduk. Birbirimize gider gelirdik çaylı söyleşiler için. Onları bir ziyaretimizde eşi Suat Hanım'ın nefis kekleri ve çayları eşliğindeki söyleşide, o okuma anını anlatarak sormuştum kendisine: **“Hocam, bize sınıfta okuduklarınız 'Anılar Geçidi'nin bölümleri miydi?”** Behçet Bey, durdu bir an, düşündü ve “Evet!” diye yanıtladı sorumu. “Anılar Geçidi” adlı kitabını 1962'de Isparta Ticaret Lisesi Müdürü iken yayınlamıştı Behçet Bey. Benim sözünü ettiğim zaman ise 1955-56 yılıydı. Demek bir kitap öyle hooop! diye birden bire çıkmıyordu ortalığa. İnsanoğlu yıllarca emek veriyordu bu işe. Hele bir daktilonun bile olmadığı yıllardı o dönemler... Kitaplar el yazısı ile yazılıyor, matbaalarda

elde diziliyor. Sonra da basılıyordu o küçük kapasiteli makinalarda. Uzun ve çok zahmetli bir süreçti bu... Şimdiki gençlere “**hikâye!**” gibi gelir bu anlatılanlar...

NAR AĞACI NARSIZ OLUR MU?

Bir gün arkadaşım Erkan'la(Özdemir) dolaşıyoruz. Aktaş tepesinin eteklerindeki bahçelerden yemiş tırtıklıyoruz. Müftüoğullarının bahçesinin üst kısmındaki incirlerin tadına bakıyoruz. Biraz daha ilerideki bahçe Behçet Beylerin... Oraya geldiğimizde aranırken Erkan

dürtüyor beni, işaret ediyor. Behçet Bey'in bahçesindeki nar ağacını gösteriyor bana. Etrafı dikkatle gözlüyoruz. Bahçelerde kimse yok. Bu iyi! Ya evlerden görülürsek, yandık o zaman... Darabadan bahçeye atladık. Hemen sindik oracıkta. Tekrar kolaçan ettik ortalığı. Sonra yukarıdan bahçenin kenarından doğru indik aşağıya... Görülmemek için iki büklüm yürüyoruz. Sürünüyoruz demek daha mı doğru acaba? Solukbenizliye yaklaşan Kızılderili sessizliğinde ulaştık nar ağacına. Ve evet, bir hamlede birer tane koparıp, büyük bir süratle kaçtık oradan... Arkamıza bakmadan koştuk bir süre. Sonra durduk, ne olur ne olmaz diyerek bir sokağa saptık

hemen. Birer kahkaha attık bu başarımızın üstüne. Afiyetle yedik tabii ki!

Bir gün sonra... Tam çarşıya girerken Behçet Bey nereden çıktı böyle önümüze? Allah! dedik, koşmaya başladık. Dünyanın bilumum rekorlarını kırıyorduk herhalde! Ama Behçet Bey de kırıyordu rekorları ki bırakmıyordu peşimizi! Ben bir anda yan sokağa attım kendimi. Bir ağaç kümesinin arkasına saklandım. Sesleri dinlemeye başladım. Erkan'ı yakalamıştı herhalde ki Behçet Bey ***“Oğlum! Neden çalılıyorsunuz? Gelip niye istemediniz ha?”*** diye bağıırıyordu. Bir de patlatmış mıydı ensesine? Eyvah! Ya babama falan söylerse? Yandığımızın resmiydi bu. Erkan'ın ağlamaklı sesi geldi kulağıma. Ne dediği de pek anlaşılmıyordu aslında... Buluştuk sonra Erkan'la. O yıllarda yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmezdi. “Sen kaçtın,

paparayı biz yedik!” diye sitem etmişti haklı olarak... Eee! Ne yapalım bu nar ağacı da her bahçede bulunmuyordu ki canım! Ne yapalım, o kadar da olacaktı herhalde...

Çaycumalı eğitimci-şair-yazar İ.Behçet Kalaycı iki yıl önce göçmüştü sonsuzluğa. Ankara Karşıyaka mezarlığında 29. Mayıs 2006 günü verilmişti toprağa. Ardında ***“Anılar Geçidi-1962-Anı-Anlatı”***, ***“Türküsüz Kent-1983-Şiirler”*** ve ***“Kıvırcık-Genç Bir Maden İşçisinin Öyküsü-1992-Roman”*** adlı kitaplar bırakarak. Her biri başta Çaycuma olmak üzere bölge kültürünü yansıtan değerli yapıtlardı bunlar. Hakkını teslim etmek gerekir ki tam bir ***“Cumhuriyet aydını”*** idi öğretmenim. Onun öğrencisi, meslektaşı, arkadaşı, komşusu oldum. Zonguldak'ta yıllarca aynı apartmanda oturduk, o üst katta, ben alt katta... Bugün onu öğrencilik anılarımızla anmak istedim. Toprağı bol olsun, ışıklar içinde yatsın sevgili öğretmenim...

Bir şair ve yazar olarak Behçet Kalaycı'yı **"dışardan"** yani onu bir aile büyüğü olmanın dışında düşünerek yazmak benim için gerçekten zor. Behçet Kalaycı ailemiz için bir şair ve yazar olmanın ötesinde, birlikte olmaktan ve sohbetinden her daim büyük hoşnutluk duyduğumuz bir aile büyüğümüz **"Behçet Amca"**mız idi. Her daim sohbete hazır ve paylaşıma seven bir tarzı vardı. Her sohbetin ardından, gerek yerelinize gerekse genele ait pek çok konuda aklınızın bir köşesinde kalan bir şeyler bulabilirdiniz. Giyimi, yürüyüşü, oturuşu, kalkışı, özgüveni, kendine has konuşmasıyla tam bir entelektüel, bir beyefendi idi Behçet Amca.

"Türküsüz Kent" şiirindeki dizelerinde Zonguldak için, "Yüzleri gecelerce kara içleri apak / Hasoğullar veren bir kovandır Zonguldak" demişti. Türküsüz kenti için bir türkü yakamadı belki ama Zonguldak'ın sesi soluğu olmaya çalıştığı dizeleri, satırlarıyla bu has oğullardan biri olmayı fazlasıyla başardı Behçet Amca.

Bu noktada, kendisini okumayanlar için bir not düşelim. Zonguldak derken **"Büyük Zonguldak"** yani; Zonguldak Merkez, Çaycuma, Bartın ve Devrek'i kapsayan coğrafya ve üzerindeki insandır bahis konusu olan. Bir tarihçi değildi, ancak şiir ve yazıları bir dönemin kısa bir Zonguldak tarihidir aynı zamanda. Hep gerçek kişileri anlatır. Buram buram tarih kokar dizeleri ve satırları. Zonguldak la o kadar özdeşti ki, onu okumamak Zonguldak'ı,

Çaycuma'yı, Devrek'i, Bartın'ı eksik bilmektir bir anlamda.

Yıllar sonra Yılmaz Erdoğan'ın “Kelebeğin Rüyası” filmiyle anımsanan şairler Rüştü Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu, hocaları Behçet Necatigil de Behçet Kalaycı'nın “Türküsüz Kent” şiirinde sonsuzluğa yatmıştır yıllar önce. Şöyle der Kalaycı:

***“Rüştü, Muzaffer, Necatigil şair dostlar
Uzak baharların solgun gülleri***

Kolay değil Balkaya Saatlerini anarak yaşamak

Seni zehirli bir çiçek gibi kokluyorum Zonguldak”

Sevgili Ahmet Öztürk Behçet Kalaycı'nın ölüm haberini verdiği Bianet te bu şiirin ardından

“Şimdi uzak baharlardaki solgun güllerin yanında o da aldı yerini” diye yazmıştı. Sevgili Behçet Amca'yı ve yanlarında yer aldığı şair dostlarını, tüm ***“uzak baharların solgun gülleri”***ni sevgi ve saygıyla anıyorum.

Kentin alelade bir yerine dikilmiş
tunç bir büst(*); heybetli omuzlar ve
dimdik bir baş!

İnsanlar günlük yaşam telaşında.
Kimse onun farkında değil, bakmıyor.
Ama o herkese, her şeye bakıyor,
dahası görüyor.

Defneleri görüyor, erguvanları
görüyor... Yaban çiçeklerini, kestane
ormanlarını da...

Karatavukları,
ispinozları, bülbülleri...
Çığlık çığlığa egzotik
kuşları, limandaki
karabatağı, karanlık
sularda gemileri, anılarda
Kozlu çatanasını
görüyor... Çatananın
kaptanı Hopalı Mustafa'yı
görüyor. Ambarları tıklım
tıklım kömürle dolu Hisar
şilebini, karısını ve kızını
Karadeniz'in dalgalarına
veren Sürmeneli
Süleyman Kaptan'ı ve
yiğit Gazal vapurunu
görüyor...

Balkaya saatlerinde “uzak baharların
solgun gülleri” Rüştü'yü, Muzaffer'i,
Necatigil'i görüyor.

Caddelerin gediklisi Nuri Bey'i
görüyor Galatalı Ahmet'in
lokantasında. Hatta ona keçileri
kaçırtan sarışın dilberi de...

Yemek artıklarını, ekmek
kırıntılarını toplamak için sokakları
arşınlayan Selime'yi de, haybeden

yaşayan kocası Gebeş Mahmut'u da
görüyor.

Oflu Sakine Teyzeyi, santral bekçisi
Nafiz'i, Çomranlı Koca Yusuf'u, Düzköylü
makinist Mustan'ı görüyor. Çaycuma
yollarına düşmüş Çayköylü İmam
Serkisof'u da görüyor doru kırsağın
sırtında.

Devrek'te ramazan topunu atan, sahurda
davul çalan, maniler söyleyen Bülüm'ü de
görüyor, kendisine en iyi
kızlarından birisini, eşi Suat
Hanım'ı veren dost yüzlü
beyaz evleri de...

“Yüzleri gecelerce kara,
içleri apak” lağımçı Tonyalı
Ali'yi, domuzdamcı
Karamusalı Kamil'i ve dahi
kara bir toz bulutunun
içindeki cümle
melemetçileri, kazmacıları
görüyor. Kömürü görüyor,
göçüğü görüyor ve de
grizuyu...

Hades'ten Uzunmehmet'e
kadar **“eksi'li karanlıklara
koçyiğitlerini salan”**

Zonguldak'ı görüyor, hani “zehirli bir çiçek
gibi kokladığı” Zonguldak'ı...

Hani “Türküsüz kent” dediği Zonguldak'ı
görüyor.

Zonguldak onu görmese de...

(*) Yanmış bir ölünün kalan parçası
anlamındaki büstüm (*lat.*) sözcüğünden
gelir büst. İnsanın asla yok olmayan parçası
olarak da düşünülebilir.

Hayat boyunca yaşayamayacağımız pek çok duyguyu, düşünemeyeceğimiz pek çok fikri, bilemeyeceğimiz farklı yaşantıları, genellikle edebiyatın bize sunduğu kendine has türlerinde buluruz. Çok zaman bir bölge, bir ulus veya özgün bir yer, o yerin insanları, hayatları bu sanatsal türler içinde okuyucu tarafından keşfedilir. Edebiyat bu keşif için bize her neresi ise oranın özünü yansıtır. *Hippolite Taine*'nin dediği gibi: *'Her yapıt belli bir zamanın aynası, ürünüdür. Onu bu zamana göre kavramak, yorumlamak gerekir.'*

Yazarlar da genelde yazdıkları zamanın, yerin, hayatın tarihsel ve sanatsal değerlerini yükselten kişiler sıfatını alır. Onlar insanların dertlerini, sevinçlerini, hayatlarını, yaşam alanlarını kalemlerinin gücüyle ortaya koyarken özgünlükleri ve kullandıkları dille yazdıkları yere tekrar tekrar hayat da vermiş olurlar.

Yalnızca yaşarken değil öldükten sonrada insanlara ve o mekânlara katkıları devam eder. Yani yazar ve şairler aracılığıyla geçmişle bugünün köprüsü tekrar tekrar kurulmuş olur.

İ. Behçet Kalaycı da kendi yaşamında önemli bir yere koyduğu Zonguldak'ı

yazanlardandır. O, Zonguldak üzerine düşünmüş, düşünmekle kalmayıp üretmiş bir yazar ve şair olarak *'Anılar Geçidi'*, *'Türküsüz Kent'* ve *'Kıvırcık'* adlı yapıtlarıyla ardında üç köprü bırakmış bir şahsiyettir. Özellikle *Kıvırcık* ve *Türküsüz Kent*'iyle Zonguldak'ın, elbette ülkenin yıllar öncesine gidilip gelinmektedir. Hatta ülkenin ve Zonguldak'ın sosyal, siyasal, edebi hayatında yapılan analizlere kaynak olmaktadır. Bu eserlerle Zonguldak, geçmişle belleklerde tazelenirken

yeni nesillerde de Zonguldak algısı genişlemektedir.

B. Kalaycı, “Kıvırcık” ile 1930'lu yıllardan daha yakın tarihe kadar uzanan maden işçilerinin kötü çalışma ve yaşama koşullarını, bunlara tepkisizliği, Dursun'un

hayat hikâyesiyle adeta yaşatır. Neticede bizi istenmeyen sona, göçük altında kalarak can vermeye kadar götürür. 30'lu yıllardaki maden ocaklarındaki çalışma koşullarını, madencilerin, köylülerin gündelik hayatlarını, beslenme, barınma koşullarını, töresel yaşayışlarını ve benzer pek çok alt başlıkla bakışını, Zonguldak insanının yazgısını, bölgenin sosyal atmosferini, gözlem, anlatım ve düşünsel yaklaşımıyla sunar, yıllar sonrası için pek çok şeyi işaret eder. Bu yönüyle Kırırcık romanı emek edebiyatında ve emek kentinde özgün bir değere sahiptir.

B. Kalaycı'nın 'Türküsüz Kent'inden Zonguldak'ı, tek şiir olarak okumak (kendi ifadesiyle) bugünde **'insanın ciğerini yakmakta'**dır. Çünkü dün olduğu gibi bugün de **'çirkinleşme sürecini yaşayan kent'**, daha fazla iç acıtmakta, başta burada yaşayanlar olmak üzere herkesi daha fazla düşündürmektedir. Bunun nedeni

'kırırcık' olmaktan kurtulamamanın bir yansıması mıdır acaba? Yoksa kentin sosyal ve coğrafik özellikleri, değerleri üzerinden yıllar öncesinden işaret edilen öngörülerin dikkate alınıp, gerekli önlemlerin alınmamasıyla mı ilgilidir? Yazılanlardan kırk yıl sonra hâlâ **'insan ve doğa kıyımı'** acımasızca sürüyorsa, hele bir de bu durum

kanıksanmışsa o zaman durum daha da 'vahim' denilebilir. Bu hal, Zonguldak'ın **'ateş böcekleri gibi yanan lambalar'**ının gittikçe azalması, sönmesi hatta söndürülmesiyle yakından ilgilidir, denilebilir. Çünkü bugün Türküsüz Kent'te **'artık yeni limandan'** kömür doldurulmuş gemiler kalkmamakta, yerine başka ülkelerden gelen **'kömür yüklü gemiler'** boşaltılmaktadır.

Bugünün Türküsüz Kent'inde Kalaycı'nın sözünü ettiği **'Selime'** ve **'Mahmut'**lar her geçen gün çoğalmaktadır. Artık

durum, **'Türküsüz kent olmanın acısını duyarak / gecelerde kahrolur Zonguldak'** değildir. Zonguldak, gündüzleri de kahrolan bir kenttir. Altı kadar üstü de kararmış, karartılmıştır. İnsanlarında B. Kalaycı'nın o, **'alev alev**

yanan umudu' kalmamıştır. Hemen herkeste, yazarın yaşadığı dönemden örneklediği **'Bekçi Nafiz'In' kalmayan umudu'**yla sarıp sarmalanma hâkimdir. Yine de Zonguldaklı **'zehirli bir çiçek gibi'** bu kenti koklamaktan vazgeçmemektedir. Çünkü dedesinden babasından devraldığı, sahip olabildiği tek mirastır torunlarına bırakabileceği.

Bugün Zonguldak için, geçmişle gelecek arasına sıkışmış çanağında buharlaşarak azalan su benzetmesini yapabiliriz. Bir yanda yeni projeler yapıp geliyor gibi gösterilirken, diğer yandan sahip olduğu kömür ocakları küçültüp kapatılarak var olan zenginliği değersizleştirilmektedir. Zonguldak'ın sahip olduğu madeni yok sayarak bir şeyler yapmaya çalışmak, kendi gerçekliğini inkâr etmeye eş değer bir anlam taşımaktadır. B. Kalaycı'nın Türküsüz Kent'indeki **'Tonyalı Ali', 'Karamusa'dan Kamil'** ve daha niceleri... Onların, onlardan öncekilerin ve onlardan sonrakilerin iç yakan gerçeği **Hades'e** gönderilen oğullardır. Çünkü burada kömür tozu karışmış ekmeğin yerini alan yeni bir

şeyler olmadıkça **'oğulların öyküsü'** devam edecektir.

Bu anlamda girişte andığım **Hippolte Taine'nin 'her yapıt belli bir zamanın aynası'** perspektifinden baktığımızda, **B.Kalaycı'nın** bıraktığı eserlerde yaşadığı, yazdığı yılları çok net görürüz.

'Kıvırcık'taki kahramanı **Dursun'**la ve **Türküsüz Kent'**iyle işaret etmeye çalıştığı o sömürü ve değersizleştirmenin bugünde varlığını sürdürdüğünü görmekten

duyduğumuz utançla geçen zamanın bize çok da bir şey kazandırmadığını fark ederiz. Onun için dünyayı ve insanlığı yüzyıllardır hegemonyası altında tutmayı başaran acımasız ve gözü kara olan kapital sistem, küreselleşen ekonomi, hâlâ insanı silik, ezik yapmaktan, emeğini sömürmekten, dahası ve en acımasızı hayatını yok etmeyi göze almaktan vazgeçmemiştir. Bu durumun hem de erki elinde tutanların gözü önünde devam ettiği gerçeği en son yaşanan büyük kıyım

Soma'da yaşatılmıştır. Her geçen gün de küçük çaplı olaylarla tekrar tekrar yaşanmaktadır. Bu yönüyle Behçet Kalaycı tarihe, edebiyata, sömürüyü ve onulmaz acıyı işaret eden eserler bırakmıştır. Adı, hayatı ve kalemiyle onurlu bir şekilde anılmayı hak eder. Bunu daha çok hak edemeyenler düşünmelidir.

“Zonguldak'ta yarı gecede bir rüzgar eser. Üzülmez deresi boyunca denize doğru esen bu rüzgar sanki bir ağıttır. Karaelmas şehitlerine yakılmış bir ağıt. Yaz - kış hiç susmaz... Urfa'ya “Şanlı”, Antep'e “Gazi” demişiz. Barışta, savaştan çok şehit veren Zonguldak için ne diyeceğiz?” (Behçet Kalaycı)

1987 yılı, ekim veya kasım ayları. Benim 12 Eylül dönemi **“Sakıncalı”** durumum devam ediyor. 1402 sayılı yasa ile görevden alınalı 5 yıl olduğu halde göreve geri döndürülmedik. Dava dosyamız Danıştay'da. Bu sürede **“Kent Lokali”** (Kent Briç, Bezik Salonu) adını verdiğim işyerini çalıştırarak, evimizin ve okuyan çocuklarımın ihtiyaçlarını sağlamaktayım. 12 Eylül tepemize binmişti ama namerde muhtaç olmadan ayaktaydık her şeye rağmen.

O akşam daha önceden haberli olduğumuz konuklarımız saat 19'dan sonra gelmişlerdi. Biz erkek takımı bir köşede hemen çilingir sofrasını kurmuştuk. Hanımlar bazen bizim yanımızda, bazen öbür odada konuşmaktalar. Bir ara gözüm

bizimkine takıldı. İkinci kez üst kata çıkıp iniyordu. Üst katta Behçet Kalaycı oturmaktaydı. Kafamı **“Ne oluyor”** gibisine salladığımda, hafif bir sesle **“Behçet Bey hastalanmış, Cevdet Bey (Dr.) yukarıda”** dedi.

Masadan kalktığım gibi üst kata fırladım. Behçet Bey, divana uzanmıştı, yüzü beyaz gibiydi. Dr. Cevdet Ağabey, **“Hastaneye kaldırmamız gerekiyor”** diyerek, ambulans için telefona sarıldı. Ben, **“Cevdet Ağabey, vakit kaybetmeyelim, sen hastaneye git, biz hocayı getiririz”** dedim.

Hemen aşağı inip arkadaşlara, **“Behçet Beyi hastaneye getirmemiz lazım, haydi!”** dedim. Öğretmen

Ahmet Sağlam, Banka Müdürü Turan Taş ve ben, hemen iki battaniye ile yukarı çıktık. Behçet Beyi içine yatırdık. Uzun boyu ile tam sığmadı ama idare

ederdi. Hanımlarla birlikte **“Haydi!”** diye kaldırıp, merdivenden özenle iki kat aşağı indirerek, arabanın arka koltuğuna yatırdık. Biz de arabaya tikiştik.

Ahmet Sağlam dörtlülere yakarak arabayı gazladı. On dakika sürmedi hastaneye varmamız. Ön kapıya yanaştık. Behçet Beyi yine battaniye içinde alıp, içeri, sonra ikinci kattaki Yoğun Bakım Servisine ulaştırdık. Dr. Cevdet ağabey oradaydı. Hemen yatırdılar ve tedavisine başlandı. Dr. Cevdet Müftüoğlu, bir ara **“İnşallah, düzelecek!”** dedi. Biz bir süre daha oralarda bekledik. Dr. Cevdet Ağabey, **“Siz beklemeyin, Hoca burada kalacak”** dedi. **“İnşallah kurtulur”** dilekleriyle naçar eve döndük.

Şimdi o sahneler geliyor gözlerimin önüne. Behçet Hoca çok kilolu değildi ama uzun boyluydu. Bize göre ağırdı. Nasıl paketlemiştik, nasıl kucaklayıp güç-bela taşıyabilmıştık. Hastanede üst kata çıkmak için öbür taraftaki hasta asansörüne kadar koşturmaca, Behçet Beyi servise

ulaştırmamız/yetiştirmemiz. Gerçekten film gibiydi.

Behçet Kalaycı bu kalp krizinden kurtulmuştu. Sonrasında Ankara'da tedavi gördü. İyice düzelerek yaşama döndü...

İ. Behçet Kalaycı, on yıl olmuş sonsuzluğa göçeli. Ne de çabuk geçen on yıl. Ama şu bir gerçek ki sanat-edebiyat çevrelerinde unutulmuş değil değerli Hocamız. Çeşitli söyleşilerde, toplantılarda kitaplarıyla, şiirleriyle, anılarıyla gündemden düşmüyor adı. Şiir ve yazılarından alıntılar yapılarak sık sık anılıyor aslında.

Zonguldak Eğitim ve Kültür Vakfı (ZOKEV), 27 Kasım 2004'de kentimizin bu önemli yazarı için hem de sağlığında bir

“İ. Behçet Kalaycı'ya Saygı” gecesi düzenlemiş ve o geceye özel bir de kitapçık hazırlamıştı.

Behçet Bey'in yaşamını slaytlarla anlatabilmek için kamera çekimi yapmamız gerekiyordu. Bu nedenle Mustafa Eyriboyun, Kürşat Coşgun, Ahmet Öztürk, Zonguldak'tan gelmişler, ben de Ankara'da katılmıştım gruba. Behçet Bey ve eşinin yanında kaldıkları kızı ve damadı Hayriye-Zeki Bahadır'ın evine yollanmıştık.

Mustafa Hoca kamerayı kurmuş, Suat Hanımın taze çayları ve kekleri eşliğinde, hep birlikte söyleşiye başlamıştık. Bir süre sonra evin çiçeklerle ve küçük ağaçlarla bezeli bahçesinde sürdürdük söyleşi ve çekimleri.

Ankara bizi kesmemiş, Behçet Hoca Çaycuma'ya geldiğinde aynı ekip Dokap sitesindeki evinin kapısını çalmıştık. Behçet Bey'in kitapları, dergileri ve anıları buradaydı. Bu evde dergileri kitapları karıştırırken Hoca'nın bugüne değin hiç sözünü etmediği öyküleri ile karşılaşmıştık. Bunların bir kısmı çeşitli dergilerde yayınlanmış, diğerleri dosyaların kuru sayfaları arasındaydı. Ayrıca yayınlanmış şiirleri bir de **“Zonguldak Dolayları”** adını verdiği bir şiir dosyası vardı.

27 Kasım 2004 gecesi Behçet Bey'in öğrencilerinin de katılımıyla salon dolmuştu. Bir-iki teknik aksaklığa rağmen (Yaptığımız çekimleri, slaytları gösterememiştik) güzel yürüten bir programdı. Geceye eşi Suat Hanım'la katılan Behçet Hoca'nın

kendisini canlandıran Arın Tiyatro grubundan genç öğrenciyi ilgiyle izleyişi. Programda büyük emeği de olan değerli dostumuz Kıyı Dergisi yönetmeni, şair-yazar Ahmet Özer'in Behçet Hoca'yı değerlendiren coşkulu konuşması. Hele Behçet Hoca'nın, birlikte yer aldığımız

sahnede o gürül gürül sesiyle sanat-edebiyat konulu söyleşi!

Bütün bunlar, hazırlayıcısı olan ZOKEV ve başta Vedat Didari Hoca olmak üzere özellikle bizler için de yüreğimizi dolduran sevinçler, mutluluklar oldu hep.

Program bitiminde epeyce süren coşkulu alkışlara Behçet Bey'in elini sallayarak teşekkürü, gözümün önünden gitmeyen bir görüntü idi. Yoksa bu uzun uzun el sallamalar bir veda mıydı? Bu soru kafamın içlerinde hep gezinecekti.

O gece sahneden

sormuştum Zonguldak

Belediye Başkanı Secaattin

Gonca'ya, **“Behçet Bey'in piyasada**

bulunmayan üç kitabının ve geride kalan yapıtlarının yayınlaması sözünü veriyor musunuz?” diye. Ayrıca Çaycuma

Belediye Başkanı Mithat Gülşen'e de

sormuştum aynı soruyu. İkisi de

“Üzerlerine düşeni yapacakları” sözünü vermişlerdi. Ama sonrasında, hiç

sormamışlardı **“üzerlerine düşenin ne olduğu”** konusunu.

Belki, şimdiki Zonguldak Belediye Başkanı Muharrem Akdemir ile Çaycuma Belediye Başkanı Bülent Kantarcı bu soruyu sorarlar. Bir değerli Zonguldak şairine ve yazarına, yapıtlarına, sahip çıkmanın bir önemli görev ve sorumluluk, olduğunu duyumsayabilirler.

Çaycuma Belediye Başkanımız, Hoca'nın eski evinin bulunduğu sokağa **“Şair Behçet Kalaycı Sokak”** tabelasını asabilir. Şehrin uygun bir alanına, bizim eskiden **“Gazino Bahçesi”** dediğimiz Belediye Bahçesi'nin bir köşesini düzenleyerek büstünü de dikilebilir... diye düşünmekteyim.

Öğretmenlik mesleği gereği yurdun değişik yerlerinde görev yapan Kalaycı'nın yaşamında Zonguldak önemli bir yerd, odak noktasıydı. Lise öğrenciliği yıllarında kısa bir süre kömür işletmesinde çalışmış, çok ağır koşullarda kömür üretimi yapan madencilerin yaşamlarına tanık olmuştu. Aynı yıllarda M. Çelikel Lisesi'nde

dönemin genç şairleri Muzaffer Tayyip Uslu ve Rüştü Onur'la bir yıl birlikte okumuş, sonraki süreçte ünlü yazarımız Ahmet Naim ve roman yazarı Mehmet Seyda ile yazınsal birliktelikleri olmuştu.

Zonguldak'ta Behzat Baruönü ile **“Yükseliş”** (İlk sayı 29 Ekim 1950),

Samsun'da öğrencileri ile

“Uyanış” dergilerini çıkarmıştı. Şiir, öykü ve deneme yazıları **“Bucak, Yükseliş, Uyanış, Meşale, Demet, İmbat, Anadolu Ekini, Kıyı, Zonguldak”** dergilerinde ve çalıştığı yerlerdeki yerel gazetelerde yayımlanmıştı.

Behçet Kalaycı'nın, emekli olduktan sonra 24 Kasım 1983 Öğretmenler Günü'nde plaketini Vali'den aldıktan

sonra yaptığı bir konuşması var. Eğitim yönetimine ve öğretmenliğe eleştirel bir yaklaşım sergilemişti yöneticilerimiz önünde.

Ama bir şey daha yapmıştı o gün! Konuşmasının sonunda kitabının son şiirini bir okuyuşu vardı ki. Salondaki bütün öğretmenler ayakta alkışlamıştı dakikalarca. **“Zonguldak'a hüznü bir sesleniş”** saydığımız ve sanki o gün **“Zonguldak için bir haykırış”** gibi algıladığım o şiirini coşkuyla okuyuşu

unutulacak gibi değildi. O dönem “**12 Eylül sakıncalı bir öğretmen**” olarak en geriden izlemiştim Behçet Beyi. Kapalı Spor Salonuna yayılan gürül gürül sesi, Balkaya ve Fener Burnu'na çarpıp, yükselen büyük dalgaları anımsatmıştı doğrusu.

Kalaycı, 1982'de emekli olduktan sonra çocuklarının görevleri nedeniyle Çaycuma-Zonguldak-Ankara-İstanbul ekseninde yaşamını sürdürdü. Son yıllarında ise daha çok Çaycuma-Ankara arasında gidiş-gelişleri oldu. 84 yıllık yaşamı süresinde bazı hastalıklar geçiren Behçet Kalaycı, son yakalandığı amansız hastalığı nedeniyle Hacettepe Hastanesinde tedavi görmekte iken, 28 Mayıs 2006 günü yaşamını yitirdi. 29 Mayıs'ta da Ankara Karşıyaka mezarlığında toprağa verildi.

Zonguldak'taki “**Merdiven Kitabevi**” sahibi Recep Adıgüzel, çok güzel bir duyarlılık örneği göstererek kitabevinin okuma odasının adına, “**Behçet Kalaycı Okuma Odası**”

adını vermişti hemen ölümünden ardından. Okuma odası daha çok gençler, öğrenciler tarafından kullanılıyordu. Değerli Hocamızın adının; sadece geride bıraktığı üç kitabıyla değil, işte böyle de yaşadığını görmek mutlu etmişti bizleri. Behçet Bey'in bir öğrencisi olarak, (Kitabevi şimdi kapanmış da olsa) Recep Adıgüzel'e bu duyarlılığından ötürü bir kez daha teşekkürler ediyorum. Devrek'te şair-yazar İbrahim Tığ tarafından yayımlanan **ŞEHİR** Aylık Kültür ve Edebiyat Dergisi de Kasım 2006 sayısında “**Behçet Kalaycı Dosyası**” hazırlayarak Behçet Hoca'ya saygısını göstermişti.

Çaycuma ortaokulundan öğretmenim, değerli ve örnek bir meslektaşım, deneyimli bir eğitimci ağabeyim, dostum, arkadaşım, Zonguldak'ta yıllarca aynı apartmanda kapı komşum olan Behçet Kalaycı, gözü yaşlı cümlelerle anılmamalı diye düşünürüm hep. Aslında o da istemezdi böylesi yaklaşımları. Değerli Hocamı sevgi ve saygıyla anarken, ışıklar içinde yatması dileklerimi bir kez daha yineliyorum...

“-O kıvırcık dediğin de neyin nesi dayı?

-İlahi evlat, güldürme beni, kıvırcık işte sen, ben, tüm köylülerimiz. Bizim saf halimize bakıp bu adı takmış Karadeniz uşakları.

-Takmaz olur muyum hiç, biz de onlara çakal demişiz.

-Vay anam, dedi Dursun, kuzu olmayı çakal olmaya yeğlerim.”

i. Behçet Kalaycı'nın yazmış olduğu romana “**Kıvırcık**” adını vermesi, romanda geçen bu anekdotan anlıyoruz ki, maden işçilerinin kendi aralarında şaka yollu 'memleket şovenizmi' gütmemesinin anıştırmasından başka bir şey değil. Önemli olan romanın içeriği elbette ki. Ama burada, Behçet Kalaycı'nın, deneme kitabını bir tarafa bırakırsak epik şiir tarzında kaleme almış olduğu '**Türküsüz Kent**' yapıtında da benzer yüklemelerle karşılaşmak mümkün. Özellikle de Trabzon kökenli kahramanlar üzerinden işçilerin emek ve şahsiyetlerini soylu kılmasını göz ardı etmemek gerekir.

Sonuçta Zonguldak'ın yerli halkına takılmış bir lakap, ama bu ülkenin ezilenleri arasında, özellikle de aynı sınıfsal konumda bulunanların birbirlerini aşağılaması, hor görmesi anlamında '**Kıvırcık**' lakabının simgesel bir önemi olduğunu; bu simgeselliğin ışıklar, köylerde, kasabalarda, kentlerde şaka yollu da

olsa hala sürdürdüğünü parantez içi belirtmek gerekir. Ezilenlerin kültürünü anlamamız bakımından, romanda geçen şu söz bu konuda açıklayıcı bir örnektir:

“Bir zamanlar Çaydamar ocağında çalışırken, arada bir Zonguldak çarşısına uğradım, caddeyi dolduran boyalı hanımlar suratıma tükürür gibi bakarlardı. İri bir kömür parçası kadar bile değerimiz yoktu yanlarında. Peşlerinden giden kurt köpekleri bizden daha yakındı onlara.”

'İmrenme' ve kendini '**hakir görme**' duygusu hayli yüksektir maden işçilerinde. Bunun nedeni sanırım iş/işlik/işçilik bağlamında, toplumun en son akla getirdiği bir yaşam kesiti olmasıyla ilintili. Özellikle de bu hayat düzleminde istihdam edilen işçilerin pek fazla okumuş yazmış/egitimli olmaması bu tür düşünmeye önemli bir etken.

Roman, eski bir maden işçisi olan Ali Dayı'nın yeğeni Dursun'u köyden yanına alıp, şehirdeki maden ocaklarında işe yerleştirmesiyle başlıyor. Ali dayı roman seriminde bilge konuşmalarıyla ve yol gösterici özelliğiyle öne çıkıyor daha çok; 'İnönü Savaşları'nda yara almış bir asker aynı zamanda.

Dursun, madende ölen ağabeyinin karısıyla henüz on yaşındayken imam nikâhıyla evlendirilmiş, hayatı köyden şehre inmeyle yeni yeni kavramaya çalışan cahil genç bir köylü.

'**Kıvırcık**' daha çok bu ikili ekseninde kurgulanmış tipik bir köy romanı. Yazar, pek fazla ayrıntısına girmeden bir yandan maden ocaklarını bize resmederken, diğer

tarafından maden ocaklarının bulunduğu coğrafyayı köy özgülünde din, gelenekler, üretim ilişkileri, hacı-hoca-öğretmen ekseninde didaktik bir şekilde anlamamıza yardımcı olmaya çalışan bir üslup güdüyor. Bir yanda ölümler karşısında **“Allah'ın dediği olur”** sözü üzerinde yüzlerce yıllık teslimiyet- yazgı; öbür yanda aydınlanmanın ayağı sayılan öğretmenlerin köylerde ifşa ettiği, **“Kendinizi tevekküle kaptırmayın.”** sözü.

Maden işçiliği ve maden ocakları, Türkiye edebiyatında-resminde ve sinemasında, hatta müzik alanında dikkate değer çalışmalarla işlenen bir tema. Kimi yapıtların bütününde tematik olarak yer işlenirken kimi

yapıtlarda fon olarak, pasajlar, yardımcı öğe şeklinde yer almış olması üzerinde durulması gereken bir konu. ZOKEV'in kurumsal bir kimlik olarak bu çabaları derleyip topladığını, bu yönde çabalara devam ettiğini belirtmekte fayda var. Bu gibi değerlilikler söz konusu tema üzerinden gerçekleştirilen yaratıları bölgenin tarihini anlamak ve gelecek kuşaklara aktarmak bakımından hayli önemli. İ. Behçet Kalaycı'nın romanı, bu bakımdan madenleri maden işçiliğini, dönemi ve koşulları ayrıksı bir şekilde yansıtan özelliklere sahip.

Roman Dursun'un çalıştığı maden ocağında göçük altında kalmasıyla sona eriyor.

Bir maden işçisinin ölümü madenci köyleri için kara bir haber olduğu kadar,

kara bir yazgıdır aynı zamanda. Acaba gerçekten öyle midir? Babasız kalan çocuklar... Su gibi dul kalan gelinler... Oğul açısını gözyaşı olarak döken ak saçlı analar... Yaşlarını içine akıtan beli bükülmüş babalar... Hepsi yüz yıllık bir doğrulamanın kanıksanmasına karşın yazarın bilgece ışık tutmaya çalıştığı bir örgüyü bize sunuyor arar ara. Bu yönüyle romanın toplumcu-gerçekçi bir özellik arz ettiğini özellikle belirtmek gerekir.

Yazar, bir yandan Ali Dayı ve

Dursun üzerinden, ocak işçiliğinin görüntülerini düşünce ve anlatımlarla okura resmederken, arka planda bırakıp geldikleri köylerde süregiden yaşamışlıkları ve geride bıraktıkları hayatın sorgulamasını yapar, kâh kendi gözünden kâh kahramanları aracılığıyla görüntüler serer gözümüzün önüne. Bu da bize gösteriyor ki, Türkiye de köyler, Avrupa'da kırlardan şehirlere doğru göçüşün maddi temelini oluşturan feodal parçalanmayı yaşamamış, işçilerin tekrar geri dönüşünü sağlayan özgür ve az da olsa istihdam eden

özellikleri henüz koruyor. Bunu bir ayrıntı olarak bu roman üzerinden belirtmekte yarar var. Yazar'ın Dursun'u köyünü özletmesinin altında yatan asıl neden bu bence. Çünkü maden ve köy aradaki mesafe ister uzak olsun ister kısa olsun onlar nezdinde madende çalışmak gurbete çıkmış olmakla açıklanıyor: Dursun'un iç konuşmasında geldiği köyü iliklerine kadar özlemesi onun hala topraktan bağıını koparmadığını emeğini satan özgür işçi pozisyonuna henüz gelmediğinin bir göstergesi.

Bu yüzden Dursun, henüz işe başlamış olmasına rağmen çalışma döneminin sona ermesini iple çeker. Mesele özlem gidermenin de ötesinde gerçekte çalışma koşullarının zorluğudur, yorgun düşün vücudunu biraz olsun dinlendirmektir ve toz duman soluyan ciğerlerine bir nebze soluk tazelemektir asıl amaç.

Bu örgüde yazar araya girerek, bize Köy yaşamı hakkında biraz olsun bilgi verir. Köyler hala dini taassubu temsil eden hacı-hocayla yürüyen ilişkiler sarmalındadır, cumhuriyet kurulmuş ve halk uluslaşmış olmasına rağmen feodal kültür egemendir. Yazar bir yandan bu ikileme denk düşen insan ilişkilerini olay ve olguları değini yaparken bir yandan da köy yaşamına ait gelenek ve görenekleri örnekler. Söz konusu bu feodalitenin, Cumhuriyet'in ana hedeflerine bağlı öğretmen figürüyle feodal kültürün üstesinden gelmeye çalışmasını

didaktik olarak vurgular. Maden ocaklarına yakın kasabada düzenlenmekte olan at yarışlarıyla, güreş oyunları, bando müzikleriyle yeni kültürü tanıtır.

Öbür yandan da, gelenek ve görenekleri düğünler, ağızdan ağıza söylenen türküler yazarın ağzından yine didaktik bir şekilde yansıtılır:

“Köylerdeki düşük yaşam düzeyine rağmen, geriliğe karşın ölüm, düğün ve bu türden felaketlerde her zaman rastlanan bir dayanışma bilincini gösterir. Kim bilir kaç kuşak ötelerden, hangi soylu kaynaktan sürüp geldiği kestirilmeyen bu değerli kalıt üzerine modern yaşam simgesi kentlerde bu bağlamda vurdumduymazlık...”

Sanıyorum ikinci kez okudum bu romanı. Bugünkü maden, maden işçiliği ve kapitalist üretim koşullarını göz önünde bulundurduğumda eskisi gibi bir etki yaratmadı ben de. Özel maden sektörü üretimine ve **'Taşeron'** maden işçiliğine geçişle birlikte, o eski naif bütünlüklü yapı okuduğumuz bu gibi romanlarda kalacak görünüyor. Çünkü bizlerin iz sürmesini, bu izler üzerinden yön tayinini gerekli kılacak özellikler yerine, şimdi daha da vahşi, daha gayri insanı bir yapı söz konusu. Edebiyatın bu vahşilikten çıkaracağı hikâyeler eskisini tersyüz edecek özelliklere sahip olsa da edebiyatçıların ve sanatçıların bu alanı konu edinmesini sağlayacak ortam gitgide elimizin altından kayıyor. Belki de **“Kıvrıcık”** romanı gelecek kuşakların eskiye dair okuduğu masallar arasından biri olarak tarihte yerini alacak, kim bilir!

İlk kez Çaycuma ortaokulunda karşılaşmıştık Behçet Bey ile. Ben 3. sınıfta öğrenciydim, O da Beden Eğitimi öğretmenimizdi. Uzun bir boy. Bu boya uygun bedensel bir yapı. Omuzları üstünde yükselen ama hep dik duran bir baş. Hep açık ve onurlu bir alın. Uzunca düzgün bir yüz görünümü. Kaş, göz, burun, ağız yerli yerinde. Kimi zaman doğal, kimi zaman ciddi, kimi zaman da müstehzi bakan gözler. Her zaman takım elbiseli, kolalı gömlekle ve kravatlı, kıranta şık bir giyim içinde. Net, berrak, bariton bir ses tonu. Düzgün bir konuşma biçimi. Sözcükleri seçerek, yerinde ve anlamlı etkili bir konuşma tarzı. Her zaman ağır başlı bir duruş ve görünüm içinde. Hiç elini kolunu sallayarak konuşmaz. Çok nadir sesini yükseltir, gerektiğinde sesini anlamlı kullanarak konuşur. Düzgün yüzü kimi zaman gülümser, kızdığı zaman ise donuklaşır. Karşındakine gözleri ve mimikleriyle anlatır kimi zaman da diyeceklerini.

1940'lı yılların **“Beyaz kitapları”**nı yiyip yutmuş bir **“Cumhuriyet aydını”** kimliği ve kişiliği. Her söyleşide sözcüklere yayılan bilgi, kültür, deneyim birikimi. Öğretmen olmak için dünyaya gelmiş gibi. Koşullar da iyi ki zorlamış meslek seçimini. Kimse ona **“Behçet”** demedi. O hep **“Behçet Bey”**di yaşam içinde bile.

Behçet Bey eğitimciydi, şairdi, yazardı ama O'nun en önemli yönlerinden biri de yaman bir Atatürkçü oluşuydu. Devrim ve ilkelere bağlı; laik, demokratik, sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin yılmaz savunucusudur:

“Atatürk nesli, büyük emanetin uyanık nöbetçileridir. Türk bayrağının dalgalandığı her karış toprak, emperyalizmin tasmalı uşakları üzerine bastığı an, baştanbaşa lav kesilecektir. Bu topraklar üzerinde hiçbir kötü niyetliye yer yoktur. Ankara kalesinin ölümsüz şafağı asla kararmayacaktır.” (Behçet Kalaycı- Yükseliş- 29 Ekim.1950- Zonguldak)

“Atatürk'ü yıpratmaya çalışanlar, O'nu, diğer ölümler safında görerek korkusuzca hücumla geçenler, hepimizde birer parça halinde yaşadığını unutuyorlar. Gene unutuyorlar ki, biz O'nu mukaddes bildiğimiz şeylerden sayıyoruz.” (Behçet Kalaycı- Yükseliş, Aralık-1950)

İşte benim öğretmenim, değerli büyüğüm, meslektaşım, komşum, arkadaşım, eğitimci, şair, yazar İbrahim Behçet Kalaycı.

YAŞAMINDAN SATIR BAŞLARI

Babası, İstinaf Mahkemesi Reisi Hasan Hilmi Bey'in görevi nedeniyle 1922 yılında Urfa'da doğar. Dedesi, kalabalık bir aile halinde Trabzon'dan göç edip, Zonguldak'a yerleşen, kömür ocakları sahiplerinden Kalaycıoğlu Hacı Hafız Mehmet Efendi'dir.

1923'de Urfa'dan İstanbul'a, oradan Devrek'e taşınırlar. Babası Hasan Hilmi Bey

burada "ipten adam alan" avukattır, 1932'de kalp hastalığı yüzünden Devrek'te yaşamını yitirir. Büyük acılarla dolu bu ölüm küçük Behçet'in dünyasını karartır. Çünkü içinde daha doyasıya sarılamadan, dallarına asılamadan, koca bir çınar devrilmiştir. Evin, en güçlü ve büyük direği yıkılmıştır. Ortalıktan toz toprak kalkınca, yaşamın ne denli güç olduğu gerçeğiyle karşılaşan bir çocuğun, dünyaları yıkılır. Sonra uzun sürecek yalnızlıklar.

İlkokula Devrek'te başlar, Çaycuma'da bitirir. İlkokuldan sonra üç yıl öğrenime ara vermek zorunda kalır, terzi çıraklığı yapar. Sonra ortaokul için Zonguldak'a gider. Kalaycı'nın okumak, büyük adam olmak için istemleri koca dağlar gibidir. Ama olanaksızlıklar, o dağlardan da kocamandır. Ortaokul öğrencisi, ilk gençlik yıllarında bir çocuk. İçinde özlemler, istemler kabarır. Ama kör olası yoksulluk yüzünden isteklerini, düşüncelerini içine gömmek zorundadır. Onurlu başı, aşağı eğilmemelidir.

Liseye Zonguldak'ta başlar, Kastamonu'da devam eder, oradan Sivas'a geçer. Okul değiştirmelerinin nedenini Kalaycı ironik bir yanıtla: "*Savaş ve kıtlık yıllarında devlet pilavı yiyebilmek*" olarak yanıtlar. Lise öğrenimi sırasında 10. sınıfta iken sınavla Adana Öğretmen Okulu'na geçer ve bu okulu bitirir. Zonguldak'a bağlı Yenice'de (1944-1945) bir yıl

ilkokul öğretmenliğinden sonra sınavlarını kazanarak girdiği Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Beden Eğitimi Bölümü'nü bitirir.

Zonguldak Maden Teknik Okulu, Ticaret Lisesi, Çaycuma Ortaokulu'nda öğretmenlik yapar. 1956 yılında Devrekli Kuvayı Milliyeci Yeşilbaş Osman Efendi'nin torunu Suat Hanım'la evlenir. Kalaycı, Türküsüz Kent'te Devrek evlerinden söz ederken; "*...En iyi kızlarından birini bana veren / O dost yüzülü beyaz evlerden / Çok azı kalmış bugün...*" diyecektir. Zonguldak, Isparta (Burada bir süre Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü), Samsun, Çankırı Ticaret Lisesi yöneticilikleri yapar. Çankırı'da görev yaptığı 1966-1972 döneminde Gazi Eğitim Enstitüsü'nde girdiği sınavla branş değiştirerek, kendisine çok yakışan Türkçe öğretmenliğine geçer.

Zonguldak'a Ticaret Lisesi yöneticiliğine döner ve 1973 seçimlerinde CHP'den milletvekili aday adayı olur. Ön seçimlerde siyasetteki acemiliği nedeniyle ancak 7. sırayı almıştır, fakat bu sıra seçilmek için yeterli değildir. Ankara Akşam Ticaret Lisesi öğretmenliğine verilir. Daha sonra kendi isteğiyle atandığı Zonguldak Merkez Ortaokulu Türkçe öğretmenliğinden 1982 yılında emekli olur.

Görev yaptığı yerlerde yeni okulların kuruculuğunu yapar; çalıştığı her okula spor ve kültür-edebiyat alanlarında hareket getirir. Düşünce ve görüşlerini, yerel gazete ve dergilerde, okul dergilerinde yayımlar.

BİLİNMEYEN ÖYKÜLERİ, ŞİİRLERİ

Kalaycı'nın bugüne değin pek öne çıkarmadığı bir yanı da öykücülüğüdür. 29 Ekim 1950 tarihinde ilk sayısı çıkan Yükseliş dergisinin bazı sayılarında öykülerinden birkaç örnek görülür. ZOKEV'in (Zonguldak Kültür Eğitim Vakfı) düzenlediği **“Behçet Kalaycı'ya Saygı Gecesi”** nedeniyle kendisiyle yaptığımız görüşmede bu öykü dosyasını da inceleme olanağı bulduk.

Kalaycı'nın öykü dosyasında en eskisi 1943 tarihini taşıyan; 9'u çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmış, 6'sı ise yayınlanmamış 15 tane öyküsü var. Genel olarak bölge insanının yaşamından kesitleri işleyen bu öykülerde de, yayımlanmış kitaplarında olduğu gibi temiz bir dil, sıcak bir anlatım özelliği görülür.

Behçet Kalaycı'nın bana göre bir önemli özelliği de bazan kış uykusuna yatmak gibi kendi içine gömülmesidir. Sanıyorum böylesi durumlar bir üretim süreci içinde olduğunu gösterir O'nun. Emeklik döneminde daha önceden

çalışılmış üç kitap yayımlamıştır. Ama adına “Zonguldak Dolayları” dediği bir şiir dosyasının, öykülerinin ve makalelerinin olduğu da duyulmuştur kendi ağzından. Behçet Hoca yazmıştır ama çoğu yazdıklarını da yayımlamamıştır.

TÜRKÜSÜZ KENT'İN TÜRKÜSÜ

Behçet Kalaycı'nın “kömür ocaklarının adsız şehitlerine” adadığı “**Türküsüz Kent**” (Ocak, 1983) kitabındaki şiirler “bir ırmak şiir” niteliğindedir. Ad konulmayan şiirler Romen rakamıyla numaralanmıştır. Her şiirde, yurdun değişik yörelerinden gelerek Zonguldak'ta bir kültür yumağı oluşturmuş “**Zonguldak insanları**”nın, özellikle kömür işçilerinin, acılı, hüznünlü yaşamları, kentin anılarda iz bırakan tipleri, Zonguldak'ın bir başka simgesi defneleri, kentin can çekişen yeşilliği duru, yalın, temiz bir dille, duygu ve birikim yoğunluğu içinde, akıcı bir anlatımla dile getirilir.

...

***Zonguldak deresi bir eyyam
Pırıl pırıl akarmış.
İhtiyar değirmencinin kızı
Suyun aynasında öermiş
saçlarını.***

***Sonra bir uygarlıktır başlamış
Ve kapkara kesilmiş derenin suyu.
Ne varsa bellekte anıya dair
Tümü Zonguldak üstünedir,
Zonguldak bir anılar kentidir.***

...

***Güz başlardı Zonguldak'ta
Martı sesi, iyot kokusu
Anılarımın cennet ülkesi
Eski Soğuksu.
Orhan Veli tanırdı karış karış bu kenti
Balkaya'dan Kapuz'a kadar.
İş bununla kalmaz Orhan Veli,
Dahası var:
Senin gezdiğin yerlerde
EKİ'nin çiçekli bahçeleri
Bir de soluk yüzlü insanlar...
Benim anılarımda
Küfe altında ezilen
Sırlıslıkam çocuklar var.***

...

Türküsüz Kent; Karaelmas diyarında, ciğerlerinde kömür tozları taşıyan, ozanın yaşamlarına gençlik yıllarından beri tanık olduğu “*yüzleri gecelerce kara, içleri apak*” diye nitelediği, ölümü umursamayan yiğit maden işçilerinin, her biri yurdun bir köşesinden gelerek Zonguldak'ta bir güldeste oluşturmuş, sıcakkanlı, hoşgörülü insanların şiirsel öyküleridir. Bunun yanında, bir çirkinleşme sürecini yaşayan kentin yamaçlarında can çekişen yeşilin, kirlenen denizin, bir estet'in yüreğinde açtığı onulmaz acıyı dile getiren bu şiirler, doğa ve insan sevgisinin bir sevgi prizmasından yansıyan görüntüleridir.

...

***08 vardiyasının
Uyan borusuyla başladı sabah.
Doyulmamış uykuların ağırlığı
Sürmeli gözlerinde
Maden işçilerinin
Benimse***

*Bir üzüncü duyumsadığım.
Önünde tuzlu deniz yelinin
Bulutlar darmadağın,
Bulutlar ise bulanıyor
Kentün üstünde.
Damla damla
Saçlarımızda.*

...
*İskeleden Yağcılara kadar
Sağınızda park,
Solunuzda isli yapılar,
Her mevsim değişen vitrinleriyle
Zonguldak çarşısı uzar.*

...
Kitabın son şiiri, geçmiş yılları
anımsayarak, yaşanmış günlerin
hüzünlü anıları içinden, maden
işçilerinin yaşadıkları dramı yüreğinde
duyarak “Zonguldak'a bir sesleniş”
gibidir. Şair, her ne kadar
“Zonguldak'ı zehirli bir zakkum” gibi
koklasa da, bu kentte yaşadıkları ve
anıları, özellikle şair dostlarıyla
Balkaya'daki (Şimdi İş Bankası'nın
bulunduğu yerdeki daha çok
Halkevi'nin genç aydınlarının oturduğu
eski pastane) sanat-edebiyat
söyleşileri, ruhunun derinliklerinde
kalın bir tortu gibi yer etmiştir.

XI.

*Yarım aylı gecesine bir Urfa
türküsi
Elerken yoğun bir üzüncü
Türküsiüz kent olmanın acısını
duyarak
Gecelerde kahrolur Zonguldak.

Bir yaradır kanar yüz yıldan eskil*

*Uzun Mehmet çarmıhta İsa gibidir.
Bir ikilemdir sevgiden anıt, kinden
tuzak
Gururla utancı birlikte yaşar
Zonguldak.*

*Soluyan iri kömürler gibi çıkarak dışarı
Bir başka dünyadan gelmişçesine
Yüzleri gecelerce kara, içleri apak
Has oğullar veren bir kovandır
Zonguldak.*

*Nice koçyiğidini salarak
Eksili karanlıklara günde üç kez
Hades'ten mi ferman olunmuştur
bilinmez
Koç değil, hâlâ oğul kurban eder
Zonguldak.*

*Defneler sarı çiçek açanda
Erguvanlar dağ dağ kızaranda
Günbatımına Rüzgarlı'dan bak
Bir kanlı sevdayı yaşar Zonguldak.*

*Uskurlarında köpüklü bir kaynaşma
Sirenlerinde çığlıkları egzotik kuşların
Gemiler gider karanlık sulara kayarak
Her akşam yeni bir üzüncü yaşar
Zonguldak.*

*Bir Kozlu çatanası vardı, battı
Kaptanı Hopalı Mustafa Kaptan'dı...
Orta Kapuz anıları artık ne kadar uzak
Sularında o eski tat kalmamış
Zonguldak.*

*Durgun sularında limanın bir
karabatak*

*Çeker sizi düşsü dünyasına
Ufkunuzda bir perde açılarak
Sisler içinde canlanır eski
Zonguldak.*

*Bir sihirli tastaki sudur artık
liman*

*Baktıkça görürsünüz sevgili
ölüleri*

*Bulunmaz hazdır onlarla yaşamak
Anılar kentidir artık Zonguldak.*

*Rüştü, Muzaffer, Necatigil şair dostlar
Uzak baharların solgun gülleri
Kolay değil yaşamak "Balkaya
saatlerini" anarak*

*Seni zehirli bir çiçek gibi kokluyorum
Zonguldak.*

NOT: Bu yazı, ZOKEV Edebiyat
Bienaline bildiri olarak sunulan "**Türküsüz
Kentin Şairi Behçet Kalaycı**" yazısından
özetlenmiş, bir-iki küçük ekleme yapılmıştır.

İlkokul çağında mahallenin çocuklarını sarmış olan çizgi roman fırtınasına bende en ön saflarda kapılmıştım. Çizgi roman okumanın kötü bir şey olduğunu sıkça söyleyenler olsa da bu yetenek işi dünya beni cezbediyordu.

Etrafımda çizgi roman dışında kitap okumaya o kadar da meraklı bir kitle yoktu aslında. 'Klasikler' diye bir alanın, Türkçe edebiyatın, herhangi bir yazar isminin bile dikkat çekecek kadar ayırdında olmadığım o yaşlarda bir gün nedense elime geçen ufacık harçlığımı üzerinde kalabalık insanlardan oluşan 'kara' bir desen gördüğüm kitap için ayırmıştım. Yeni Camiinin altında uzun süre hizmet veren (Nihat) Yetman Kitapevi'nin günlük gazeteler de satılan vitrininin önünden her okul çıkışı ilgiyle geçiyordum. Bir kitaba para harcamak için hazırdım artık. Uzun jestleşme dönemi sonunda yöneldim ve sonunda kaç lira olduğunu sordum o kitabın. 'Ederi' diye yazardı kitapların arkasında. Kırtasiyenin vitrininde bir dizi sıralanmış beyaz renkte kitap azalıyor muydu, satın alan oluyor muydu hiç bilmiyordum. Uzun süre önünden dalgın bakışlarla geçmiştim ve bunları hiç düşünmemiştim. Kapağında içeriğinin gücünü gösteren siyah mürekkepli usta örneği deseni yapan kişiyi merak ediyordum. Kitabın ne Zonguldak'ı Zonguldaklı simalar

üzerinden anlattığını ne de uzun destansı bir şiir kitabı olduğunu duymamıştım. Zaten bu konuda ilkokul çağında olan birine reklâm yapacak tek yer okuldu o günlerde; okuldan duysam bu kadar etkilenmezdim belki de...

'**Türküsüz Kent**' adı ise başka bir muammaydı bilincimde. Yıllar sonra birilerinin şu sözleri "*O kadar madenci ölmesine rağmen yeni bir kent olduğu için Zonguldak'ın ağıtları yok*" diye kulağıma çalınacaktı. Ne ki şairleri ve üzerine yazılan birçok şiir var. '**Türküsüz Kent**'i alana kadar şiir kitabı okumuşluğum yoktu henüz; özel bir merakım da. Ancak desenin gücü beni o kitaba yöneltmişti belli ki. 'İ. Behçet Kalaycı' ismi ile karşılaşmam ilk böyle. Desenleri yapanın adıyla da karşılaştım sonunda. "**Kapak kompozisyonu ve desenler: Zafer Gazioğlu**" yazıyordu ikinci sayfada... Merakım giderilmişti.

O ekolden ya da dönemden diyebileceğim öğrenmenler arasında Can Polat Pamay ile daha sonra röportaj yaptım; hayat öyküsünü dinledim kendi ağzından. Zonguldak bir öğretmene onun görünürlüğü içinde sahip çıktı. Can Bey sözü geçen bir duayen öğretmen olarak sık sık görüşleri alınan, sözü önemsenen biri oldu benim de gazetecilik yaptığım süreç içinde.

Biraz daha sonranın ama benim de okuduğum Zonguldak Fener Lisesinin müdürlüğünü yapan Hamit Kalyoncu öğretmenimizin öğretmenlik dönemine yetiştim. Zaten az süre sonra 12 Eylül nedeniyle uzaklaştırıldı hocamız. Benim ilk sergimin açılışını gerçekleştirmemde fırsat

tanıyan da Hamit öğretmenim oldu. Malzeme alınması için okul mutemedini görevlendirmesini ve çok sevdiğim ama param olmadığı için rahatça dolaşamadığım kırtasiyeleri dolaşmamı sağlayan ilklerden biri Hamit Kalyoncu'ydu. Bir okul temsilinde Belediye Sinemasında prova alırlarken oradaydım. Çünkü babam Belediye Sinemasında biletçiydi. Bende bazen yer göstericilikten harçlık çıkarıyordum. Babamın yanına sıkça uğradım yani. Film seyretmeye dalmadığım nadir zamanlarda en az harçlık kapanlardan biriydim. Zira feneri müşterinin gözüne uzun süre tutup rahatsız edemezdim. O koltuklar bana yabancı değildir kısacası. Ama bir okul müdürünün okul temsili için niye organizasyonun başına geçtiğini merak etmiştim. Sanat ve bürokrasi arasındaki mesafeyi o yaşta bile önemsemiş olmalıyım. O sıralarda edebiyat ile yakından ilgili olduğunu bilmediğim ve gözümde koskocaman Fener Lisesi Müdürü olan Hamit Hoca beni tanıdı. Bir yandan o otoriter sesiyle okul etkinliği için çıkardıkları derginin sayfalarının katlanması ile görevlendirdi beni, diğer yandan da sahnedeki düzenleme ile ilgiliydi; benim de dersime giren Türkçe öğretmeni ile tartışıyor muydu yoksa? Aralarındaki konuşma/tartışma temsilin başarısı için yapılan bir durumdu olasılıkla; ben ne bileyim? İnsanların sesleri az yükselse birbirlerine kızmış gibi geliyor

çocuklara... (Daha sonra bu anıyı konuştuğumuzda Hamit Hocam temsilin 12 Eylül sonrası hazırlanan bir Atatürk'ü anma etkinliği olduğunu hatırladığını, bir okul gazetesi çıkarıldığını ve genç yaşta rahmetli olan Türkçe öğretmenimizden bahsetti. Gözümün önünde genç, çokça espri yaparak ders anlatan, yakışıklı, zaman zaman da parlayan hali geldi öğretmenimizin. Hayatta olmadığını bilmiyordum ve üzüldüm doğrusu.)

Evet, o kuşak öğretmenleri bir ölçüde otoriter ve tatlı sert bir öğretmen geleneğinden geliyordu. Kimisinde sertlik belki daha fazlaydı.

Behçet Kalaycı öğretmen ise bana uzun süre kendi çabamla keşfettiğim bir şair olarak Zonguldak'ı, Zonguldaklıları anlatan bir yazar olarak rehberlik edecekti. Her zaman yazarlarımın bana sır olarak yansıyan ulaşılamazlıklarından etkilenmişimdir. Tanıma ihtimalim yok gibi gelirken Doğan Haber Ajansı için çalıştığım dönemde Behçet öğretmenin de haberlerini yapmak nasip oldu. Hoca henüz hayattayken ZOKEV onun için bir gece düzenledi. Bunun için yaptığımız haberlerden birini hatırlıyorum. Hocanın yaşamını Bursa'da sürdüren eski bir öğrencisi okuyup, hocayla bağlantı kurmak için ajansı aradığını öğrenmiştim. Yanlış hatırlamıyorsam o anma gecesine kalkıp gelmişti de...

ZOKEV'in gecesine karnımda ağırlarla gitmiştim. Uzaktan da olsa hayattayken tek karşılaşmam odur. Cesaret edip yanına gidip de *“Türküsüz Kent'i yıllarca sesli olarak tiyatral bir şekilde canlandıırdım evde”* diyemedim.

Kırk dört yıl önceki gazetecilik eğitimi yıllarında, Asım Bezirci ve Rauf Mutluay'la birlikte Türkiye'nin en önde gelen edebiyat eleştirmenleri arasında sayılan merhum Tahir Alangu'dan 3 yıl boyunca Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, eski Yunan'da şiir, tiyatro ve tragedya, dünyada ve Türkiye'de roman ve öykü vb. bir dizi başlık altında edebiyat eğitimi ve edebiyat eleştirmenliği dersleri, yanı sıra, İstanbul Güzel Sanatlar'ın efsane hocalarından merhum Prof. Dr. Sezer Tansuğ'dan ise 2 yıl süreyle sanat tarihi ve sanat eleştirmenliği dersleri almıştım. Genel olarak sanatın, özel olarak edebiyatın ne denli ciddi, karmaşık, yorucu, çekici, olağanüstü bir uğraş olduğunu o dönemlerde kavramıştım. Edebiyat ve sanattan hiç uzak kalmadım, bir "Edebiyat ve sanat dostu" olmanın ötesine geçmedim; kendime "Edebiyatçı" ve "Edebiyat eleştirmeni" sıfatı iliştiirmeyi amaçlayan bir yolda ilerlemeyi hiç düşünmedim. Ama edebiyat ve sanata, edebiyatçıya ve sanatçıya bilinçle ve içtenlikle saygı ve sevgi duymak en anlamlı kazanımım oldu. Demem o ki, bir edebiyat ve sanat yazısı yazmak benim işim ve haddim değil. Ama şimdi Çaycuma'lı hemşerim merhum Behçet Kalaycı'nın anısına böyle bir görevle karşı karşıyayım. Bir şair için yazmak, bir yazarın yazarlığını

anlatmak bana göre bir iş mi bilmiyorum ama denemekten zarar gelmez diyerek işe koyuluyorum.

Şair-yazar, öğretmen Behçet Kalaycı, yerinde bir yaklaşımın ve nitelemenin karşılığı olarak "Türküsüz Kent" ve "Kıvırcık"la özdeşleş(tiril)miştir. Bir şiir kitabı ve bir roman... Hikayeleri de var Kalaycı'nın. Söz gelişi "Mehemmed Hoca", yalın ve olağanüstü bir kurgu. Eğer üstünde biraz daha fazla çalışılsaydı kanımca gerçekçi edebiyatın ulusal ölçekte güzel örneklerinden biri haline gelebilirdi. Hikâyeyi okuduktan sonra, "Behçet Kalaycı'nın yaşıtı olsaydım ve çevresinde bulunsaydım hikaye yazmasını ısrarla önerirdim" diye düşünmekten kendimi alamadım. Sözün en başında diyebilirim ki, Behçet Kalaycı yazın sanatının her alanında başarı gösterebilen bir yeteneğe sahip ama o sözcüklerin büyümesine kapılarak şiirin peşinden gitmeyi (daha çok) yeğlemiş ve "Türküsüz Kent" Zonguldak'ı şiir diliyle anlatmış.

Oysa şiir, söz sanatlarının en eskisi, en kolay(!) görüneni ama en zordur. Şiir diliyle sanat yapmak zordur zor olmasına ama bizde "Şair olmak" en kolay iştir. Dört satırı alt alta getiren kendine hemen "Şair" sıfatını konduruverir. Nedense en çok da şiir okumadan şiir yazmaya kalkanlar başvurur

bu yola. Cesaret cehaletten gelir sözü
de bu anlama gelse gerek.

Her neyse biz yine Behçet Kalaycı'ya
dönelim.

Kıvırcık romanı, çeşitli hikayeleri
önümüzde dururken, Behçet Kalaycı'yı
yalnızca “Şair” olarak nitelemek
haksızlık olmaz mı? Bence olur ama
Kalaycı'nın Zonguldak ve madenci için
yazdıkları öylesine içten, öylesine
yalın ve gerçekçi, öylesine Zonguldak,
Çaycuma, Devrek sevgisiyle yüklü ki,
her okuduğumda “Şair Behçet
Kalaycı” demekten başka aklıma bir
şey gelmiyor.

*“Toprak altında yaşayan yalnız
böcekler midir?*

*Tonya'lı Ali sekiz vardiyasında
işçidir.*

Tonya neresi, Üzülmaz neresi,

Ağlamaklı eder insanı

Öykünün gerisi.

Tonya'lı Ali dipten deler dağları

Lâğımıcıdır.

Elinde tabancası,

Birkaç papele yaşar

Tüm yaşantıların en namuslusunu.

Çiğerlerinde kara tozlar,

Çiğerlerinde sarı tozlar.

*Her zerresi toz içinde kıllarının,
etin*

Gözlerinde tüten memleketinin

Yanar içinde özlem ateşi.

Vardıyanın sonunda

İri bir kömür parçası gibi

Çıkar dışarı.

Gün ışığında öksürür.

Öksürdükçe ciğerlerini tükürür.

*Oy anam Tonya neresi, Zonguldak
neresi,*

Ne gaybana deredir şu Üzülmaz deresi ”

...

Behçet Kalaycı, belki o yıllarda yaygın
olan eğilimin etkisi veya şiire olan
düşkünlüğünden kaynaklanan özel seçimi
nedeniyle zaten kendisini “Şair” olarak
tanımlar. Ayrıca Kalaycı'nın şiir tekniğinde
Rüşti Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu
benzerliği de dikkati çekiyor...

“Ben bu kentin aylak şairi

Ben,

Bu onurlu sürüngen

Nasıl da severim sizi,

Sizin gibileri,

Ruhumla aranızdayım her akşam,

Gelip çökemem sofranızı.

Kırvatlı oluşumdan değil,

Oldum olasıyla

Alışamadım rakıya.

Gene de bir gün

Ufkun tutuştuğu bir akşam saatinde

Sığınarak izninize

Katılıp meclisinize

Bir kadeh rakınızı içmek isterim.”

Yıllar önce, Türküsüz Kent'i haftadan
haftaya Demokrat Çaycuma'da
yayınlaştık. Bu küçük kitabın adeta altını
üstüne getirmiş, deyim yerindeyse yalayıp
yutmuştuk. Hep önümüzde, masamızda
duran Türküsüz Kent'in kapağını her
açışımızda sıcaklığını yeniden hisseder,
eksilmeyen bir heyecanla tekrar, tekrar
okurduk.

**“Çaycuma ile Filyos arası
Sıfır rakım.
Işıldayan raylarda
Gümüş benekli bir yılan gibi
süzülür
Hasret kavuşturan.
Düzköylü makinist Mustan
Yanık bir düdük sesiyle
Selâmlar dağı taşı
Yürekleri iki şak eden bu ses
Kimine of çektirir
Kimine döktürür gözyaşı.
Akpınar yamaçlarında yankılanır
Kadir'in ağlamaklı sesi:
«Gırandan doğan aydur
Sevdiğim sarı yardur
İstedim vermediler
Vaydır hallarım vaydur»
İki çeğişte baş döndüren
Ayinga gibidir türküler,
Rüzgârına kapılanın
Ayagını yerden keser.
Gözgöze geldik Koca Yusuf'la
Aynı yolu yürümüş
Yorgun iki yolcu gibiydik.
Çay üstüne çay,
Tütün üstüne tütün içtik
Bilmem neden o akşam
Söylenecek çok şey vardı
Ama hiçbirini söylemedik.
«Eyvallah» dedim, yekindim şöyle
bir**

**Babaca okşayıp sırtımı
«Uğurlar ola, her zaman bekleriz,
Fakirhane senindir.»
Büzülüp paltomun içinde
Yürüdüm karanlıklara...”**

Behçet Kalaycı, şiirinde imgelere başvurmaz; olayların doğrudan içinde değil ama çevresinde, yakınında hemen yanı başındadır. Kahramanları, her gün sokakta gördükleridir, kapı komşularıdır, aynı kentte, aynı günlük yaşamı paylaştığı hemşehrileridir. Kanımca, Behçet Kalaycı'ya edebiyatta gerçekçi anlayışın savunucusu demek yanlış olmaz. Yazılarının ve dizelerinin içeriğindeki romantizm, gerçekçi sınırların dışına çıkmaz. Kalaycı, bu yazın anlayışında, dönemin yaşam koşullarının etkisini şu sözlerle vurgular: “Köy Enstitüsü çıkışlı şair ve yazarlarımız yaşadıklarını yazdılar. Ben de hep yaşanmış yazdım. Şiirde, romanda, anılarda hep bu yürek sızlatan yaşanmıştı... Bizim kuşak 2. Dünya Savaşı'nın 'Karartma Geceleri'ni yaşadı. Ekmeği vesikayla yedi. Çayı kuru üzüm taneleriyle tatlandırdı. Sonra, Soğuk Savaş'ın bunalımlarını ve 'öküzün altında buzağı arayan' baskıcı yönetimlerin göz hapsinde terörün dikalasına hedef oldu. Fakat yılgınlık nedir bilmedi. Bugün demokrasinin vazgeçilmezliği bazı kafalara dank etmişse, bunda kuşağımızın onurlu ve dayançlı savaşımının payı büyüktür.” (Kıyı Dergisi, Yıl 6 Temmuz 1992, Sayfa 8, Röportaj: Metin Turan)

Behçet Kalaycı'nın şiirinde kahramanlar; maden işçileri, her gün karşılaştığımız sıradan insanlar, Zonguldaklı, Çaycuma, Devrekli köylüler, mekanlar ise, Zonguldak caddeleri, liman çevresi, Karadeniz'in

dalgaları, maden ocakları, Zonguldak-Çaycuma arasında işleyen yolcu trenleri ve Zonguldak'ın büyüleyici yeşil doğasıdır. Behçet Kalaycı'da Zonguldak sevgisi olağanüstü boyutlardadır: “Çocukluk ve gençliğimin en renkli günleri Zonguldak'ta geçti. Ondan uzakta yaşadığım yıllarda defne kokulu rüzgârlarını hep burnumda, denizinin tuzlu serinliğini derimde duydum. Bir nostalji beni hep ona doğru çekti. Kaç kez ayrıldım, yine döndüm. Anamı ve nice sevdiklerimi toprağına verdim. Bir şiirimde Zonguldak halkı için; 'Yurt bahçelerinden kopmuş bir çiçek / türlü renk ve kokularıyla gelerek / yaratmış bu sevecen halkı / bir güldestede birleşerek' demiştim. Zonguldak halkı benim için hep bir güldeste olarak kaldı...” (Evrensel Kültür, aylık kültür, sanat, edebiyat dergisi Kasım 1997, Sayı 71)

Şair Behçet Kalaycı, 1940'lı yıllarda EKİ Plan Bürosu'nda çalışırken maden işçilerinin çileli ve zorlu yaşamına doğrudan tanık olur. “**Barış zamanında en çok şehit veren**” Zonguldak'a ve maden işçilerine karşı devletin ilgisizliğine sitem eder: “Chopin'in cenaze marşıyla bayrağa sarılı tabutlar geçerci pencereimizin altından. Sayıları değişik olurdu her kez. Grizunun alev kasırgasında yüz üç kişi kavrulup gitmişti bir kez. Ölenlerden bazılarını tanıyordum.

Bıyıkları yeni terlemiş su gibi delikanlılardı.” (Anadolu Ekini, yıl 3, sayı 16, 17, 18, Sayfa 32. Söyleşi Metin Turan)

**“08 vardiyasının
Uyan borusuyla başladı sabah.
Doyulmamış uykuların ağırlığı
Sürmeli gözlerinde
Maden işçilerinin
Benimse
Bir üzünç duyumsadığım.
Önünde tuzlu deniz yelinin
Bulutlar darmadağın,
Bulutlar ise bulanıyor
Kentin üstünde.
Kül rengi bir çisenti yoğunlaşıyor
Damla damla
Saçlarımızda...”**

Behçet Kalaycı'nın önemli olarak değerlendirdiğim iki özelliğini burada vurgulamak istiyorum. Birincisi, Rüştü Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu'ya özel değer vermesi, ikincisi ise Nazım Hikmet'ten hiç söz etmemesi ve “uzak durmayı” tercih etmesi. Ne var ki, özellikle Muzaffer Tayyip Uslu'yla ilgili yaklaşımlarında ve Muzaffer Tayyip'le ilişkilendirerek Nazım Hikmet'le ilgili göndermesinde ciddi yanılgılar –belki de önyargılar, vardır. Bir röportajında iki şair için şunları söyler Behçet Kalaycı: “M. Çelikel Lisesi'nde o yıl bir şair daha vardır ki, adı daima Rüştü (Onur) ile birlikte anılır olmuştur. Doğumunda ve ölümünde onu iki yıl gecikmeyle izler. İkisinin de ölümü veremden olmuştur. Bu şair Muzaffer Tayyip

Uslu'dur. Onun da şiirleri dergilerde çıkmaktadır. Aralarında sıkı bir dostluk başlar. Karakterleri birbirlerinin tam karşısı olmasına karşın dostluklarını perçinleyen ortak payda şiirdir. İkisi de adeta bir şiir delisidir. Rüştü'nün erinci tanrıda aramasına karşılık Muzaffer koyu bir nihilisttir. Nazım'ı hiç dilinden düşürmez...” (Kıyı Dergisi, Yıl 6, Aralık 1991 S. 69. Sf.29.)

Kalaycı bu değerlendirmesindeki “Koyu nihilist” nitelemesiyle yalnızca M. Tayyip Uslu'yu yanlış değerlendirmekle kalmamış, aynı zamanda Nazım'ı da aynı kategoriye koymuş veya daha iyimser bir yaklaşımla, “Nihilist” kavramını eksik bilgiyle yanlış kullanmıştır. “Moral gerçeği ve değerleri reddeden; her türlü gerçek varlığı inkar eden aşırı bireycilik, yokçuluk; her türlü siyasal düzeni inkar eden, toplumun birey üstünde hiçbir baskısını kabul etmeyen” felsefi görüş olarak özetleyebileceğimiz nihilizm ne Nazım Hikmet'te vardır, ne de M. Tayyip Uslu'da. Nazım Hikmet, sosyalist düzeni savunur, M. Tayyip Uslu ise Atatürkçü'dür. Muzaffer Tayyip, Rüştü Onur'la kendisinin dünya görüşünü ve sanat anlayışlarını şöyle özetler: “... Ne ben, ne arkadaşım papyon kravatlı, uzun saçlı tufeylilerden değiliz. Şiiri, aşk mektubu ve şairi, kara sevdalı bir aşık telakki etmeyen, realist dünya görüşüne sahip genç Kemalist nesle mensubuz...” (Kömürde Açan Çiçek,

H. Kalyoncu, sf. 497)

Yerel, kültürel değerlerin korunması, yeni kuşaklara tanıtılması, kültürel sürekliliğin sağlanarak kültürel zenginliğimizin büyütülmesi bireyler olarak bizlerin, yerel kurumlarımızın ve sivil toplum örgütlerinin önünde bir görev olarak her zaman durmalıdır.

Çaycuma Şair-Yazar Behçet Kalaycı yerel kültürümüzün temel taşlarından biri olarak önemini ve değerini her zaman koruyacaktır. Bu cümleden olarak merhum Behçet Kalaycı'yı sevgi, saygı ve şükranla anıyorum.

Yayımlanması düşünülen bu broşür için neler yazabileceğimi düşünürken, mutlu bir rastlantı sonucu, bir grup okul arkadaşımınla bir araya geldik bir düğünde. Çekildiğimiz bir masada eski zamanları konuşurken söz döndü dolaştı öğretmenlerimize geldi. Hasretle andık pek çoğunu... Hadi doğrusunu söyleyeyim, bazılarını anarken kimilerimiz yüzünü buruşturdu... Hatıramızda iyi iz bırakmamışlardı demek ki... Herkesin hayırla andığı öğretmense Behçet Kalaycı oldu. Okul zamanında ilişkileri nasıl olursa olsun, herkes büyük bir saygıyla söz ediyordu ondan... Kendimden yola çıkarak bu saygının nedenlerini anlatmalıyım dedim kendi kendime... Pencereyden bakarak, gördüğüm Behçet Kalaycı portresini çizmeliydim... Herkesin duyduğu katıksız saygı buralarda gizliydi çünkü...

Son derece şık bir takım elbise içinde, tunçtan bir abide gibi dimdik sınıfa girdiğinde, yüzünde henüz tüy bitmemiş bir çocuktum... On iki, en çok da on üç yaşındaydım... Eh, alçakgönüllü davranmaya gerek yok, son derece başarılıydım da... Zehir gibi bir öğrenciydim ama aklım, fikrim sokağın uğultusunda... Ülkenin bambaşka umutlarla yarınlara yöneldiği o ateşten günlerde, ben de katmıştım sokağın uğultusuna yüreğimi... Yarının aydınlık Türkiye'sini kurmak için yola çıkan

düş insanlarının arasında yerimi çoktan almıştım... Şiire düşkündüm. Şairlerin sözcüklerle yarattığı anlam derinliğinden daha çok anlatmaya çalıştığı sevgi dolu dünya cezbediyordu o sıralarda beni... Dile getirilen incelikli duygular, bir ulu ırmaktan çağlayan sular gibi doluyordu içime... İyi de okuyordum... Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Aytmatov romanlarının öylesine içindeydim ki, oralandaki kahramanlar, çocuk düşlerime doluyordu geceleri... Diğerleri için de öyleymiştir muhakkak, öğretmenden daha çok bir **“bilge”** olarak görüyordum Behçet Hoca'mı... Çok kısa bir zaman içinde, mesleğinin zirvesindeki bir usta ile tilmizi arasındakine benzer ilişki başladı aramızda. Hiç dile gelmemiş, söylenmemiş duygularla bezeli bir ilişkiydi bu... Doğrusunu söylemek gerekirse, diğer arkadaşlarımdan başka bir yere koyuyordu beni... Kılı kırk yaran titizliğine karşın, yazılılarda ufak tefek kusurlarımı görmezden geliyor, notta bana son derece cömert davranıyordu hatta. Yüz bulduğumdan olacak, hayata dair, ilgili, ilgisiz kafama takılan ne varsa ona soruyordum... O da hiç yüksünmeden uzun uzun anlatıyordu...

Ben de öyleydim ya, benden daha haylaz kimi arkadaşlarım bunu çok çabuk keşfetmişlerdi. Dersi kaynatmak istedikleri zaman, **“Gözünü seveyim bugün çok soru sor”** diye gaza getirmeye çalışıyorlardı beni... Bazen başarıyorlardı da... O vakit hayattan, şiire, siyasetten hayat bilgisine envaiçeşit konunun konuşulduğu bir atmosfere bürünürdü sınıf...

“Konuşulduğu” dememe bakmayın, o anlatır biz dinlerdik... Aklımızın almayacağı kadar eski zamanları, Türkçeye olan müthiş hakimiyeti ve esprilere bezeyerek anlatırdı sevgili öğretmenim. O anlatırken dünyanın bütün bilgisine sahip olduğunu düşünür, hayran bir çocuk sevinciyle, bunca şeyi aklına nasıl sığdırdığına şaşardım... Konuşmalarında bir fikrin propagandasını yaptığı sanılmasın sakın, ülkede olan biteni anlatmaya çalışırdı yalnızca... Elbette hepimizin çok farkında olduğu bir bakışı vardı dünyaya... Su katılmamış bir Atatürkçüydü en başta... Atatürk sevgisini büyük bir aşkla aşılamaya çalışırdı... Dersimiz Türkçe olduğu için çok da konusu değildi ama ne yapar eder, sözü oraya getirir, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın nasıl kazanıldığını, bu ülkenin hangi zorluklarla kurulduğunu adeta nakşederdi beynimize... Son derece şık ceketlerinin cebinde, her zaman bir kitap olurdu... Çoğu zaman **“Kapatın defterleri”** der, o kitaplardan şiirler,

öyküler okurdu... O vakitlerde yayımlanmış tek kitabı olan **“Anılar Geçidi”**nden pasajlar okurken, anlattığı eşsiz doğanın içinde kaybolur giderdik... Ömrü uzun yıllar idarecilik yaparak geçmiş meslek hayatının zirvesindeki bir öğretmen, müfredatı bir kenara koyup, ekseninde hayat ve hayal bilgisi olan dersler veriyor öğrencilerine... Kitaba pek uymasa da, eğitimin amacı da bu değil mi zaten...

Ondan edebi hazları, sanat duygusunu, insan ve yurt sevgisini öğrenerek **“pekiyi”** derece ile mezun oldum... Sonrasında da hiç kesilmedi ilişkimiz. Emekli oluncaya kadar, okulda ziyaretine gittim kaç kez... Doyamamış olmalıyım ki, sınıfına girip dersini dinledim... Emekli oldu, o zamanların tek iletişim aracı olan mektupla sürdürdü iletişimini... Zonguldak'tan ayrılıp Ankara'ya yerleşince bir ara kopar gibi oldu, uzun müddet adresini elde edememiştim çünkü... Sabit telefonu vardı ama teknoloji şimdiki gibi olmadığı için numarasını bulmak epey bir meseleydi... Daha sonra her sayfasına başka türlü vurduğum **“Türküsüz Kent”** adlı şiir kitabını, artık kendisi de iç yakan bir anıya

dönüşen, Yetman Kitabevi'nin vitrininde gördüm... Büyük bir heyecanla sarıldığım kitap bir Zonguldak ağıtı gibiydi... Dünyaya hep güzelliklerin penceresinden bakan bir estetin, vurgunu olduğu kentinin yitip giden değerlerine yaktığı acılı bir ağıt... Adı da hiç yabancı değildi. Sevgili öğretmenim her şeyden olduğu gibi türkülerden de söz etmiş, bu acılı kentin türkü yakmaktan bile aciz olduğunu söylemişti kederle... Her cümlesini gönül bahçemin köşelerine özenle yerleştirdiğimden olacak, kitabın manevi iklimine çok çabuk girmiştim ama kendini görebilsem ne

kadar da çok soracak şeyim vardı... Kimi sözcüklerin peşinde koştum uzun süre, mitolojik kavramları anlamaya çalıştım... Elimdeki kaynaklar yetmediği için kütüphaneye bile gittim kaç kere... Behçet Kalaycı gibi kentin bir başka kültür anıtı olan Mehmet Yılmaz'ın Karya Kitabevi'ndeydi sanırım, **“Kıvırcık”** romanın imza gününde, yıllar sonra, uzun uzun konuşma şansımız oldu sevgili öğretmenimle... O da öyle düşüneceğimi sezmiş olmalı ki, inci gibi el yazısıyla **“Geleceğe doğru bir umut tomurcuğu olarak gördüğüm sevgili öğrencim Ahmet Öztürk'e”** hitabını yazarak, sunabileceği en güzel armağanı vermişti o gün bana...

Behçet Kalaycı'nın umut tomurcuğu olmak, çocuk günlerimde hayal bile edemeyeceğim bir makamdı çünkü...

Onun küçük dokunuşlarla açığa çıkardığı yazı hevesim hiç solmadı sonraki yıllarda da... Kitaplar en değerli varlıklarım olarak, evimin başköşesinde hep yerini aldı... Okudukça, öğrenme arzum daha da çoğaldı, öğrendiğim her şey daha fazla soru çoğaltıyordu içimde... Sorularımın peşinde koştum durmadan... İlk gençliğimin en coşkulu zamanlarında, herkes bambaşka duygular peşindeyken, öğrenmeye aç bir şekilde, kültür etkinliklerinin müdavimiydim bense, her biriyle bir başka zenginleşiyordum çünkü... Sevgili öğretmenimle, çok sık olmasa da, görüşmelerimiz sürüyordu bu arada... Hayatımın bir başka miladı olan Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı'nın kurulmasıyla statüm de değişti kentte. Etkinliklerin izleyicileri değil, düzenleyicileri, planlayıcıları arasındaydım artık. Zonguldak'ın kültürel gelişimine hizmet etmiş, kentte yaşadığı zaman dilimi içinde ilin sosyal- kültürel şekillenmesine katkı sunmuş insanlara saygı geceleri düzenleme kararı aldık ZOKEV'de. Aklımıza gelen ilk isimlerden biri Behçet Kalaycı'ydı. Büyük bir şevkle hazırlandık Kasım 2004'te yaptığımız o geceye. Bir büyük kadro olarak kollarımızı sıvadık. Hem Ankara'daki evlerinde, hem de Çaycuma'da uzun görüşmeler yaptık kendisiyle. Mustafa

Eyriboyun tüm görüşmelerimizi kayıt altına alarak fotoğrafladı. Kapağını Kürşat Coşgun'un büyük bir özenle yaptığı bir de kitapçık hazırladık. Ankara'dan Sevgili Ahmet Özer davetimizi kırmadı, hem hazırladığımız kitapçığa yazı yazdı, hem de etkinliğe katılarak çok güzel bir konuşma yaptı. Tiyatro Arın'dan Acar Çakmaklı tiyatral bir gösteriyle öğretmenimizin şiirlerini seslendirdi. Bir de mini konser vardı etkinliğin içinde... Sevgili öğretmenimle Hamit Kalyoncu fikir şöleni olarak geçen bir söyleşi yaptı o etkinlikte. ZOKEV Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Vedat Didari açılış konuşmasını yaptığı etkinliğin sonunda yaptığı hizmetlerden dolayı, kent halkı adına bir teşekkür plaketi sundu sevgili öğretmenime... Hepimiz ne kadar da mutluyduk... Zonguldak'ta kaldığı iki tam gün boyunca dolu dolu paylaştık bu sevinci...

Yaşamımda keyifle anlatacağım epey bir iş var. Torunlarıma övünerek anlatacağım çalışmalardan biri de bu saygı gecesi olacak mutlaka. O çalışmanın içinde yer alarak, beni ben yapan öğretmenime bir parça da olsa gönül borcumu ödemiş olmanın hazzını yaşadım çünkü... Bir insanı yaşarken teşekkür edilmesi, onun bu şükran duygularına sağlığında tanık olması da çok değerliydi ayrıca... Görüşmelerimiz telefonla sürerken önce hasta olduğumu duydum... Hiç konduramıyordum ama sanırım Hamit Kalyoncu telefonla verdi vefat haberini... Cenaze törenine geç de kalmıştık ne yazık ki, haber bize ulaştığında sevgili öğretmenim çoktan defnedilmişti. Yaşadığı sürece hep ışık olup çevresini

aydınlatmış, kristal prizmalar gibi yoksul ve yaralı ülkesinden aldığı ne varsa, hiç üzerinde tutmadan başta öğrenme olmak üzere pek çok şeye aç topluma vermiş cumhuriyetin soy öğretmeni yoktu artık aramızda... Bir ışık seli sönmüştü. Kederle kaleme sarılıp, şu haberi yazdığımı anımsıyorum çeşitli gazetelere:

"Zonguldak'ın bir ulu çınarı daha devrildi. Emekli öğretmen, Şair Behçet Kalaycı Ankara'da 84 yaşında yaşamını yitirdi.

Öğretmendi.

Otuzdört yıllık meslek yaşamı boyunca, bir gün olsun kolasız gömlekle çıkmadı öğrencisinin karşısına. Tıraşsız bir yüzle hele, hiç. Ceketinin düğmesini bile açık gören olmadı. Pırıl pırıl giyimi, inanılmaz kürsü hakimiyeti, sınırsız özgüveniyle öğretmenden daha çok, bir bilgeyi ansıtyordu.

Şairdi.

Düşleri köruklerdi yani. 'Türküsüz Kent' adlı şiir kitabıyla Zonguldak sevgisini dize dize nakışladı içimize. 'Yüzleri gecelerce kara içleri apak / Hasoğullar veren bir kovandır

Zonguldak', dizelerini okuyalı beri, daha çok sever olduk sürme gözlü madencileri. 'Kıvırcık' romanındaki bitimsiz acı bir kez daha dağladı yüreğimizi. Yediğimiz ekmeğin değerini bir kez daha öğrendik.

Bir söyleşide 'Arsızlık edip yaşamaya çalışıyoruz, şunun şurasında' demişti. Şair yüreği daha fazla arsızlık etmeye dayanamadı. 'Rüştü, Muzaffer, Necatigil şair dostlar / Uzak baharların solgun gülleri / Kolay değil Balkaya saatlerini anarak yaşamak / Seni zehirli bir çiçek gibi kokluyorum Zonguldak' demişti olağanüstü güzellikteki 'Türküsüz Kent' adlı şiirinde. Şimdi uzak baharlardaki solgun güllerin yanında o da aldı yerini. Kişisel tarihini Zonguldak'ın tarihiyle bütünleştiren sevgili öğretmenimizi sevgi, gönül borcu ve saygılarımızla uğurluyoruz."

Onu anlatmaya benim yazı yeteneğim yetmez elbette. Ancak yazdıklarım en azından bir fikir vermiştir sizlere. Ölümünün onuncu yılında sevgili öğretmenimi, kökleri kentimin derinliklerindeki ulu çınarımı, şu acılı toprakların yetiştirdiği ulu bilgeyi nasıl da özliyorum... Yokluğu sıradağlar gibi bir boşluk doğuruyor içimde...

İ. Behçet Kalaycı'nın birinci basımı 1992 yılında gerçekleşen "Kıvırcık" adlı romanı, bir solukta okunan romanlardan...

Yapıtın yalın bir dili var. Anlatımı akıcı ve çarpıcı. Yer yer şiirsel bir söyleyiş söz konusu...

Üç yıldır Çaycuma'da görev yapmaktayım. Çaycuma'yı, geçirdiğim üç yıldan daha çok sevdirdi, Behçet Kalaycı'nın romanı.

Şimdi Çaycuma'yı daha çok seviyorum. Sevmek tanımakla başlıyor, gerçekten. Hem de otuz sekizin kasabası olan Çaycuma ve

Çaycuma'ya sosyal, kültürel ve en çok da ticari bağlarıyla bağlı: Gemiciler, Basat, Karamusa, Geriş, Velioglu, Burunkaya, Çayır, Muharremşah, Torlaklar; Bartın'ın Serdaroğlu köyü. Bu köylerden gelerek Gelik'te çeşitli rollerle yarı maden emekçisi yarı çiftçi olarak karşımıza çıkan, umutlar ve hayaller içindeki, talihsiz, genç yaşlı insanlar, romanın kişi kadrosunu oluşturuyor. Dursun baş kahraman, lakabı Çakır. Gemiciler köyünden. Ağabeyi Osman da göçükte kalmış. Ağabeyisinin hanımı Hatice'yle çok küçük yaşta evlendirilmiş. Okumadan yana. İyi yürekli. Acemi bir madenci. Çalışkan. On dokuz

yaşında. Hayalleri var... Aynı köyden Ali Dayı var. Altın kalpli birisi. Dursun'un rehberi. Köy ve kasaba dışındaki yolların, mekânların Dursun'a açılması, yeni insanların tanıtılması, tehlikenin Gelik yolunda ve ocakta neler olduğu ve tehlikenin nerelerden ve kimlerden gelebileceği Ali Dayı tarafından anlatılıyor... Ali Dayı'nın iyi niyeti, birçok sorun karşısında çözümler üretmiyor. Hayatı kitapsız öğrenenlerden. Çaresizliğinde de "Tevekkel ol" diyor. Dursun, "tevekkel ol"u da sorguluyor. Akılcı bir çocuk...

Kasabanın çetesi de var. Çakır, Cin Ali, Göçmen Yusuf, Çakır Murat, çetenin romanda adı geçen elemanlarından. Çetenin eleman sayısı on iki. Atlarla geziyorlar; fiyakalı, silahlı ve kamçılılar...

Başta bazlama, keş, malay, kuru soğan, ceviz ve içinde yabancı hayatı barındıran Gelik ormanından serpme ile yakaladıkları karabakal, sığırcık gibi avlarla karınlarını doyurmaya çalışan, yemekte yağı binde bir bilen ve köyde sütlü uğmaç çorbası hayali görerek barakalarda barınmaya çalışarak on beş günde on ila on beş lira kazanan emekçilerin paraları zorbalarca zorla alındığından, Gelik'te bu talihsiz madencilerin hayalleri yıkıldığından Çaycuma'yı şimdi daha çok seviyorum.

Şimdi Çaycuma'yı daha çok seviyorum. Çünkü. Karamusalı domuzdamı ustası Kör Rasim ve onun

çırağı, aynı köylü Yusuf'tan... Çünkü Basatlı Kuru Şahin'den. Basatlı Kuru Şahin; çaresizlikten, ölümüne çalışmak zorunda madende... Çünkü, sıtmayla boğuşan Akbaş Rıza Torlaklar'dan... Çünkü, romanın başkahramanın arkadaşı olan Satı, Bartın'ın Serdaroğlu köyünden. Satı iyi çocuk. Çalışkan bir delikanlı. Saf... Çünkü. Dere köylü Dişlek Osman yol boyunda kahvehanelerde kumarda yitiriyor, maaşıyla hürriyesini. Çünkü, Çayır'dan İsmail Ağa. Babacan, saygın biri. Çayır Mağarası önünde çok kuzu çevirmiş rakı içirmiş konuklarına...

Şimdi Çaycuma'yı daha çok seviyorum. Çünkü, Gemiciler'den Kayıkbaşına gelip, kayıkla (sal) Filyos'u geçince, kasabanın girişindeki Halil Dayı'dan... Halil Dayı birtakım yöntemlerle hastalanan hayvanları iyileştiriyor. Alçak köylü Muskacı Hoca'dan daha bilimsel ve akılcı... Kasap Samanyemez köyleri titreten, korku salan karakol komutanı onbaşı. Olmayacak işlere, akıla gelmedik nedenlerden çareler ve hayaller üreten falcı...

Kasabaya bilimi, akılı ve uygarlığı taşıyan, yayan öğretmen İlhan Bey ve kasabanın Halkevi. Dursun'un özlemle tanımladığı, ihtiyaç duyduğu, koro ve tiyatro çalışmalarının yürütüldüğü halkevi. Halkevinin önündeki akasyalar...

Otuz sekizlerde bile kimin ve ne zaman dikildiği bilinmeyen üç çınar ağacı...

Korudüzü'nde Gençler Birliği'nce düzenlenen at yarışları. Nadir ve Sıracevizler. Nadir ve Sıracevizlere Hıdırellezlerde gelme isteğinde bulunan Dursun'un karısı talihsiz Hatice...

Çünkü, Dursunların komşusu Hanife, Hanife'nin oğlu maden işçisi Veli'den... Bin dokuz yüz otuz sekizin ekiminde Gemiciler'de yakılan samanlıktan ve sonrasında gerçekleşen dayanışmadan... Daha çok seviyorum Çaycuma'yı.

Balat dağından geçen Zonguldak yolu.

Gemiciler-Gelik arası sekiz saat...

Çünkü, işe girmek için Gelik'e omuzda götürülen çebiş ve kazlardan...

Ve otuz sekizin ekim sonlarında Muharremşahlıların çalıştığı ayaktaki göçükte on bir madencinin kalması...

Ve otuz sekizin aralık başlarında ocakta ölen çakır gözleri kömüre dönen genç madenci Dursun'dan ve Çaycuma köylerinde yaşanan acı ve yastan Çaycuma'yı daha çok seviyorum.

Roman, insan insan mücadelesi ve insan doğa mücadelesi...

Bir de cin köçeği düğünleriyle... Altınbaş rakıları, düğün dolmaları... Ve sıkılan kurşunlardan daha çok seviyorum şimdi Çaycuma'yı.

Çaycuma zor ve acı günlerden geliyor buralara. Ondan daha çok seviyorum Çaycuma'yı. Ben zaten yaşadığım yerleri hep sevmişimdir. Nebioğlu İlköğretim'den İsmet Öğretmen iyi ki, okuyun diye yazarının hediyesini vermiş bana. Yazana ve getirene teşekkürler. Yetkili ve etkili olsaydım okullarımızda okuyan çocuklarımızın hem yaşadıkları bölgeyi, hem de bu yöre

insanının çektiği çileyi ve bölgenin nereden nereye geldiğini kavramaları için her okula onar kitap kazandırırdım. İnsan bazen tarihine de bakmalı...

Şiirimle noktalamak istiyorum.

***İnsan yüreğine güleç bir güneş
düşüyordu.***

***Üstelik Anadolulu / büyük aşklara
elverişliydi tavlı yürekleriniz
Kırpmadan, kısarak şarap akımı
gözlerinizi, o evin önünde
duruyordunuz.***

***Ve gidemiyordunuz hiçbir yere.
Islak dizelerle şiirler bindiriyordu.
Zamansız yağmurlar özlemlerle
geliyordu.***

***Durmak bilmeden yurdumun her
yerinden***

***Elleri, yüzleri kömür karası.
Hala beyaz tükürmek istiyor
kahramanların.***

***Durmak bilmeden yurdumun her
yerinden.***

**Bu yazı, Nebioğlu İlköğretim Okulu
yayın organı Nebioğlu İletişim gazetesinin
Kasım 2004 tarihli 7. Sayısında
yayınlanmıştır.*

“Zonguldak Dolayları”nda Çelebi Bir İnsan : İ. BEHÇET KALAYCI

Mustafa Kademoğlu

ZOKEV, Zonguldak'la özdeşleşme yolunda koşuyor; Sevgili Behçet Kalaycı'mızla ilgili etkinliği bunun somut göstergesidir. Zonguldak, ona gösterilen bu duyarlılık ve değerbilirliğin gereğini çoktan yerine getirmeliydi.

*

Behçet Kalaycı, **Türküsüz Kenti**'yle, **Kıvırcık**'ıyla, **Anılar Geçidi**'yle (yayınlanmış yapıtları), basıma hazır **Zonguldak Dolayları**'yla gözü ve gönlüyle Zonguldak sevdalısı bir yazın erimiz. Öğretmen, yazar, şair, romancı bir kalem.

Bir Urfa gecesinde gözünü dünyaya açan, babasının mesleği nedeniyle Devrek, Çaycuma ve Zonguldak'ta kişiliğini ve kimliğini bulan dostumun; bu kez meslek yaşamında da yine üç ayrı kent buluyoruz: **Isparta**, **Samsun** ve **Çankırı**. Şimdi emekli olarak da **Çaycuma**, **Ankara** ve **İstanbul**'da yaşamın kilimini dokuyor.

*

Yumuşak, sakın, engin gönüllü, abartısız, afrasız tafrazsız ve de kavgasız bir kişilik O. Eşi Suat Abla, babamın ilkokuldan sınıf arkadaşı; mutlu yuvalarında kendilerine yaraşan bir ömür sürüyorlar. En son görüşmemiz Ankara'daki evlerinde olmuştu. **Rüştü Onur** ve **Muzaffer Tayip Uslu** ağırlıklı bir söyleşi

yapmıştık.

Sevgili Kalaycı'yı ad olarak tanıdım önce, “**Türküsüz Kent**” kitabıyla bir doktor muayenehanesinin bekleme salonunda. Rica edip aldım hemen. Sonra M. Yaşar Bilen aracılığıyla “**Anılar Geçidi**” geldi önce, sonra da kendisi: **Devrek Baston ve Kültür Festivali**'nde, **Rüştü Onur Şiir Akşamları** gecesinde yüz yüze geldik.

*

Kentlerdir insanları besleyen, şekillendiren. Kimi insanlar o kentlerin sesi, soluğu, rengi olur çoğu zaman. Şair: “**İnsanlar yaşadığı yere benzer**” der; bunda şairlerin, yazarların, sanatçıların izi de vardır. Yani bir eyyamcı değil, eylem adamıdır onlar. Sevgili Kalaycı da yaşadığı kente imza atmayı başarmış biridir.

Kendisiyle ilgili yazılarım ve söyleşilerim var. Onları **Zonguldak** dergimizde yayımlamıştım. O günü bir fotoğraf karesine de sığdırmıştık. 15 yılı bulan tanışıklığım, kendisini yazmama yeter de artar. Ama onu tam anlatacağımı da sanmıyorum. Onun belleği bir gömü adeta.

Düşünceyle, duygu dünyasıyla, birikimleriyle aydınlanmacı kimliği yansıyor kaleminden. Öz yaşam öyküsünden yansıyor ki; yazdıkları yaşadıklarıdır. Onun yaşamıyla örtüşen yanı var bu saptamamın. Toplumcu gerçekçi bir yazın eri Kalaycı. Sade, akıcı dili ve anlatımıyla hemen dikkati çekiyor.

Yapıtlarındaki konular, şiirlerindeki imgelem varsıllığı, sözcüklere egemen olduğunu da gösteriyor. Çağrışımlar da gücünü buradan alıyor.

*

İçindeki Zonguldak sevdası her an taptaze.

Neden Türküsüz Kent'tir Zonguldak?

Mehmet Başaran'ın dediğine; **hep ağıtlara yakın duruşundandır Zonguldak'ın**...

Türküsüz Kent'te döneminin yazın-sanat ve kalem erbabının öyküsüne de yer vermiştir Sevgili Kalaycı: Zonguldak'ın o dönemden daha da geriye düştüğünü gözlemliyorum ve burkuluyorum. Aynı burukluk Kalaycı'da da var.

Denizi kara, elması kara, acılı

ezgilerin dillendiği, ocakların ölümüne doymadığı Zonguldak'tır Kalaycı'nın Türküsüz Kenti.

*

Sözün özü şudur: ZOKEV, bir ayıbı daha örtüyor...

Değeri ve önemi kıyıda kalmasının anlamsızlığı yanında, değerbilmezliğin sarmalında hakkı yenmişlerden biridir Sevgili Kalaycı.

ZOKEV'e ve dolayısıyla Zonguldaklıya düşen bir görev kalıyor geriye: En azından Kalaycı'nın basıma hazır **“Zonguldak Dolayları”** adlı dosyasını kitaplaştırmaktır bu görev.

Seksenini aşmış, onurumuz bir insanın bundan başka mutluluğu mu olur ! Bu mutluluğu esirgemeyelim ondan. Saygılar sunuyorum Usta'mmm !

TÜRKÜSÜZ KENT'İN ŞAİRİ:

İ. BEHÇET KALAYCI

İsmet Akyol

Çaycumaalı şair ve yazar İ. Behçet Kalaycı için Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı (ZOKEV) tarafından 27 Kasım 2004 Cumartesi günü “İ. Behçet Kalaycı'ya Saygı Gecesi” düzenlenmişti. İ. Behçet Kalaycı gece öncesinde Nebioğlu İlköğretim Okulu yayın organı Nebioğlu İletişim gazetesinin Kasım 2004 tarihli 7. sayısında okulun öğretmeni İsmet Akyol'un sorularını yanıtlamıştı.

- Öncelikle bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Sizi tanıyabilir miyiz?

- Çaycuma'nın Kalaycıoğlu ailelerindenim. Ailemizin ilk kökeni Trabzon. Trabzon'dan gelmişler. Kömürün bulunduğu zaman dedelerimiz, Kilimli'de maden ocağı sahibi olmuşlar, Çaycuma çarşısını kurmuşlar. Aile büyük ve zengin bir aile. Babam, Urfa Bölge İstinaf Mahkemesi Reisi iken 1922 yılında Urfa'da dünyaya gelmişim. İlkokulu Devrek ve Çaycuma'da, ortaokulu Zonguldak ve Bartın'da okudum. Zonguldak Çelikel Lisesinin lise kısmında bir sömestr okudum. Oradan Kastamonu Lisesine gittim. Kastamonu Lisesinden öğretmen okuluna müracaat ettim. 10. sınıftan başlayarak bir sene Sivas Öğretmen

Okulunda okudum. Sivas'tan Adana Öğretmen Okuluna geçtim. Mezun olduktan sonra, Yenice'de (1944-1945) bir yıl ilkokul öğretmenliği yaptım. Yenice'de Nahiye Müdürlüğünü de vekaleten bana verdiler. Hem öğretmenlik hem de Nahiye Müdürlüğü yaptım. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsünün Beden Eğitimi Bölümü sınavlarına girdim, kazandım. Okurken, bir yıl öğretmenlik yaptığım için; askerlik şubesi askerlik tecilimi kabul etmemiş, Devrek Askerlik Şubesi askerliğime karar vermiş. Askerliğimi tamamladıktan sonra okula döndüm. Okul bittikten sonra Zonguldak Maden Teknik Okuluna atandım. Zonguldak Ticaret Lisesi ve Çaycuma Ortaokulunda öğretmenlik yaptım. Zonguldak Ticaret Lisesi Müdürüken, Isparta Ticaret Lisesi Müdürlüğüne atandım. Burada bir süre Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü görevinde bulundum. Arkasından Samsun ve Çankırı Ticaret Lisesi Müdürlüğüne atandım. Çankırı Öğretmen Okulunu açıp müdürlüğünü yaptım. Çankırı'da görev yaptığım dönemde Gazi Eğitim Enstitüsünde girdiğim sınavla branş değiştirerek, Türkçe-Edebiyat öğretmenliğine geçtim. Zonguldak Ticaret Lisesi yöneticiliğine tekrar döndüm. Bir süre milletvekili adaylığı için görevimden ayrıldım. Ankara'da Akşam Ticaret Lisesinde tekrar öğretmenliğe başladım. Branş değiştirerek Türkçe – Edebiyat

öğretmeni oldum. Zonguldak Merkez Ortaokulu Türkçe öğretmenliğinden 1981 yılında emekli oldum. Zonguldak'ta Behzat Baruönü ile birlikte Yükseliş (ilk sayı 29 Ekim 1950), Samsun'da öğrencilerimle birlikte Uyanış dergisini çıkardım. Şiir, öykü ve deneme yazılarım Bucak, Yükseliş, Uyanış, Meşale, Demet, İmbat, Anadolu Ekini, Kıyı, Yankı, Zonguldak dergileriyle bazı gazetelerde yayımlandı.

**- Edebiyata nasıl başladınız?
Öğretmenliğinizin yazdıklarınıza etkisi oldu mu?**

- Öğretmenlik çileli meslektir. "Beni şair etti ağır başımın / Bitip tükenmeyen derdi belası" der, Rıza Tevfik bir şiirinde. Ben çok önce başladım, ilk şiirimi yazdığım zaman on yaşındaydım. Babam ben dokuz yaşındayken ölmüştü. Zaten evimiz kitaplık gibiydi. Babam okumayı seven insandı. Babamın ölümünden sonra annem kitap okumayı sürdürdü. Robenson, Binbir Gece Masalları doyamadığımız, sevdiğimiz kitaplardandı. O ortam benim şiire, edebiyata, kültüre yönelmemde etkili oldu. Kompozisyon yazsam, ne yazsam hocalar çoğaltıp ceplerinde taşırdı. Bizim evde en çok okunan Namık Kemal'di. Ben de

Namık Kemal hayranı olarak büyüdüm, yetiştim. Onun şiirleriyle, kasideleriyle coşardık. "Felek her türlü esbabı cefasın toplansın gelsin / Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten." Bunlar bizi ürpertirdi. Evimizde Mehmet Akif okunurdu. Serveti Fünun şairlerinden Cenap Şahabettin babamın arkadaşıydı. Osmanlı nesrinin en büyük ustası olarak gösterilen Süleyman Nazif de öyle. Bunlar bizim evimize gelmiş, gitmiş, evde ağırlanmış insanlardır. Onların etkileri de bana yansdı. Sonra ben ilkokulu bitirdim, Yahya Kemal'i keşfettim. Nasıl oldu? Zonguldak'ta bir ahababın evinde, Hayat dergisini incelerken, dergideki: Robotun Aşkı adlı öyküyü okudum. Robot komşunun hizmetçisine aşık olur, gözyaşı döker. Robot, Yahya Kemal'in: "Dün kakhahalar yükseliyorken evinizden / Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!" şiirini okuyarak gözyaşı döker. Allak bullak oldum. Robota gözyaşı döktürecek bu şiir, ne menem şiirdir acaba. Zonguldak'ta Zeki Bey diye bir kitapçı vardı. Ona, Yahya Kemal'in şiir kitabını aradığımı söyledim. Zeki Bey: "Yahya Kemal'in şiir kitabı yok. Yahya Kemal Hayatı ve Eserleri adlı kitaptan birkaç şiirini bir arada bulursun. Arkaya bak." dedi. Aradım, buldum. Para vermek istedim almadı. "Hediyem olsun." dedi. Kitabı açıp karıştırdım o başlıkta bir şiir yok. Baktım bir dizede geçiyor o dizeler: "Dün kakhahalar yükseliyorken

evinizden / Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!" Şarkılar başlığı altında buldum bu şiiri. Sardı beni. Orda bir şiir daha çok hoşuma gitti, ezberledim. Sonra Yahya Kemal tiryakisi oldum. Bütün şiirlerini topladım. Ortaokulda okurken Türkçe öğretmenim Rıza Polat beni ve birçok arkadaşımı etkiledi. Çelikel Lisesi'nde Muzaffer Tayyip'le tanıştım. Rüştü Onur eskiden arkadaşımdı. Onlarla şiiri-edebiyatı tartışırdık.

- Edebiyat sanat anlayışınız nedir? Kendinizi hangi edebiyat akımları içinde görüyorsunuz? - Şiirdeki akımların hiç birine iltifat etmedim. Kendime özgü bir tarzım var. Memleket şiirleri. Aile şiirleri, mitoloji şiirleri, Atatürk şiirleri yazdım. Çekinmeden söyleyebilirim Türkiye'de yazılmış en güzel Atatürk şiirleridir.

- Yayınlanmış kaç eseriniz var? - Yayınlanmış üç eserim var. Anılar Geçidi (Anı, Isparta-1962), Türküsüz Kent (Şiir, Ankara-1983) ve Kıvırcık-Genç Bir Madencinin Öyküsü (Roman, Ankara-1992)

- Okullarda verilen Türkçe-Edebiyat derslerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Edebiyat başından beri işkencedir çocuklara. Aruz vezni okutuyoruz hala. "Dedeciğim, bunaldım. Bunlar mı edebiyat, şiir, okuma zevki verecek?" diyor torunum lise son sınıfta. Yaşayan edebiyata öncelik tanınmalıdır. Metinler iyi seçilmelidir. Edebiyat zaten metin incelemesidir. Çocuğun okuduğu zaman anlatabileceği metinler olmalıdır."- **Öğrencilerin kitap okumaları için neler yapılmalıdır?** Kitabı seçmek başlı başına bir hüner bir defa. Burada da rehber öğretmendir. Öğretmen

kitabı seçecek. Kitap nasıl okunur? Onunda tekniği var kendine göre. Kitap vardır, açar okursunuz, sonra atarsınız bir kenara. Bir daha elinize almak aklınızdan geçmez. O tür kitaplar var. Bir de okudukça sizi tekrara davet etmek isteyen kitaplar vardır. Bu tür kitaplar seçilmelidir. Kitabı seçecek olan öğretmen olduğundan; öğretmen nitelikli olmalıdır. Öğretmenler edebiyat ve meslek dergilerine abone olmalıdır. Her gün kendini tazelemeli ve aşmalıdır.

- Zonguldak için, "Türküsüz Kent" diyorsunuz. Neden Türküsüz Kent?- Zonguldak'ın geçmişi yoktur. Kömürle başlayan bir tarihi var. Henüz kültürünü oluşturmamış. Sivaslı halay çeker, Egeli zeybek oynar. Zonguldak'ın türküsü yok, folkloru yok. Zonguldak şu dizelerimde belirttiğim gibidir: "Yurt bahçelerinden kopmuş birer çiçek / Türlü renk ve

kokularıyla gelerek / Yaratmış bu sevecen halkı / Bir gül destede birleşerek."

- Çaycuma ve Zonguldak hakkında neler söylemek istersiniz?- Zonguldak benim için anılar kentidir. Zonguldak benim için önemlidir. Çocukluğum, meslek hayatım Çaycuma, Devrek ve Zonguldak'ta geçti. Çaycuma 1600 nüfuslu kasabayken bugün bir şehir. İnsanlarla birlikte Çaycuma'da gelişti. Ekonomik hayat canlandı. Kültürel açıdan bakarsak; ben ortaokuldayken Zonguldak Türkiye'nin üçüncü kenti halindeydi. Dergiler çıkardı. Çaycuma nahiyeysen Halk Odası, ilçeyken Halkevi vardı. Burada saz hocası, ud hocası, tiyatro hocası vardı. Bir şeyler yapıyordu. Şimdi de yapıyor. Daha da yapılabilir.

- Yeni çalışmalarınız var mı?- Toplumsal, gerçekçi ve fantastik öykülerim var. Bunların bir kısmı dergilerde yayınlandı. Yayınlanmamış yüzlerce şiirim var. Yakın Zamanda yazılmış şiirlerim var. Öykü ve şiirlerim basıma hazırdır.

*“Sen öldün, ölüm güzel demektir” demiş
Şair-i âzam.
Güzel değildi ölümler.”*

28 Mayıs 2006 günü sonsuzluğa göçen, 29 Mayıs günü de Ankara'da toprağa verilen İ.Behçet Kalaycı, Türküsz Kent'teki bu dizeleriyle açıklar ölüm konusundaki düşüncesini: **“Güzel değildi ölümler.”** Şair-i Âzam Abdülhak Hamit, çok sevdiği eşi Fâtıma Hanım'ın ölümü nedeniyle **“Sen öldün, ölüm güzel demektir”** diyerek kendini teselli etmeye çalışır ama **“Çık Fâtıma lâhttan kıyâm et”** diye de ölüme karşı isyanını dile getirir **‘Makber’** adlı ünlü şiirinde. Cahit Sıtkı ise **“Kapımı çalıp durma ölüm / Ben ölecek adam değilim”** diye Azrail'e meydan okur bir tavra girse de **“Otuzbeş Yaş”** adlı şiirinde **“Neylersin ölüm herkesin başında / Kim bilir ne zaman nerede kaç yaşında...”** diyerek ölüm gerçeğini kabullenir sonunda. En iyisi biz Behçet Hoca ve sevgili ölümlerimiz için **“o diyarın”**, Yahya Kemal'in yazdığı gibi **“asude bir bahar ülkesi”** olmasını dileyerek, ölüm düşüncesini kendi sonsuzluğu ve bilinmezliğine bırakalım.

Behçet Hoca, 1983 yılında yayımlar Türküsz Kent adlı şiir kitabını. Bu ikinci kitabı yayımlandığında 61

yaşındadır. O yılın Öğretmenler Günü'nde kendisi de bir konuşma yapmış, sözlerini kitabının son şiiri ile bitirmişti. Hoca'nın **‘Zonguldak'a hüznünlü bir sesleniş’** diyebileceğimiz şiirini o güzel ve etkili sesiyle yorumlayışı bütün salonu ayağa kaldırmış, Hoca ve şiiri dakikalarca alkışlanmıştı. Ben, Çaycuma ortaokulundan öğretmenim, daha sonraki süreçte örnek alınacak değerli bir öğretmen arkadaşım, şair-yazar ağabeyim, dostum ve apartman komşum olan Behçet Hoca'yı, **“o dönemin bir sakıncalı piyadesi”** olarak salonun en gerisinde ellerim patlarcasına alkışlamış, övünç ve gurur duymuştum.

Türküsz Kent kitabını Hocamız, 8.II.1983 tarihinde imzalamış adıma. O geceyi anımsıyorum. Eşi Suat Hanım'ın leziz kekleri ve çayları eşliğinde saatlerce söyleşmiş, ayrıca kitaptaki şiirleri kasetten kendi sesinden dinleme ayrıcalığını da yaşamıştık eşimle. Hoca'nın gürül gürül akan sesi adeta ayağa kaldırıyordu kitaptaki dizeleri. Bir bakıyorsunuz isyankâr bir ruhun her şeyi önüne katıp sürükleyen selleri

arasındasınız, ama bir süre sonra da serin suları yumuşacık pırlıl pırlıl akan bir derenin kenarında peri kızlarıyla söyleşiyorsunuz. Sonra Zonguldak tepelerine çıkarak bir zamanlar çeşitli yemişler, çiçekler ve defnelerle dolu çimenliklerde yıldızlara bakıp hayaller kuruyorsunuz, ardından yerin yüzlerce metre altına inerek ekmek kavgasını sürdüren işçilerle birlikte omuz omuza kazma sallıyorsunuz.

Behçet Hoca'nın şiir kitabını okumaya başladığınızda; **'Hele şu kısmı sonra okurum'** diyemiyorsunuz. Bırakmıyor sizi şiirler. Dalıp dizelerin arasına Zonguldak, Çaycuma, Devrek'i dolaşıyorsunuz. Kitaba tutsak oluşunuzun çok önemli bir nedeni de anadilimizin bu kadar akıcı, yalın ve işlek kullanımı olsa gerektir. Sanki her şiir, kaynağından doğar doğmaz kendine hazır bir yatak bulmuş ırmak gibi şırıltı şırıltı akıp gidiyor. Kullanılan hiçbir sözcük yerinden rahatsız değil. Sözcüklerde ve dizelerde bir zorlama yok. Hoca'nın diğer kitaplarında da var bu özellik: Duru, yalın, temiz bir dil, birikim yoğunluğu içinde akıcı, içtenlikli bir anlatım sizi hemen sarıveriyor.

Türküsüz Kent'in çok önemli bir özelliği de kişileri, olayları ve doğayı tüm renkleriyle, güzellikleriyle, canlılığıyla betimleyişidir.

"Zonguldak dağlarında bahar / Çiçek tozlarıyla genzinizi yakar /

Kestane ormanlarının gerisi / Yaban çilekleriyle dolu düzlüklere çıkar ./ Karataavuklar, ispinozlar, bülbüller / Sizin için öter./ Hodan yapraklarına topladığımız çilekleri / İnce ot saplarına dizedik./ Az sonra kırmızı bir kolye boyunlarımızda / Denizi gören yerlere giderdik / Zonguldak tepelerinden deniz / Bir başka görünür; / Yükseklerden yeşil akar maviliklere./..."

Böyle doğayla sarmaş dolaş yeşillikler içinde akarken maviliklere, birden önünüze çıkar Oflu Sakine Teyze:

"İlk kocasından olma iki kızı / İki ineği ile çıkar karşınıza / El Greco yüzüyle./ ... Hal hatır ederdik Sakine Teyzeyle / Midemizin boş yerlerini / Doldururken kocayemişlerle / Ardiç kuşları gibi söyleşirdi kızları / Defnelerin arasında /..."

Dağın yamacında doğayla iç içe kızları ve inekleriyle yaşarken / yaşamaya çalışırken Sakine Teyze, düşüncelere salar sizi. Sosyal adalet kavramını sorgularsınız bir süre...

Zonguldak'ta ortaokul öğrencisi Behçet, büyük evlerde değil, kentin kenarında mezarlığın arkasında gecekondu tipi bir evde oturmaktadır. "Gururuna sarıp kişiliğini, hiç bir rüzgârın söndüremeyeceği alev alev yanan umutlar" taşımaktadır. Evine giden yolda Bekçi Nafiz'le her gün karşılaşır:

"İsli akşamlarında maden kentinin /

*Mezarlık yokuşuna tırmanırdım /
Santral bekçisi Nafiz'i / Ta uzaklardan
tanırdım. / Her akşam o, hep aynı yerde /
Bilinmez ne düşünürdü / Onun yaktığı
ışıklar / Dağların tepesinde / Yıldızlarla
öpüşürdü./... ”*

Bu yol üzerinde içli dışlı olduğu
başka dostları da vardır Behçet'in.
Onlarla selamlaşır, söyleşir, çekinmeden
sofralarına oturur. Bunlardan biri de
Çomranlı köyünden Koca Yusuf'tur:

*“Toprak anamızın karnında kırk yıl /
Bir barsak kurdu gibi / Karanlıklarda
geçmişti yaşamı / Koca Yusuf'un / Gün
ışığından pek hoşlanmazdı / Derin mavi
gökler korkuturdu onu/ Kör katırına
dönmüştü ocakların / Kısık bakardı
ışığa / ... ”*

Eskiden Çaycuma'dan Zonguldak'a
oto yolu yoktu. Yaya yolu ise Yaka
köyü-Güdüllü-Sapca-Kırat üzerinden
koyver kendini yokuş aşağıya,
Dilaver-Asma yoluyla
Zonguldak'tasın. Tren Yolu ise 1937'de
açılır törenlerle. Bugünkü teknoloji
olmadığı için dağlar, kayalıklar el emeği
ile murçlarla delinerek, tüneller açılarak.

*“Çaycuma ile Filyos arası / Sıfır
rakım / Işıldayan raylarda / Gümüş
benekli bir yılan gibi süzülür / Hasret
kavuşturan / Düzköylü Makinist Mustan
/ Yanık bir düdük sesiyle Selamlar dağı
taşı / ... ”*

Kitabın 16. sayfasında III nolu şiir
başlar. Bu şiir, Sürmeneli Süleyman
Kaptan ile karısının ve kızının, Kurtuluş

Savaşımızda İstanbul'dan İnebolu'ya top, tüfek, mermi taşıyan ünlü gemilerimizden yiğit Gazal Vapuru'nun şiirsel trajik öyküsüdür. Şiiri okurken, her dize bir fotoğraf karesi gibi canlanır gözünüzün önünde. Behçet Hoca'nın usta anlatımıyla, bir Karadeniz akşamının, dünyanın çok az sahilinde görülebilen güzelliğini yudumlarken, birden, ustaca yazılmış ve sözcüklerle canlandırılmış bir trajedinin içinizi burkan acısıyla yanar yüreğiniz.

“Limanın tozlu aynasında / Yıldızlar gibi yanar / Maden kentinin ışıkları / ... Karanlıklarda bir vapur sesi / Çığlık çığlık / Kentin üstünden aşır / Dağlara ulaşıp / Sarsarken / Gecenin kara örtüsünü / Anımsattırıyor / Bir gurbet türküsünü / Selamlıyor Süleyman Kaptan / Saygıdeğer gemiyi / ... Bir Yavuz'a duyardı / Gemiler içinde / Bir de Gazal'a / Bu derin saygıyı / ...”

Zonguldak sahilinde birden patlayan kudurgan Karadeniz dalgalarının Kaptanın karısını ve kızını yutuğu, bu olayı elinde tabancası ile izlemek durumunda kalan kaptanın gemisiyle birlikte karanlık dalgalarda kayboluşu dizelere yansır:

“Dev bir üçleme / Patladı üç el silâh gibi / Kaptan köşkünde / Köşkle birlikte kaptan / Dalgaların köpüklü kanatlarından / Düştü katran renkli sulara / Daldı uyanılmaz uykulara / ...”

Zonguldak, ilkçağda **“Sandraca”** adı ile anılan derenin açtığı vadinin iki

yamacında kurulmuş. Topraklarında bulunan kömür madeninin işletilmesiyle, özellikle Cumhuriyet döneminde gelişen büyüyen bir kent. Kömür olmasaydı, küçük bir balıkçı köyü olarak kalacaktı kuşkusuz. Kömür, binlerce insana ekmek olmuştur, doğru. Ama herkesi de doyuramadığı bir gerçektir:

“Kocası Gebeş Mahmut / Damızlık boğa gibi / Haybeden yaşar./ Vurup sırtına torbayı / Selime / Öğleden sonraları / Tanrının günü / Çarşıya koşar,/ Dolaşır lokantaları / Bitince işi / Tırmanıp yokuşu / Evin yolunu tutar / Torbasında yemek artıkları / Ekmek kırıntıları./...”

Zonguldak caddelerinde iz bırakan kişilerden biri de Nuri Bey'dir. Lise öğrenciliği yıllarımızda ben de tanımıştım Nuri Bey'i. Birbirine karışan saç-sakalı, pejmürde giysileri ve sürekli kendi kendine konuşması ile çekmişti dikkatimizi. Deliydi besbelli, ama o Nuri Bey'di. Hakkında farklı şeyler söylenirdi. Galatalı Ahmet'in dükkânında karnını doyurur, İstanbul Pastanesinde kendisine yapılacak servisi beklerdi ciddiyetle.

“Caddelerin gediklisi / Sevi delisi / Nuri Bey nerdeyse arz-ı endam eyler / Durmadan konuşur kendisiyle / Anlaşılmaz şeyler söyler / Onu tanıyan eskiler / Memurken Tekel'de / Sarışın bir dilbere / Karasevdahtı derler / O yüzden kaçırır kaçıkları / ...”

Behçet Hoca ile Tatlıcı Tahsin apartmanında altlı-üstlü otururken birbirimize gider gelirdik. Hoca içki kullanmazdı ama çay sohbetlerine de doyum olmazdı doğrusu. Ortak konularımızdan biri de Çaycuma olurdu kuşkusuz. Eski Çaycuma'dan çıkarak yola, kişiler, olaylar, mekanlar, anılarla saatleri tüketirdik. Bana Türküsüz Kent'i çok sevdiren nedenlerden biri de VI nolu şiirdeki Çaycuma betimlemeleridir: *“Çatlayınca yeşil zırhı cevizlerin / Çaycuma'nın güz bahçelerindeyim./”* Sadece bu iki dizeyle bile eski Çaycuma'nın kıvrılıp giden yollarında, sokaklarında, kırlarında dolaşır, ilk gençlik dönemlerimin anılarını yaşarım.

“Günlerden Cuma ise eğer / Çayköylü İmam Serkisof / Erkenden yollara düşer / Doru kısrak bilir yolları / Osmanlı eğerinin üstünde / Tesbihi elinde / Sübhanallah çekerek / Varır Çaycuma'ya /...”

Anıların diğer ayağı da Devrek'tir. Behçet Hoca benden önce, ben ondan yıllar sonra birer Devrekli kıza gönül düşürüp, baş-göz olmuşuz. Hoca ile birer “Devrek damadı” urbası giymişiz. O nedenle ev sohbetlerinde arada bir Çaycumalılık-Devreklilik çekişmeleri de olurdu şakacıktan. Türküsüz Kent'te VII nolu şiir etkileyici bir Devrek betimlemesi ile başlar: *Bir ilkyaz sabahı geçtik Devrek'ten / Sisler içinde akmaktaydı ırmak / Yeşil yeşil geriniyordu / Rüştü'yü yaratan toprak /...* Eski Devrek'in ilginç kişilerinden

biri de Bülüm'dür anlatılana göre:

“Atarak her tasayı yürekten / Eşleyip anıların soğuyan küllerini / Çağırırdım çocukluğumun / Mutlu günlerini / Erkenden yakardı köşebaşlarının / Lüks lambalarını Bülüm /...”

Ramazan aylarında iftar vaktinde **“Ramazan topu”**nu atma görevini yapan Bülüm, Sahur vakti de **“Ramazan davulu”** çalar: *Geceyi sarsardı davuluyla Bülüm / Güm güm güm /...*

*Vurarak davuluna / Güm güm güm /
Maniler söylerdi Bülüm./*

Şiirin bu kısmında Behçet Hoca, eşi Suat Hanım ile ilgili önemli bir itirafta / iltifatta da bulunur: “*Kutsal kitapların cennet betimleri / Anımsatırdı bu güzel yerleri / En iyi kızlarından birini bana veren / O dost yüzlü beyaz evlerden / Çok azı kalmış bugün/... ”*

Zonguldak limanı Behçet Hoca'ya göre “*bir sihirli tastaki su*” olsa da limanın dışında gemileri nelerin beklediği bilinmez çoğu kez. Uyur-gezer Karadeniz dalgaları birden büyür yuvarlana yuvarlana. “Ya malını ya canını” der ya eşkıya, ama korkunç kükremelerle büyüyen **dalgalar** “**ne can bırakır ne mal**” insana, yer yutar ne var ne yoksa. Bu tür bir felakete uğrayan gemilerden biri de Hisar şilebidir:

*“Tamamlayınca yükünü kalkardı /
Şilepler içinde Hisar bir başkaydı /
Yüksüzken daha da görkemliydi / Verip
burnunu poyraza / Baş-kıç yapan
gemilere inat / Yalpa yapardı./ Ak bir
kule gibi dururdu denizin ortasında /
Ambarları tıklım tıklım kömür dolu / Bir
Şubat sabahı çıktı limandan /... ”*

Hisar şilebi o gün Kefken açıklarında yakalanır karayel fırtınasına ve alabora olarak Karadeniz'in dibini boylar ne yazık ki...

Zonguldak kömür madeni ocaklarında bir zamanlar kırkbeş bin kadar işçi çalışırdı. Yöneticilerin “daha

çok kömür” isteği göçük, grizu gibi yeraltı kazaları ile sonuçlanmıştı çoğu kez. Şimdi limanda bulunan

“Zonguldak Havzası Maden Şehitleri Anıtı”nda ise beş bine yakın maden şehidinin adları yazılıdır. Anıttaki binlerce plakaya yazılı adlar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, oradan da günümüze Yeni Türk Devleti'nin kurtuluş ve kalkınma savaşımı dönemlerinde ve devamında sadece Zonguldaklılar'ın ödediği bir bedelin rakamlarıdır.

*Toprak altında yaşayan yalnız
böcekler midir? / Tonya'lı Ali sekiz
vardiyasında işçidir./ Tonya neresi
Üzülmaz neresi / Ağlamaklı eder insanı /
Öykünün gerisi/ Tonya'lı Ali dipten deler
dağları / Lağımıcıdır./ Elinde tabancası /
Birkaç papele yaşar / Tüm yaşantıların
en namuslusunu / Ciğerlerinde kara
tozlar/...*

*Karamusa'dan Kamil / Ve
domuzdamcı yedi arkadaşı / Başlatmak
için yerin altında / Sekiz saatlik bir
savaşı / Kemerlerinden sarkan / Davi
lambalarının ışığında / Girdiler
Dağbaca'dan içeri / Arılar gibi
çalışıyordu posta / Melemetçiler,
kazmacılar, lağımıcılar / Kara bir toz
bulutunun içinde/...*

“yüzleri gecelerce kara, içleri apak” Tonyalı Ali ve Karamusa'dan Kamil, yurdun değişik bölgelerinden iş ve ekmek için Zonguldak'ta gelerek bir “göldeste” oluşturan insanların

simgesidir Behçet Hoca'nın şiirinde, adsız–unvansız kahramanlarıdır güzel yurdumuzun..

Türküsüz Kent'in aynasından geçenler öyle varlıklı, yaşamı rahat, sorunsuz yaşayan kişiler değildir. Onlar Zonguldak kentinin kayalık yamaçlarında ve köylerinde yaşama tutunmaya çalışan, ekmeklerini taştan çıkaran, afrası taffrası olmayan sıradan insanlardır. Deniz Kulübü'nün, Emirgân'ın adını bile bilmezler. Gazipaşa caddesi'nin renkli vitrinlerine yanaşamazlar, iyi bir lokantada bir kerecik olsun felektten bir gece çalacak paraları olmamıştır. Ama dost, sıcak kanlı, hoşgörölü, yardımsever insanlardır. İşte Behçet Hoca, Zonguldak'ta merkezde oturanlardan kimsenin yaşadıklarının farkında olmadığı, kenar mahalle ve köy kökenli insanları anlatır şiirlerinde. Onların küçük yaşamlarının öykülerini şiirleştirir kitabında. Ne gariptir ki, Zonguldak'ın bir çok sıfat taşıyan kişileri gibi, kendilerini şiirlerine konu edinen, yaşam sorunlarını işleyen Behçet Kalaycı'dan da haberleri olmamıştır onların.

Türküsüz Kent'in sonlarına doğru birden Zonguldak'ın bir başka simgesi “defne”lerin şiirsel öyküsü ile karşılaşıyorsunuz. Bu şiirle Behçet Hoca'nın mitoloji bilgisinin de gücünü anlıyorsunuz.

*Küçük bir çocukken daha / Gördüm
tak-ı zaferleri süslerken seni / Yayılmıştı
soylu kokun havaya / Rengin yeşillerin
en güzeli /... Karadeniz kıyılarında
soyunup mit'inden / Gerçek kimliğini
bulmuşsun / Dağlardan denize doğru
inen / Yeşil bir sel olmuşsun /...*

Kitabın son şiiri, Behçet Hoca'nın yaşamının odak noktası Zonguldak'a içli, hüznölü bir seslenişi gibidir. Onbir nolu bu şiir, kitabın müthiş bir final şiiridir. Şiirin son dizesinde “Seni zehirli bir çiçek gibi kokluyorum Zonguldak.” der Hoca. Çünkü Zonguldak: yeraltı ve yerüstü yaşamıyla, tarif edilemez doğal güzelliğiyle, Behçet Hoca'nın anılarıyla, zehirli bir çiçek de olsa koklanır. Bu kentte yaşamak bile; emek temeli üzerinde yükselen değerleriyle, insanı kahreden acılarıyla, tadına doyumaz güzellikleriyle olsun “bir ömre bedel anlamlar” taşır her zaman. Şiirin son dörtlüğünde : “*Rüştü, Muzaffer, Necatigil şair dostlar / Uzak baharların solgun gülleri /..*” der Behçet Hoca. Ne ilginç yaşam çelişkisidir ki, şimdi o da “uzak baharlar ülkesinde solgun bir gül”dür artık . Anılar Geçidi-1962, Türküsüz Kent-1983, Kıvırcık-Genç Bir Maden İşçisinin Öyküsü-1992 adlı kitapları Zonguldak'a ve Türk Edebiyatına kazandırdığı için ona içten teşekkürler ediyorum. Işıklar içinde yatsın...

Muzaffer'in 40'lı yıllar için yaptığı betimlemesiyle "insanları yorulmadan sokakları yorulan" bu küçük kenti bırakıp gitme arzusuyla yanıp tutuştuğum zamanlar oldu. Limandan her kalkan geminin içinde olmak isterdim. Sefer nereye olursa olsun. "Bir mürekkep gibi kararsa da gökle deniz / İçimizdeki bu ışık yeter elbet" diyen Baudelaire'in umut ışığı yoktu içimde. Zonguldak'ta baharlar hep geç gelirdi. O canım Nisan, Mayıs ayları sisler içinde geçerdi. Limanda sis düdüklü öter dururdu. Rüştü'nün "Bana yalnız kocaman gemiler verin / o kocaman gemilerle / Bir üstüva memleketinden / Bir pula satın aldığım / Baharları getireceğim." diye sızlandığı o çocuksu istek de içinde söner giderdi. Üstüvalar, medarlar bizden esirgedikleri baharlarını hep başka diyarlara gönderirlerdi. Çok sürmez içimdeki bu kaçıp kurtulma arzusu bu kentten uzakta yaşamının korkusuna dönüşürdü.

Belleğimde netleşen ilk Zonguldak fotoğrafları 1930'lu yıllara tarihlenir. O yıllarda Üzülmüş'den, Çaydamar'dan gelen kömür yüklü trenler kentin biricik çarşısını boydan boya geçerek limana giderlerdi. Bir güvenlik önlemi olsa gerek, trenler yürüyüş hızıyla giderlerdi. Bacalarından savrulan koyu dumanlar çarşığı ise boğardı.

Sokaktaki insanların yüzleri, burun delikleri iş içinde kalırdı. Tuhaftır, gene de insanlar beyazlar giyinmeye özen gösterirlerdi.

Kentin sınırları Devlet Hastanesinden Maden Mektebine gelir dayanırdı. Hastanenin arkası nice sevgili insanı koynuna verdiğimiz bir gömütlüktü. Yöre fundalıktı. Çakallar ortalıkta evcil hayvanlar gibi dolaşırlardı. Fenere bir keçi yolundan gidilirdi. Büyük ve küçük Kapuzlar keşif için bir Kristof Kolomb'un gelmesini bekliyorlardı. Kilimli tünelleri yeni açılıyordu. Kilimli'den ortaokula gelen arkadaşlarımız yolu biraz kısaltmak için bu tünellerden geçerek gelirlerdi. Kozlu'dan gelenler ise İhsaniye üzerinden, kızlı-erkekli kabileler halinde, yaz-kış demeden yürüyerek gelirlerdi. Maden Mektebi kapatıldığı için, bizim sevgili okulumuz, Zonguldak Ortaokulu çevrede bir fakülte kadar saygındı. Bu okulu bitirenler Vilayette olsun, İşletme'de olsun tercihan işe alınıyorlardı.

Deniz Kozlu'yla daha bir barıştıktı. Küçük bir Koyla çarşıya iyice sokulurdu. Denize yakın bir yerde, derenin kıyısında futbol alanı vardı. O yıllarda Zonguldak futbol alanı İncir Suyu denilen şimdiki istasyonun bulunduğu yerdeydi. İstasyon yapılırken alan da yok olup gitti. Futbol maçlarımızı Kozlu alanında yapıyorduk. Zonguldak'ta mahalle maçlarımızı ve antrenmanlarımızı yaptığımız şimdiki stadyumun yerinde küçük yeşil bir alan,

diğeri de Fındık Suyu denilen yerde toprak bir alan vardı. Maçlar için Kozlu'ya deniz ölgün ise kürek çekerek sandalla, deniz yol vermezse eski yoldan yürüyerek gider gelirdik. O zamanlar taksi lükstü. Dolmuş da henüz icat edilmemişti.

Fener semti Zonguldak'ın PERA'sı idi. Loş ormanların içinde çan sesleriyle ürperirdiniz. Orman içinde döşenmiş dar kaldırımlarda bazen bir papaz silüetiyle, bazen de aralarında fiskos eden rahibelerin ekzotik görüntüleriyle karşılaşırdınız. Fransız stilindeki dik çatılı, panjurlu evlerin bahçeleri küçük parklar gibi bakımlıydı. Gökyüzünü bir tünel gibi

örtten sık ağaçların altındaki dar bir şoseden Maden Mektebine gidilirdi. Tenis kortunda bembeyaz giysileri içinde şık hanımlarla beyler aralarında Fransızca konuşurlardı. Burası kentin en uygar yeri idi. Çevre yaz-kış yeşili solmayan defnelerle kaplıydı.

Yaz aylarında Kozlu çatanası, Boğaz'ın tenezzüh motörleri gibi, tersaneye kibar insanlar taşırdı. Bunlar, pek az istisnasıyla, Zonguldak'ın, Kömür İşletmesinin elitini oluşturan insanlardı. Denize mayo ile girerlerdi. Ötede, henüz plaj haline gelmemiş olan, Büyük Kapuz kumsalında entari ile denize kaçamak giren kadınlar görülürdü. Bunlar romatizma ağrılarına şifa arayan kimselerdi.

Şimdiki Emlak Bankası'nın yerinde

Zonguldak'ın erkekler için en sefalı yeri olan Kılburun kahvesi vardı. Yaz günlerinde asmalı bahçesi deniz rüzgarlarına açık, asude bir dinlenme yeri idi. Çayınızı yudumlarken Soğuksu kumsalına tüller gibi serilen köpüklü dalgaların sesini dinleyebilirdiniz. Karşıda Balkaya Pastanesi entellerin buluşma yeri idi. Kentin yazar-çizer takımı da çaylarını burada içerler, yazın üzerine söyleşiler yaparlardı. Yakındaki Halkevi kitaplığı beyin açılığını doyurduğumuz biricik yerdi. Birkaç hevesli orada ruhlarımızı ısıtan bir şiir iklimi yaratmıştık.

Acılık köprüsüne yakın, kentin biricik parkı olan Uzun Mehmet Parkı banklarında yorgun işçilerin uyuduğu, çiçekleri kömür tozlarıyla örtülü bakımsız bir parktı. Parkın ortasında ise bulanmış camlarıyla ocaktan işçi yüzünü andıran kocaman bir madenci lambası parkın tek anıydı. Dereler gene kapkara akıyordu. Eski Hükümet önündeki alanda kiralık bisiklete binen kirli yüzlü çocuklar, kafa-karış oynayan erken efeleşmiş Gürcü Tepesi ve Soğuksu delikanlılarının kendilerine özgü argolarla dolu espirili takılmalarına tanık olurdunuz. Bazen bu alanda cambaz kumpanyaları gösteriler yapar, halk bu gösterileri nefeslerini tutarak izlerdi. Sinemada Arap filmleri revaçta olduğu bir dönemdi. Arada bir gösterime giren Tarzan filmleri çocukların bayramı olurdu. Sık sık varyete ve tuluat kumpanyaları gelir kentin tek sineması

olan Zevk sineması gece gündüz dolar taşardı. Sokaklar "merhabası bol" sokaklardı. Yurdun dört yanından gelmiş olan kent halkı bir iki kuşak sonra İstanbul şivesini çok güzel konuşan insanlar haline gelmişti. Eski Zonguldak kibar, görgülü ve hoşgörülü insanların yaşadığı bir kentti. Bu iklimi şu dizelerle dile getirmiştim:

*"Yurt bahçelerinden kopmuş birer çiçek
Türlü renk ve kokularıyla gelerek
Yaratmış bu sevecen halkı
Bir GÜLDESTEde birleşerek."*

Yok artık o güzel insanlar. Denizin safir mavisinde ak bir masal kuşu gibi süzülüp giden yelkenliler de yok. Soysal'ın o "Ağlatan Gemiler" i kalkmıyor limandan. Beyaz mendillerin hüzünlü vedayı uçuşmuyor rüzgarda. Eski Zonguldak bir masal kenti miydi? Bizler yitik bir cennetin hayal kişileri miydik? Anılara tutsak bir yürekle özlem sularının burgaçlarındayız bugün.

Belleğimin fotoğraf sergisi ne yazık ki yalnız bana açık. Bütün bu güzelliklerin, güneşin çekilmesiyle silinen gölgeler gibi, yitip gitmesine ve kokusuyla esrik yaşadığım o GÜLDESTE'nin bir gün solmasına razı olamıyorum gönlüm.

Yazdığım birkaç kitapçıkla bütün bu güzellikleri acımasız zamanın yağmasından korumak istedim.

Düşlerde kalan Zonguldak'ın anısına saygıyla.

* * * *

ÖLÜMÜNÜN 49. YILDÖNÜMÜNDE

ŞAİR RÜŞTÜ ONUR

İ. Behçet Kalaycı

(Dostu olmasaydım kendisinden daha kolaylıkla bahsederdim. Dostlukta bir çekingenlik vardır. Bu yüzden ona hayranlığımı rahat rahat anlatamayacağım.) Bu sözleri ünlü Fransız yazarı Andre Gide şair dostu Paul Valery için söylemiş. Rüştü'yü anarken bu sözler düştü usuma. Yıllar nasıl da akıp geçmiş? Yarım yüzyıl olmuş öleli. Bu yarım yüzyıl içinde yitip eskiye ne? Hemen hiçbir şey Bellekte pırıl pırıl bir yığın anı. Çoğunu kendi sesinden dinlediğim, her okuyuşumda o ürpertili sesin bana eşlik ettiğini duyar gibi olduğum bir tutam şiir.

Zonguldak 1930-1940'lı yıllarda yurdun önde gelen canlı kültür merkezlerinden biriydi. **Halkevi** dergisi olan **Karaelmas**, **Tahir Karauğuz**'un çıkardığı **Doğu** dergisi, **Bucak**, **İnci** gibi dergiler, kaliteli yerel gazeteler, Halkevi'nin aralıksız sürdürdüğü kültür-sanat etkinlikleri bu canlılığı yaratan kaynaklardı. Şimdilerde Belediyenin kullandığı Halkevi binasının alt katındaki odalardan biri kitaplıktı. Bir okuma mekanı olarak oldukça küçük ve dardı. Masaların üstü yurdun dört bir yanından gelen Halkevi dergileri ve günlük gazetelerle dolu olurdu. Gazeteleri okumak için halktan da gelenler olurdu. Ancak onlar kitaplığın

birkaç dakikalık konuklarıydı. Kitaplığın bazı gediklileri vardı ki, okul saatlerinin dışında hep orada olurlardı. **İsfendiyar Baruönü**, **Muzaffer Soysal**, **Rüştü Onur**. Daha sonraları **Muzaffer Tayip Uslu**, **Behzat Baruönü**, **Behçet Necatigil** de bunlara katıldılar. Günlüklere şöyle bir göz atıldıktan sonra dergilerle baş başa saatler geçernrdi. Rüştü'nün düşün yazılarından çok şiirlere eğildiğini görürdüm. Bazen hoşuna giden bir şiiri sivri dudaklarını büzerek mırıldanırken esmer, çilli yüzüne bir “MEMNUNİYET”in aydınlığı yayılırdı. **Halkevi** kitaplığı sanki bir “Kırkambar”dı. Kemalist ideolojiyi yaymayı amaçlayanlar yanında hangi ölçülere göre seçildiklerini bugün bile kestiremediğim çeşitli yayınlar. Bir yönlendiricimiz de olmadığı için bunları, büyük bir susamışlıkla, gelişigüzel okurduk.

O sıralar **Şair-i Âzam Abdülhak Hâmid**'in ölümü büyük yankılar yapmıştı. Necip Fazıl Kısa kürek Halkevi salonunda **Hâmid** üzerine bir konferans verdi. Ünlü bir şair olduğu kadar bir retorik ustası da olan **Kısakürek** hepimizi etkilemişti. Halkevi kitaplığının bir köşesine, ahşap bir kaide üstüne, **Hâmid**'in büstü, önüne de yapıtlarından bazıları konularak bir **Abdülhak Hâmid** köşesi yapılmıştı. **Şair-i Âzam**, monoklü gözünde, ciddi bakışlarla bizi izler gibiydi. Galiba bu bakışlardan sıkılıyorduk. Kitaplığın havasına bir ağırlık çökmüştü. İlk tepki **Rüştü**'den geldi: “**Bu**

adamın neresi büyük şair anlamıyorum. Bir yığın kitap yazmış hiç birisi zevkimize uymaz. Dilini kimse anlamaz. Bu gibilerin ağırlığı altında ezilmekten kurtulmadıkça bu memlekette şair yetişmez.”

O yıllar Zonguldak ortaokulunda şiir yazan birkaç arkadaş vardı. Tümü heceyle yazıyorlardı. Aralarında **Rüştü** yoktu. Onu bir şiirseven olarak görüyorduk. Bunu ölümünden sonra kardeşleri Hüseyin ve Saffet Onur ile yaptığımız konuşmalarda sözkonusu ettik. Onlar da aynı kanıdaydılar. O sıralar onun bir hazırlık dönemi yaşadığı doğrudur. Bu yoğun

akümülyasyon ileride onun kreasyona geçişini kolaylaştıracaktı.

Rüştü kısacık kelebek yaşamının her anını bir estetik duyarlığı içinde geçirdi. Güzellik tutkunuydu. Sık sık âşık olurdu. Bunlar **“yüzü kızarmadan anlatmak istediği”** günahsız ya da **ELVEDA** şiirinde dile getirdiği **“kırkı içinde aşklar”**dı. Çoğu doğarken ölürdü. Ortaokul öğrencisiyken peşlerinden koştuğumuz kızlardan bazıları bugün hâlâ o sokaklardan geçiyor. Ana ya da nine olmuş her biri. Bir zamanlar sevilip şiirlere konu olduklarını hiçbir zaman öğrenemeyecekler. Tagore, **“Söylenmeyen sevgi kutsaldır”** der. İster sevginin kutsallığına olan inancımıza, ister

toyluğumuza verilsin bu böyle sürüp gitti.

Bir gün **Rüştü, Kastamonu Lisesi'**nde okumak üzere Zonguldak'tan ayrıldı. Orada **Abdülbaki Gölpınarlı'nın** öğrencisi oldu. **Gölpınarlı** Mevlevi geleneğince yeşiller giyinen, güzel konuşan, hele söz Divan Şiiri'ne gelince, sözü musikiye dönüştüren o büyüleyici etkisiyle **Rüştü'yü** kendisine hayran eder. O zamana kadar şiir tutkusunu bir gizilgüç olarak iç dünyasında taşıyan **Rüştü** bu kıvılcımla parlar. Tansık doğmuştur. Yaşından umulmayacak güzellikle şiirler verir art arda.

Ertesi yıl yeniden **Zonguldak M. Çelikel Lisesi'**ne döner, artık bir şair **Rüştü Onur** vardır Zonguldak'ta. Şiirleri elden ele dolaşır, dilden düşmez. Şiirimizde Toplumcu 40 Şiiri'nin saltanatı sürerken GARİP'çiler de seslerini duyurmaya başlamışlardır. **Salah Bırsel** ve **Necati Cumalı** ile dostlukları bu döneme rastlar. Mektuplarla süren dostluklardır bunlar. Şiirleri **Varlık** ve **Servet-i Fünun** gibi önemli dergilerde yayınlanmaya başlar. M.Çelikel Lisesi'nde o yıl bir şair daha vardır ki, adı daima **Rüştü** ile birlikte anılır olmuştur. Doğumunda ve ölümünde onu iki yıl gecikmeyle izler. İkisinin de ölümü veremden olmuştur. Bu şair **Muzaffer Tayip Uslu'dur**. Onun da şiirleri dergilerde çıkmaktadır. Aralarında sıkı bir dostluk başlar. Karakterleri birbirinin tam karşıtı olmasına karşın dostluklarını

perçinleyen ortak payda şiirdir. İkisi de adeta bir şiir delisidir. **Rüştü'nün** erinci Tanrı'da aramasına karşılık Muzaffer koyu bir nihilisttir. Nazım'ı hiç dilinden düşürmez. **Rüştü** önceleri **Haşim** ve **Tanpınar'a** hayrandır. Şiirlerinde bu iki ustanın etkisi, varlığını daima duyurdu. Sanatın ustaları öykünerek başlaması her dönemde kabul görmüş bir gerçekliktir. Şair yaşamları üç - beş yılla sınırlı olanların geride bıraktıkları şiirler incelenirken onların henüz öykünme döneminde bulundukları gerçeğini göz ardı etmemek yerinde olur. Taşra yaşamının yoksunluk ve olanaksızlıkları da buna eklenince bu gibilerin açmazı daha da belirginleşir.

Rüştü'nün şiirine bakarken o dönem şairlerinin çokça kullandığı bazı izlekleri onun da kullandığını görüyoruz. “**Mevsimler**”, “**Medarlar**”, “**Stepler**”, “**Cenup Rüzgarları**”, “**Uzaklara Giden Gemiler**”, “**Ölüm**”, “**Yaşama Sevinci**”, “**Kaçıp Kurtulma Arzusu**” gibi.

Haşim, Tanpınar ve **Tarancı'nın** da zaman zaman dize başlarında kullandıkları “**ve**” bağlacını kullanmada ölçüyü kaçırdığı oluyor. Ondizelik **GİTTİ** şiirinde, dize başlarında üç kez “**ve**” bağlacını kullanmıştır.

“**Cenup**”, “**Muttasıl**”, “**Fecir**”, “**Kavis**”, “**Sükut**”, “**Bigünah**” gibi bugün artık kullanılmayan sözcükleri kullanmasına karşın dili oldukça sade ve pürüzsüzdür.

Rüştü'nün şiiri genel havasıyla nasıl bir şiirdir?

Çocuksu temiz duyguların işlendiği, ölçülü lirizmiyle okuyucuyu yormayan “**NAİF**” bir şiir. O yaşta, onun ortamında

yetişen bir şairin özgün şiirler vermesi beklenemezdi. Çağdaşı pek çok şairin şiiri gibi onunki de bir “ANLATI” şiiri olarak kalmış, bir “YARATI” şiiri düzeyine ulaşamamıştır. Yaşasaydı şiiri hangi çizgide geliştirdi? Yazın tarihimizde bir ekolden söz edilemeyeceğine göre, o da bir çokları gibi moda akımların birinden diğerine seker durur muydu? Bilinmez. Bu konuda ahkam kesmek bilicilik olur.

“GARİP”i gördükten sonra Orhan Veli ve arkadaşlarına karşı duyduğu aşırı sempati, bazı izlekler dışında, şiirini pek etkilemiş sayılmaz. Uyak kullanma alışkanlığı sürer. Zaten **Orhan Veli** son döneminde, **Oktay Rıfat** ile **Melih Cevdet** daha sonraları

başka arayışlara yöneldiler.

Şiirimizde etkisi büyük olan ve hakkında çok yazılıp konuşulan **GARİP AKIMI** neydi aslında? Bunun yanıtını en güzel **Jean Cocteau** vermişti: “**Bizim Fransız şairlerinin yüz yılda yaptıklarını sizinkiler çeyrek yüzyıla sığdırmışlar.**”

Bizimkilerin işi elbette daha kolaydı. Önlerinde öykünüp yararlanabilecekleri yığınla örnek vardı. Yabancı dil de bildiklerinden bu işi kolayca kıvırdılar. Yukarıda **Rüşü** ile **Muzaffer**'in şiir serüvenlerinin üç-beş yıllık bir zamanla sınırlı kaldığını söylemiştik. Bu durumları yazgıları onlarınkine benzeyen dünya şiirinin bazı ünlülerinin adlarını çağırıştırıyor. Örneğe: **Lermantov**, **Puşkin**, **Arthur Rimbaud**, **Sandor Petöfi**. Bunlar

yaşamlarına sanat dehalarının damgasını vurmuş ölümsüzler. Rüştü kendi sanat ikliminde, Azrail'in soluğunu her an ensesinde duymasına karşın, gene de kendi **DEMON**'ı ile barışık, mutluluk muştuları veren, bir medar rüzgarı gibi içimizi ısıtan bir demet şiir bırakıp gitti.

Onu son kez Zonguldak Devlet Hastanesi'nin Veremliler Koğuşunda , o üst kattaki denize bakan odada, tek başına yatarken gördüm. **İsfendiyar Baruönü** ile gitmiştik. Esmer, hafif çilli yüzü iyice sararıp solmuştu. Öpmemize izin vermedi. Hastalığı bulaştırmaktan korkuyordu. Ona getirdiğimiz kitabı baş ucundaki komidinin üzerine bıraktım. Bu **Tagore**'nin **Bahçivcan** adlı yapıtıydı. Bir Hoyi çevirisi. Uzanıp kitabı aldı. İlk açtığı sayfadan dizeler okumaya başladı.

“Ey dünya, sana koku ve gururlarıyla bir çok çiçek gelecek, fakat benim çiçek toplama zamanım sona ermiştir.”

Gözleri doldu, dudakları titreyerek: **“Benim için söylenmiş sanki.”** dedi. **“Hepimiz için.”** diye yanıtladım. Sözlerim inandırıcı değildi. Başka ziyaretçilerin gelmesi üzerine izin isteyip ayrıldık. Hastane yokuşundan inerken yaşamın hiçliğini duyumsadım.

Rüştü bir süre de **Heybeliada Sanatoryumu**'nda sağittım gördü. Morali düzelmişti. Zonguldak Maliyesinde çalışmaya başladı.

Okuldan tamamen kopmuştu. İçinde bunun ezikliğini duyumsamakla birlikte şiire daha çok zaman ayırabileceğini düşünerek avunuyordu. Bu aldatıcı iyileşme kısa sürdü. Koch Basilleri yeniden saldırıya geçtiler. Yazgısının ondan esirgediğı tüm dünya nimetlerine karşı duyduğu o önlenemez tutkuyla kendisi gibi veremli bir kız olan **Mediha Sessiz** ile evlendi.

Evlilikleri yaşam trajedilerinin belki en acıklı evresi oldu. Önce sevgili karısı, kısa bir süre sonra da kendisi öldü. 1920 yılında **Devrek**'te başlayan yaşamı **2 Aralık 1942**'de **İstanbul**'da sona erdi.

Şiirleri, ölümünden sonra, dostu, **Salah Birscl** tarafından **“Rüştü Onur, Şiirleri, Yazıları, Kendisi İçin Yazılanlar”** adlı bir kitapta toplanarak **“Yeditepe Yayınları”** (1956) arasında çıktı. Anısına içten saygılar.

Karısı için yazdığı **GİTTİ** şiirini birlikte okuyalım:

GİTTİ

Gitti dönmeyecek o ne yaz ne bahar
Bir matem rüyası yaşayacak kuşlar
Ve yabani otlarla dolacak bahçem.
Gitti, o günden beri odası boş
Ve kapısı aralık.

Gitti, düğümlendi boğazımda hıçkırık
Gitti, aynalarda örümceklenen bir hayal
Ve sessizce omza düşen başlar
Gitti, zehir oldu o günden beri
İçime akan yaşlar.

(**KIYI** Kültür Sanat Dergisi-
Aralık-1991- Sayı 69)

* * * *

Kitaplarına girmeyen şiirleri

Eski Soğuksu Köprüsü

Aylardan Mart'tı, gün akşama dönüyordu
İçimde onulmaz bir geçmişin özlemi
Yağmur altında bir başıma
Eski Soğuksu köprüsünden geçiyordum.

Islak saçak altlarında kediler dubleksti
Bir döl bereketi sarmıştı dört yanı
Dalları tomur tomurdu ağaçların
Sular –bermutad- kapkara akıyordu.

Birden tersine aktı zaman şeridi
Koltuğunda dergiler, kitaplar
Ekzotik yüzünde bir Özbek hüznü
Ahmet Naim Çıladır göründü.

Şapkam yoktu çıkaramadım
Öykünün bu büyük ustasına
Temennah çektik karşılıklı
Dudaklarımızda acı gülücükler.

Dante'nin Cehennemi'nde ürpermedim
Onun öykülerinde ürperdiğim kadar
O öyküler ki emeğin sonsuz çilesinden
Karanlıkta açmış güller gibiydiler.

Mehmet Seyda bu, ardından gelen
İki dirhem bir çekirdek
Trençkotunun yakaları kalkık
Fenercinin kızına zırlı zırlı aşık.

Yanartaş'lar yazılmamış henüz
Şiir-öykü döneminde Seyda
Çıladır'ı sordu, “geçti” dedim
Yürüdü Davud'un kahvesine.

Altından katran renkli sular
Üstünden insanlar akmaktaydı köprünün
O insanlar ki Soğuksulu, Osmançayırılı
Hamurları efelikle karılı.

Rüştü'yü gördüm birden kalabalıkta
Devrekli şair Rüştü Onur'u
Güz yaprakları gibi solgundu yüzü
Memnundu yaşamaktan “şapkasının altında”

El ettim yanıma geldi
Kısa bir hoşbeşten sonra
Mutadı olduğu üzre efendim
Şiirden açtık sözü.

Şair Leyla Sokağı'nda Beşiktaş'ta
Salata satmamıştı henüz
Mediha'yı tanımadan önce
Tanışmıştı basil dö Kok'la.

İnce bir dal gibi karıştı kalabalığa
Buğulu bir “eyvallah” bırakıp arkasında
Bense acaip hüznlendim
Yakıştıramadım ölümü genç yaşında.

Muzaffer Tayyip çılgın gibiydi
“Bak şu rezalete” dedi dergiyi uzatarak
İlk kez teklemeden konuşuyordu:
“En güzel şiirimi çalmış itoğlu itin biri.”

Kızı kaçırılmış bir baba gibiydi
Şehla gözlerinin akı kanlı
“Bilmezsın ne kadar sarsılmıştım
O şiiri yazarken.” dedi.

Kahroluyordu Muzaffer Tayyip
Dost ihanetinden
“Önce öksürüverdi hafiften”
“Derken ağzından kan geldi.”

Yirmi yaşında kan tükürmekti
Rüştü ile yazgıları
“Etrafına bakındı şöyle”
“Yaşamak güzeldi hala.”

Ah bu tekinsiz akşamüstleri
Bir bitişi duyumsatırlar daima
Geceye varır sonunda yolculuk
Bütün güllerin rengi karadır artık

Geniş kenarlı fötrü başında
Dudaklarında ucuz bir sigara
Çantası kitaplarla ağır
Göründü Behçet Necatigil.

Her türlü gösteriştten uzak
Arı gibi çalışkan ve üretken
Bitirmiş Çelikel'de son dersi
Muntazır teşrifine Doğu dergisi.

“Sevgileri hep yarınlara bırakan”
“Gizli bahçelerinde açan çiçekleri”
“Dermeye vakit bulamayan”
Dünyamıza nadir gelmiş bu tedirgin insan.

Dokun o sihirli ellerinle dokun ki herşeye
“solgun bir gül “ olsun
Duyalım o Tanrısal sevinci içimizde
Bir gün “kapanmadan parantez.”

Başında “Bir Yangının Külleri”
Kırmızı bir gül takmış yakasına
Rindler bezminden kalkmışcasına
Rıza Polat düşmüş yollara.

Akşam yaklaşmakta hocam,
Birlikte gireceğiz geceye
Karanlık bastırsa da perde perde
“Eşelenmiş mangaldır Zonguldak Geceleri.”

Ne kızlar geçti bu köprüden
Kızlar ki dudakları nar çatlağı
Gözlerinde denizler ve baharlar
Dağ suları gibi inerlerdi yamaçlardan.

Gelin arabaları geçti bu köprüden
Utangaç akşam saatlerinde
Çocuk arabaları, tabutlar geçti
Nice umutlar, nice sevdalar geçti.

Yok artık Soğuksu köprüsü
Yok artık o güzel insanlar
Anılarda baygın bir buhur kokusu
Bermutad kapkara akmakta sular.

BABAM HASAN EFENDİ'NİN ÜÇ HALİ

Eski şarkılar gibi geçermiş
Arnavut kaldırımlı sokaklardan
Bir mekteb-i hukuk öğrencisiyken
Üsküdar'lı kızların "Sarı Hakim"i
Son derece kibar delikanlı
Mavi gözleri taşlarda mavi bir ışık
Dönüşü beklenirmiş kafesli Cumbalarda
Utlar Hüzsam bir hüznü yayarken
Çamlıca akşamlarına

Artık Hakim Beydir babam
Devr-j saltanatında II.Hamid'in
Bolu'dan Basra Körfezi'ne doğru
Çizilmiştir yazgının yolu
Süleyman Nazif Cenab Şehabeddin
Süleymaniyeli Şair Nesimi Zade Hulusi
Dicle akşamlarında o doyulmaz sohbetler
Üstadlar içinde saygın bir üstaddır babam
İstinaf Reis'i Hasan Hilmi Beyefendi
Orda yaşanır harb-i umumi
Yenilgiler, işgaller, tutsaklıklar
Yitirilen iki yavrunun kahreden acısı
Kervanlarca bir göç başlamıştır Akdeniz'e
Son"Cezir"idir koca Osmanlı'nın
Mahzun İstanbul'a

Emekli olmuştur babam
Çöl rüzgarları kadar özgürdür
Lakin derin bir nostalji kanatmaktadır içini
Doğduğu yerlerde tamamlamak ister
Yaşamının kalan yıllarını
Avukat Hasan Efendi'dir artık
"İpten adam alan avukat" diye ünlenir

Ben en çok avukat Hasan Efendi'yi sevdim
İlk iki hali yoktu yaşamımda
Annem efsane nakledeer gibi
Anlatırdı o günleri
Avukat Hasan Efendi
Kurumayan sevgi pınarım
Asil tevazuu içinde kibar bilge babam
Yaşamından dokuz yıl
Saklayabilmişti benim için
Ben hala dokuz yaşındaki o çocuğum
Hala başımı göğsünün kıllarına
Gömerek uyurum

İ.BEHÇET KALAYCI
İSTANBUL, 05.05.2004

GRİZU AĞIDI

(Yürekleri acıyla kavrulmuş Zonguldak halkına)

Kandilli dağlarına çökmüş bir akçıl duman
Elaman kahpe felek elaman!
Eğlemen kardaşlar beni
Gayrı bu yerlerde duraman.
Tekinsiz gecesinde yeraltının
Yüz iki yıldızın birden düşüşünü gördük,
Çılgınca eserken alev soluğu karanlığın
Buz kesildi el-ayak, vurgun yemişe döndük.
Bir kör duman gibi yayıldı kara haber
Balı'ya, Bayat köyüne, Neyren'e
Meşeli dağlarda acı rüzgarlar eser,
Gayrı tanrı yardım etsin ana, baba, geline.
Kucağında bebesi bir solgun gelin
Ocaktan her çıkana soruyor;
- Nerde Sadettin?
Gül yüzü her an biraz daha soluyor.
Analar eğilip bakıyor bir bir
Çıkan kavrulmuş canlara,
Ne kahredici bekleyiş, saatlerdir
Bir avuntu yok acılara.
Vaktin paslı çarkı ağır ağır dönüyor,
Çıkan her dağlanmış ölüyle
Bir gelin dul kalıyor, bir ocak sönüyor,
Yanıyor yürekler, acının kızgın külüyle.
Kükredi grizu, alev soluyan bir ejder gibi
Karanlık dehlizlerinde yeraltının,
Eritilmiş soy bir maden gibi aktı gözleri,
Pula döndüğü an'dı altının.

Saz benizli bir çocuktum, bıyıklarım terlememiş henüz
Ben de yaşadım dünyanın ıslak bitimsiz gecelerini
Karanlıkta ateş böcekleri gibi görünürdünüz,
Bugün gibi anımsarım söylediğiniz sevda türkülerini.
Güneşin ufukta kocaman bir gül gibi solduğunu
Ozanca duygularla düşlediğim anlarda
Siz öğrettiniz bana yigitiğin ne olduğunu,
Gemilerim yüzmüyor artık o sularda.
Sözün panzehiri kâr etmez yaraya
Acının oklarıyla delik deşik yürekler,
Çatlar sabırtaşı elbet, baktıkça ana, kardeş, bacıya,
Her biri köye bir sevgili ölüyle dönecekler.
Devran dönecek, akacak zamanın seli,
Dumanlı dağlarda menekşeler, zakkumlar açacak,
Yarın, tutacak kazmaları şu bebelerin elleri
Onlar ki babalarını ancak resimlerden tanıyacak.
Gün olur size de bir anıt dikilir
Sabah güneşleri şavkır tunçtan alınlarınızda,
Tarihin nice adsız şehidiyle bir
Cennetin gülleri açar ruhlarınızda.
Ozan, acıyı, bin eyleyip yazdın bu ağdı
Kor kesildi yüreğin, yandı gözlerin,
Sıcak gözyaşlarınla ıslattın kâğıdı
Acıya acı kattı sözlerin.

(İşçi Sendikası Gazetesi, 21 Haziran 1983 Sayı1376)

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazı ve çizgileriyle içeriğini oluşturan, isimleri kitabın içinde basılı değerli yazar ve çizerlere,
Arşiv desteği veren Sayın Hamit Kalyoncu, Sayın Erdal Kalaycı, Sayın Hasan Kalaycı, Sayın Kürşat Coşgun ve Sayın Mustafa Eyriboyun'a,
Saygı gecesinin gerçekleşmesinde büyük emek harcayan Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı ile Eğitim-Sen Çaycuma Temsilciliğine,
Gecenin müziklerini yapan Kömür Karası Müzik Grubu'na,
İbrahim Behçet Kalaycı'nın şiirlerinden oluşan gösteriyi öğrencileriyle birlikte hazırlayan Sayın Nilgün Çelik'e,
Çaycuma Belediyesinin değerli personeline,
Sonsuz teşekkür ediyor, değerli öğretmenimiz İbrahim Behçet Kalaycı'yı bir kez daha şükranla anıyorum.

Bülent Kantarcı
Çaycuma Belediye Başkanı

Bu kitap, Çaycuma Belediyesi'nin "Değerlerimize sahip çıkıyoruz" başlığıyla yürüttüğü kültür hizmetleri kapsamında, ölümünün 10. yılında, Çaycumalı değerli Şair-Yazar İbrahim Behçet Kalaycı'ya düzenlenen saygı gecesi için özel olarak hazırlanmıştır.

Tel:
(0372) 615 10 08
(0372) 600 02 11
(0372) 600 02 12

Faks:
(372) 615 2509
E-Posta:
beyazmasa@caycuma.bel.tr

www.caycuma.bel.tr

Sarı ekin tarlaları
Burcum başak olmalı
Tellim esritir beni
Sarı ekin tarlaları
Üveyikler, çavuş kuşları
Yabanıl kokusu hardalların
Ah! O sarışın kuşluk saatleri
Van Gogh'dur gelen karşıdan
Elinde paleti, fırçası
Benimse bir arp inler içimde
Sam yellerinin çaldığı
Çevremizde çaldığı
Çevremizde sirenler musalar
Temmuz güneşinde sarı ekin tarlaları

İ. Behçet KALAYCI